

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Sara-Sofia Nisso

**Osakeyhtiön hallituksen ja sen jäsenen
yhtiöoikeudellinen korvausvastuu ja
vastuunrajauskeinot**

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Talousoikeuden pro gradu -tutkielma
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Sara-Sofia Nisso		
Tutkielman nimi:	Osakeyhtiön hallituksen ja sen jäsenen yhtiöoikeudellinen korvausvastuu ja vastuunrajauskeinot		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	KTT Olli Välimäki		
Valmistumisvuosi:	2021	Sivumäärä:	88

TIIVISTELMÄ :

Osakeyhtiö on Suomessa suosituin yhtiömuoto ja sen hallintoa sääntelee osakeyhtiölaki 624/2006. Hallituksen ensisijainen tehtävä on huolehtia osakeyhtiön hallinnosta sekä yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallituksen tulee kaikella toiminnallaan huolellisesti edistää yhtiön etua. Koska hallituksella on laaja edustus-oikeus, on hallituksella myös laaja vastuu. Korvausvastuu voi syntyä sekä yhtiötä että yhtiön ulkopuolista tahoja kohtaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisissa tilanteissa yhtiöoikeudellinen korvausvastuu voi kohdistua hallitukselle tai sen yksittäiselle jäsenelle yhtiön sijaan sekä sitä miten eri keinoin hallituksen tai sen jäsenen vastuuta voidaan tehokkaasti rajoittaa.

Tutkimus on toteutettu lainopillisella tutkimusmenetelmällä, jonka avulla systematisoidaan ja tulkitaan käytettävien oikeusnormien sisältöä. Tutkimuksen lähdeaineistona on käytetty osakeyhtiölakia, yhtiöoikeuden oikeuskirjallisuutta, sekä korkeimman oikeuden oikeustapauksia. Hallituksen yhtiöoikeudellista vahingonkorvausvastuuta säännellään osakeyhtiölain 22:9 §:ssä. Pykälän mukaan hallituksen jäsen on korvausvelvollinen yhtiölle aiheuttamastaan vahingosta, jos vahinko on aiheutettu 1) tahallaan tai huolimattomasti joko 2) huolellisuusvelvoitteen, 3) osakeyhtiölain muun säännöksen tai 4) yhtiöjärjestyksen vastaisesti ja 5) vahinko on syntynyt hallituksen jäsenen toimiessa yhtiöoikeudellisessa tehtävässään. Sen sijaan korvausvastuu suhteessa muuta kuin yhtiötä kohtaan, edellyttää, että hallituksen jäsen on tehtävässään toimiessaan aiheuttanut vahinkoa rikkomalla osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen muuta säännöstä, kuin yleistä huolellisuusvelvoitetta. Pelkkä huolellisuusvelvoitteen rikkominen ei siis synnytä vastuuta muuta kuin yhtiötä kohtaan.

Johdon vahingonkorvausvastuuta koskeva osakeyhtiölain sääntely on pakottavaa oikeutta. Hallituksen yhtiöoikeudellisen korvausvastuun rajoittaminen perustuu yleisesti joko vastuuperusteen poistamiseen tai korvausvastuulta suojautumiseen erilaisin johdon vastuuvakuutuksin. Tutkimuksessa vastuunrajauskeinoina nähdään vastuunrajauslausekkeen sisällyttäminen yhtiöjärjestykseen, vastuuvapaus yhtiökokouksen päätöksellä sekä johdon vastuuvakuutukset. Lisäksi hallituksen jäsenet voivat vaikuttaa päätöksenteosta mahdollisesti aiheutuvaan korvausvastuuseen varmistamalla, että päätöksenteon tueksi on hankittu riittävä taustainformaatio ja sen pohjalta on tehty yhtiön edunmukainen päätös. Hallituksen yksittäinen jäsen voi tietyissä tapauksissa vapautua vastuustaan ilmaisemalla eriävän mielipiteen hallituksen kokouksessa. Eriävän mielipiteen ilmaiseminen ei kuitenkaan automaattisesti poista vastuuta vaan edellyttää usein myös muita aktiivisia toimia. Hallituksen vastuuta voidaan rajoittaa monin eri tavoin, mutta useimmat vastuunrajauskeinot suojaavat hallitusta korvausvastuulta vain suhteessa yhtiöön. Varmimman suojan korvausvastuulta hallitus ja sen yksittäinen jäsen saa toimiessaan kaikella toiminnallaan huolellisesti yhtiön etua ajaen.

AVAINSANAT: Osakeyhtiöt, yhtiöoikeus, korvausvastuu, vastuuvapaus, riskienhallinta

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkielman tausta	6
1.2	Tutkimustehtävä ja rajaukset	9
1.3	Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto	11
1.4	Tutkielman rakenne	14
2	Osakeyhtiölaki ja hallituksen tehtävät osakeyhtiössä	16
2.1	Osakeyhtiölaki ja keskeiset periaatteet	16
2.2	Hallituksen muodostaminen ja tehtävät	20
2.2.1	Yleistöimivalta ja päätöksenteko	22
2.2.2	Hallituksen valvontavastuu ja riskienhallinta	24
2.3	Hallitus yhtiön edustajana ja suhde toimitusjohtajaan	25
3	Hallituksen yhtiöoikeudellinen korvausvastuu	28
3.1	Vastuuperusteet osakeyhtiölain mukaan ja suhde vahingonkorvauslakiin	28
3.1.1	Yleiset vahingonkorvauksen edellytykset ja kanteen nostaminen	31
3.1.2	Henkilökohtaista vai yhteisvastuuta	34
3.2	Hallituksen vahingonkorvausvastuusta suhteessa yhtiöön	35
3.2.1	Riittävän huolellisuuden vaatimus ja yhtiön etu	38
3.2.2	Tuottamus ja jäsenen myötävaikutus vahinkoon	41
3.3	Hallituksen vahingonkorvausvastuusta suhteessa muuhun kuin yhtiöön	42
3.3.1	Vastuuperusteet suhteessa muuhun kuin yhtiöön	42
3.3.2	Osakeyhtiölaki ja siihen rinnastettavat lait	45
3.4	Hallituksen työjärjestys ja osakassopimukset	46
3.4.1	Hallituksen työjärjestys ja erityisosaamisen vaikutus vastuuseen	47
3.4.2	Osakassopimusten oikeudellinen luonne ja vaikutus vastuuseen	49
4	Hallituksen mahdollisuudet rajoittaa yhtiöoikeudellista korvausvastuuta	52
4.1	Yleistä vastuunrajauskeinoista	52
4.2	Vastuuvapaus yhtiökokouksen päätöksellä	53
4.2.1	Vastuuvapauden ala ja oikeat tiedot	54

4.2.2	Vastuuvapauden tehokkuus	57
4.3	Yhtiöjärjestys ja vastuunrajauslauseke	58
4.3.1	Yhtiöjärjestyksen määräys vastuun rajaajana	59
4.3.2	Yhtiöjärjestyksen oikeudellinen luonne ja vastuunrajauslauseke käytännössä	61
4.3.3	Vastuunrajauslausekkeen tehokkuus	63
4.4	Johdon vastuuvakuutukset	64
4.4.1	Vastuuvakuutukset käytännössä	64
4.4.2	Vastuuvakuutusten suoja-ala	66
4.4.3	Vastuuvakuutusten tehokkuus	68
5	Hallituksen päätöksenteko ja vastuunrajaaminen	69
5.1	Hallituksen päätöksenteko ja puheenjohtajan rooli	69
5.2	Hallituksen vastuu liiketoimintapäätöksistä	72
5.2.1	Yhdysvaltojen Business Judgment Rule	73
5.2.2	Hyvä liiketoimintapäätös vastuusta vapauttajana	74
5.3	Eriävä mielipide vastuusta vapauttajana	78
5.3.1	Eriävän mielipiteen esittäminen hallituksen kokouksessa	78
5.3.2	Eriävän mielipiteen tehokkuus ja vaikutus jäsenen korvausvastuuseen	80
6	Lopuksi	81
6.1	Tutkimustulokset ja pohdintaa	81
	Lähteet	85

Lyhenteet

OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624/2006
KPL	Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
AML	Arvopaperimarkkinalaki 14.12.2012/746
KaupparekL	Kaupparekisterilaki 2.2.1979/129
VahKL	Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta

Osakeyhtiö on osakkaistaan ja johdostaan erillään oleva oikeushenkilö, joka syntyy rekisteröinnin perusteella. Oikeushenkilöllisyyden myötä yhtiö on osakeyhtiölain mukaan pääsääntöisesti vastuussa velvoitteistaan.¹ Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö hallitus tai sen yksittäinen jäsen voisi joutua korvausvastuuseen tekemisistään tai tekemättä jättämisistään. Osakeyhtiöön liittyvissä vahingonkorvaustapauksissa vahingon kärsijänä on usein yhtiön velkoja. Vahingonkärsijä voi kuitenkin yhtä hyvin olla yhtiö tai sen osakkaat. Lisäksi, jos hallituksen jäsenen yksin tai yhdessä voidaan epäillä toimineen osakeyhtiölain tai muun lain vastaisesti, korvausten vaatijana voi olla myös virallinen syyttäjä tai asianomistaja, jolloin kyseessä on rikosperusteinen vastuu.²

Vuoteen 2021 mennessä osakeyhtiömuotoisia yrityksiä on rekisteröitynä kaupparekisteriin 261 316³. Osakeyhtiömuotoisten yritysten rekisteröintien noususuhdanteeseen vaikuttanee osaltaan osakeyhtiölain muutos, jolla poistettiin osakeyhtiön alkupääoman vaatimus, joka on tuonut helpotusta myös osakeyhtiöiden perustamiseen⁴. Mähönen, Säiläkivi ja Villa tuovat myös esiin huomionarvoisen seikan siitä, että siinäkin tapauksessa, ettei yhtiön itsensä yhtiömuoto olisi osakeyhtiö, sen sopimuskumppaneina on väistämättä osakeyhtiöitä⁵.

Osakeyhtiön hallituksen ja sen jäsenten vastuita koskevia kysymyksiä selvitettäessä on tarpeen ymmärtää osakeyhtiöille tyypilliset pääpiirteet, jotka heijastuvat myös vastuuta koskevaan sääntelyyn. Mähösen ja Villan mukaan osakeyhtiölle on tyypillistä osakkeenomistajien ja yhtiön varallisuuden erillisyyks sekä yhtiön kelpoisuus tehdä oikeustoimia

¹ OYL2:1§ myös esim. Hannula, Kari, Mäki 2014: 78

² Hannula, Kari & Mäki 2014: 97 ks. myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 71

³ Patentti ja rekisterihallitus 31.12.2020

⁴ HE 238/2018 hyväksyttiin 8.2.2019, lainmuutoksen voimaantulo 1.7.2019

⁵ Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006: 17

omissa nimissään. Nämä korostavat osakeyhtiön asemaa itsenäisenä, omistajistaan erillisenä instanssina. Toiseksi pääpiirteeksi voidaan Mähösen ja Villan mukaan katsoa yhtiön osakkaiden rajoitettu vastuu yhtiön veloista, josta ilmenee osakeyhtiön "taloudellinen riippumattomuus". Toisin kuin henkilöyhtiöissä, osakeyhtiössä taloudellinen vastuu ei ole henkilökohtaista, ja osakkeenomistajien varat katsotaan erillisiksi yhtiön varoista. Kolmas Mähösen ja Villan esiin nostama osakeyhtiöiden pääpiirre on osakkeenomistajille kuuluva jako-osuus yhtiön nettovarallisuuteen ja hallintorakenteen avulla toteutettu johdon ja omistuksen erillisuus sekä osakkeiden lähtökohtaisesti vapaa luovutettavuus.⁶

Osakeyhtiön johtoon kuuluu osakeyhtiölain mukaan yhtiön hallitus, toimitusjohtaja ja mahdollinen hallintoneuvosto⁷. Osakeyhtiön hallitus on keskeisessä osassa osakeyhtiön toiminnassa, sillä se on 1) osakeyhtiölain mukainen pakollinen toimielin; 2) muodostaa yhtiön ylimmän johdon; sekä 3) on yhtiön osakkaiden valitsema⁸. Hallituksen toimiessa kollektiivisena toimielimenä sen jäsenillä on yhtäläiset vastuut ja velvollisuudet, eikä äänivalta perustu osakeomistukseen, ikään, kokemukseen tai muuhunkaan jäsenen henkilökohtaiseen ominaisuuteen⁹. Osakeyhtiön hallitus huolehtii muun muassa yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä¹⁰. Edellä esitettyä oikeutta kutsutaan osakeyhtiölaissa ja oikeuskirjallisuudessa vakiintuneesti yleistöimivallaksi¹¹. Yleistöimivallan sekä muiden hallitukselle kuuluvien tehtävien¹² myötä hallitukselle sekä sen yksittäiselle jäsenelle kuuluu väistämättä myös suuri määrä erilaisia velvollisuuksia ja vastuita. Kuten edellä on esitetty, rekisteröidyn osakeyhtiön oikeushenkilöllisyydestä johtuen, vastaa se lähtökohtaisesti myös omista velvoitteistaan. Yhtiön toimintaan osallistuvat luonnolliset henkilöt voivat kuitenkin joutua henkilökohtaiseen vastuuseen toiminnastaan suhteessa yhtiöön, toisiinsa ja ulkopuolisiin tahoihin aiheuttaessaan toiminnallaan vahinkoa. Tämä on enemmän kuin luonnollista jo siksi, ettei hallitukselle

⁶ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kaisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Risänen, Viitanen & Wilhelmsson 2014: 189

⁷ OYL 6:1§

⁸ Hannula, Kari & Mäki 2014: 19

⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 32 ks. myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 71

¹⁰ OYL 6:2§ ks. myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 41

¹¹ Ks. OYL 6:2§

¹² Hallituksen tehtävät käydään läpi tarkemmin tutkielman luvussa 3.1

osoitetuilla velvoitteilla olisi juurikaan tehoa, jollei niiden rikkomista olisi sanktioitu tehokkaasti.¹³

Korvausvastuun syntyperusteet sekä hallituksen jäsenen henkilökohtaisen vastuun syntyminen ovat seikkoja, jotka tulevat punnittaviksi ennen päätöstä hallituksen jäseneksi ryhtymisestä. Hallituksen jäsenen tulee tuntea vastuunsa ja velvoitteensa sillä tietämättömyys ei vapauta hallitusta tai sen yksittäistä jäsentä vastuusta¹⁴. Pohdittavia asioita ovat esimerkiksi se, mitkä asiat yhtiössä ovat hallituksen vastuulla, ja miltä osin vastuu voidaan kohdistaa yksittäiselle hallituksen jäsenelle. Arvioitavaksi tulee myös, mitä tapahtuu tilanteessa, jossa hallitus on toimeenpannut päätöksen, joka myöhemmin osoittautuu osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaiseksi.

Osakeyhtiölain mukaan hallituksen jäsenen tulee noudattaa osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen määräyksiä ja pyrkiä kaikessa toiminnassaan yhtiön etuun sekä osakkeenomistajien yhdenvertaiseen kohteluun. Jo edellä mainittujen velvoitteiden laiminlyönti voi aiheuttaa hallitukselle ja sen jäsenelle korvausvastuun. Osakeyhtiölain mukaan hallituksen jäsenen on korvattava yhtiölle aiheuttamansa vahinko, jos 1) vahinko on aiheutettu hallituksen jäsenen toimesta, 2) toiminta on ollut edellä esitetyn huolellisuusvelvoitteen vastaista ja 3) huolellisuusvelvollisuuden rikkominen on ollut tahallista tai huolimattomaa.¹⁵ Vaikka yhtiön aiheuttamista vahingoista ulkopuolisille vastaa pääsääntöisesti yhtiö, voi vastuu kohdentua tietyissä tapauksissa myös hallitukselle. Vastuun syntyperusteet suhteessa muuhun tahoon kuin yhtiöön, poikkeavat hieman edellä mainitusta vastuusta suhteessa yhtiöön. OYL 22:1 §:n mukaan vastuu suhteessa muuhun kuin yhtiöön edellyttää, että vahinko on aiheutettu rikkomalla ”tätä” lakia muuten kuin OYL1:8 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuuden osalta, tai rikkomalla yhtiöjärjестystä.¹⁶ Vastuun syntyperusteisiin perehdytään tarkemmin tutkielman kolmannessa luvussa.

¹³ Mähönen, Säiläkivi & Villa 2007: 240

¹⁴ Hannula, Kari & Mäki 2014:18

¹⁵ OYL 22:1§ ks. myös Lukander 2013

¹⁶ OYL 22:1§ ks. myös esim. Savela 2015: 142

Osakeyhtiölaki on pitkälti dispositiivista eli tahdonvaltaista sääntelyä. Osakeyhtiölain vahingonkorvausvastuuta koskevan sääntelyn on kuitenkin nimenomaisesti säädetty olevan pakottavaa oikeutta. Tämä on luontevaa jo siksi, ettei oikeussuojajärjestelmä olisi kovinkaan tehokas, jos siitä voisi vapaasti poiketa.¹⁷ Hallituksen vastuun ala on melko laaja ja vahinko sekä siitä mahdollisesti seuraava korvausvastuu voi toisinaan realisoitua yllättävissäkin tilanteissa¹⁸. Koska yritystoiminnan kannalta on kuitenkin välttämätöntä pystyä ottamaan riskejä, tulee yhtiöiden myös kyetä tunnistamaan olemassa olevat riskit ja osaltaan pyrkiä suojautumaan niiltä. Vahingonkorvausvastuun osalta riskien tunnistaminen voi olla suhteellisen vaikeaa jo siitä syystä, ettei vahinkoa pystytä useinkaan ennalta arvioimaan.¹⁹ Täten on tärkeää, että hallituksen jäsenet tuntevat vastuunsa ja tietävät velvollisuutensa sekä sen, kuinka suojata asemaansa. Lähtökohtaisesti vaihtoehtoina vastuun rajaamiselle ovat *”joko vastuuperusteen poistaminen tai suojan hankkiminen vakuutusteitse”*²⁰. Lisäksi osakeyhtiölain muutoksen yhteydessä lakiin lisättiin myös mahdollisuus sisällyttää vastuunrajauslauseke osaksi yhtiöjärjestyksiä.

1.2 Tutkimustehtävä ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, 1) missä tilanteissa osakeyhtiölain mukaisen vahingonkorvausvastuun voidaan katsoa kohdistuvan osakeyhtiön hallitukselle yhtiön sijaan sekä 2) arvioida erilaisia vastuunrajauskeinoja, joita hallituksella on käytettävissään. Tutkimuskysymyksiä lähestytään nykylainsäädännön näkökulmasta, ja keskeisenä lähteenä ovatkin sekä oikeuskirjallisuus että osakeyhtiölaki, osakeyhtiölain esityöt sekä aiheetta koskevat korkeimman oikeuden prejudikaatit. Tutkielman avulla pyritään löytämään vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

¹⁷ Savela 2015: 468 OYL 22:9 §

¹⁸ esim. Mähönen, Säiläkivi & Villa 2007: 239

¹⁹ Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 86

²⁰ Hannula, Kari & Mäki 2014: 227

1. Missä tilanteissa yhtiöoikeudellinen korvausvastuu kohdistuu hallitukselle tai sen yksittäiselle jäsenelle yhtiön sijaan?

2. Miten eri keinoin yhtiön hallitus voi tehokkaasti rajoittaa vastuutaan?

Tutkielmassa selvitetään voimassa olevan lainsäädännön ja oikeuskäytännön perusteella osakeyhtiön hallitukselle kuuluvat tehtävät, vastuut sekä käytettävissä olevat vastuunrajauskeinot ja arvioidaan niiden tehokkuutta. Aiheen ulkopuolelle on rajattu mikroyritykset sekä suuret julkiset osakeyhtiöt²¹. Tutkielmassa lähdetään siitä oletuksesta, että yhtiön hallituksessa on useampi jäsen, rajaten tutkielman ulkopuolelle yhtiöt, joiden hallitus koostuu vain yhtiön omistajaosakkaasta ja yhdestä varajäsenestä. Lisäksi tutkielma keskittyy vain Suomessa rekisteröityihin yrityksiin, joihin sovelletaan Suomessa voimassa olevaa osakeyhtiölakia. Täten tutkielman ulkopuolelle jäävät myös niin kutsutut erityiset osakeyhtiöt, joihin sovelletaan jotain muuta kuin osakeyhtiölakia. Tämänlaisia rajausten ulkopuolelle jääviä osakeyhtiöitä ovat esimerkiksi asunto-osakeyhtiöt, joita sääntelee Suomessa erillinen asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009.

Hallitus sekä sen yksittäiset jäsenet voivat joissain tapauksissa olla myös rikosoikeudellisessa vastuussa. Käytännössä osakeyhtiöissä voidaankin toisinaan toimia lainvastaisesti ilman, että siitä syntyy mitään seuraamuksia johdolle sillä yleensä vahinkoa ei synny, kun syntyneet vastuut katetaan normaalisti. Rikosoikeudellinen vastuu yleensä korostuuakin vasta siinä vaiheessa, kun yhtiön varat ovat vähissä ja yhtiön ulkopuoliselle aiheutuu vahinkoa.²² Koska tutkielman keskiössä on liiketaloudellinen näkökulma, rikosvastuun tarkastelu on jätetty tutkielman ulkopuolelle.

²¹ Tilastokeskus 2021 Mikroyritys määritellään yritykseksi, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää. Vähintään 250 henkilöä työllistävät yritykset ovat suuryrityksiä. Julkinen osakeyhtiö (lyhenne oyj) on osakeyhtiömuoto, joka sallii yhtiön osakkeilla käytävän julkista arvopaperikauppaa esimerkiksi pörsissä

²² ks. Hannula, Kari & Mäki 2014: 123–126. Jäsen voi syyllistyä lainvastaiseen toimintaan joko tiedostamattaan tai täysin tietoisesti. Sinällään sillä ei ole väliä onko jäsen tiennyt toimivansa rikoslain vastaisesti, koska lähtökohtana on, että hallituksen jäsen tuntee ja tietää vastuunsa. Rikosprosessissa ja syytetyksi joutumisessa ei ole kyse pelkästään siitä, tuomitaanko hallituksen jäsen rangaistukseen teosta sillä jo rikosprosessin mukanaan tuomansa erilaiset pakkokeinot, negatiivinen julkisuus, kustannukset, tilanteen tuoma

Tutkielman aihepiiriä käsittelevää kirjallisuutta ja aikaisempia tutkimuksia on Suomen oikeuskirjallisuudessa runsaasti. Aihetta on kuitenkin lähestytty suhteellisen yksipuolisesti kirjallisuudessa ja tutkimuksissa usein suurien julkisten osakeyhtiöiden näkökulmasta, joille on ominaista moniammatillinen, erityisammattiosaamista sisältävä hallitus. Tämän vuoksi tulee aihetta tutkia nimenomaisesti pienten yritysten näkökulmasta, joissa myös hallitustyöskentely ja hallitusten jäsenten ammattiosaaminen ja kokemus voi poiketa suurestikin suuryritysten hallitustoiminnasta, jolle on ominaista, että hallitukseen kuuluu usein myös kutsuttuja "hallitusammattilaisia"²³.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto

Tutkimusmetodina toimii oikeusdogmatiikka eli lainoppi, jonka pääasiallisena tehtävänä on voimassa olevan oikeuden systematisointi ja tulkinta. Lainopin avulla on tarkoitus selvittää voimassa olevien oikeusnormien sisältöä yhtäältä ottaen kantaa siihen, mitkä oikeusnormit kuuluvat voimassa olevaan oikeuteen ja toisaalta siihen, miten oikeusnormeja tulkitaan.²⁴ Lainopillisessa tutkimuksessa ei riitä, että käytössä olevat lait ja käytettävät oikeuslähteet löydetään, vaan niitä tulee arvioida oikeuslähteiden hierarkia ja auktoriteetti huomioiden. Mike McConvillen ja Wing Hong Chuin näkemyksen mukaan lainopillinen tutkimusmetodi voidaan nähdä laadullisena tutkimusmetodina.²⁵

epävarmuus ja luottamuksen menettäminen esitutkintavaiheessa voivat aiheuttaa yhtiölle paljon suurempaakin vahinkoa kuin tuomio tai sakot. Tästä johtuen on tietysti yhtiöiden edun mukaista ja toivottavaa, ettei esitutkintaprosessiin olisi tarvetta. Tapauksissa, joissa hallituksen jäsen on syyllistynyt rikokseen seuraavaksi usein myös vahingonkorvausvelvollisuus tai edun menettäminen valtiolle. Hannulan ym. mukaan rikosperusteisen vastuun syntyminen on hyvin toimialakohtaista ja esimerkiksi rakennusyhtiöiden hallitukseen kuulumisen onkin huomattavasti riskialttiimpaa kuin monella muulla toimialalla toimivan yhtiön hallituksen jäsenyys.

²³ Hallitusammattilaisella tarkoitetaan yleisesti henkilöä, joka työskentelee useamman yrityksen hallituksessa ja tuo lisäarvoa hallitukseen omalla kokemuksellaan, erityisosaamisellaan ja tietämyksellään.

²⁴ Hirvonen 2011: 22

²⁵ McConville & Hong Chui 2007: 21–22

Ari Hirvonen tiivistää lainopin tehtäväksi tutkia ensinnäkin sitä, mikä on voimassa olevaa oikeutta ja toisekseen sitä, minkä merkityksen laista ja muista oikeuslähteistä, kuten lainesitöistä, saatu informaatio saa eri konteksteissa. Toisaalta Hirvonen nostaa esiin myös sen, ettei lainoppia tulisi nähdä vain oikeussääntöjen tulkitsemisena, vaan tulkinta laajentuu myös oikeusperiaatteisiin ja niiden punnintaan sekä yhteensovittamiseen.²⁶ Tämä on vain luontevaa, sillä oikeutta ei useinkaan voida tarkastella ainoastaan kirjoitetun lain tasolla, vaan tulkintaan vaikuttavat aina eri tapausten tosiseikasto, jota tarkastellaan kulloinkin voimassa olevan lainsäädännön rajoissa.

Hirvosen mainitsemista oikeusperiaatteista voidaan tutkielman osalta nostaa esiin osakeyhtiölaissa määrätyt hallitustyöskentelyn kannalta olennaiset enemmistö- ja yhdenvertaisuusperiaate, pääoman pysyvyys ja voitontuottamistarkoitus sekä johdon huolellisuusvelvoite. Hirvonen korostaa myös oikeustieteen tutkimusmetodien avoimuutta sekä ”säännöttömyyttä”, jonka vuoksi ei ole tarkoituksen mukaista rajata tutkimusmenetelmää liian spesifisti²⁷.

Tutkimusmetodiksi kuitenkin valikoitui oikeusdogmatiikka, sillä tutkielman tavoitteena on systematisoida ja tulkita osakeyhtiön hallituksen toimintaan liittyviä oikeusnormeja, joiden avulla pyritään löytämään vastaukset edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin²⁸. Näin ollen tutkielman lähdemateriaali pohjautuu oikeuslähteisiin, joista ilmenevien oikeusohjeiden avulla pyritään systematisoimaan voimassa olevaan oikeuteen kuuluvat oikeusnormit sekä ne oikeusperiaatteet, jotka tulee ottaa huomioon hallituksen vastuukysymyksiä ratkaistaessa. Pääasiallisena lähdemateriaalina tutkielmassa on hyödynnetty lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, oikeuskirjallisuutta sekä lakien esitöitä, kuten hallituksen esityksiä.

²⁶ Hirvonen 2011: 24

²⁷ Hirvonen 2011: 8

²⁸ Tutkimuskysymykset on esitelty tutkielman kappaleessa 1.2

Seppo Villa toteaa teoksessaan²⁹ osakeyhtiön hallintoa koskevan oikeudellisen kehyksen muodostuvan osakeyhtiölaista sekä yhtiöjärjestyksen määräyksistä. Villa kiteyttää osakeyhtiön hallinnon oikeudellisen viitekehyksen seuraavasti:

Osakeyhtiön hallinnointia sääntelevät osakeyhtiölain säännökset sekä yhtiöjärjestyksen määräykset, jotka määrittävät osakeyhtiön hallinnon oikeudellisen kehyksen, toisin sanoen sen, miten yrityksen hallinto voidaan järjestää, mitkä ovat johdon jäsenten kelpoisuusvaatimukset, miten johdon jäsenet valitaan, mikä on yhtiön johdon edustamisvallan sisältö ja laajuus, kenen intressissä johto toimii, millä tavalla johdon on tehtävänsään toimittava, miten johtoa valvotaan ja milloin johto voi joutua korvausvastuuseen yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle.³⁰

Myös tässä tutkielmassa hyödynnetään edellä mainittua Seppo Villan määritelmää osakeyhtiön hallinnon oikeudellisesta viitekehyksestä. Suomessa rekisteröityihin osakeyhtiöihin sovelletaan 1.9.2006 voimaan tullutta osakeyhtiölakia siltä osin kuin osakeyhtiölaissa tai muissa laeissa ei toisin säädetä³¹. Osakeyhtiötä ja sen hallitusta sääntelevän yleislain ollessa osakeyhtiölaki on luonnollista, että tutkielma rakentuu osakeyhtiölain, yhtiöoikeudellisten periaatteiden ja yhtiöoikeuteen liittyvän oikeuskirjallisuuden varaan. Edellä mainitun ”*osakeyhtiölain lisäksi hallitustyöskentelyn kannalta keskeisiä lakeja ovat muun muassa kirjanpitolaki ja -asetus, verolait, kaupparekisterilaki, arvopaperimarkkinlaki sekä kilpailua koskeva lainsäädäntö*”³². Vastuukysymykset realisoituvat eritoten kirjanpitolain sekä arvopaperi-, ja kaupparekisterilain valossa³³.

Uudessa osakeyhtiölaissa säädetään suhteellisen suppeasti vahingonkorvauksesta ja eritoten sen syntyperusteista, eikä uuden osakeyhtiölain voimaantulon jälkeen ole vielä syntynyt kovinkaan paljoa korkeimman oikeuden käytäntöä. Tästä syystä osakeyhtiön vahingonkorvausvastuuta käsittelevässä oikeuskirjallisuudessa on usein hyödynnetty

²⁹ Teos: ”Hallituksen ja toimitusjohtajan oikeudet ja vastuu osakeyhtiössä” 2020

³⁰ Villa 2020: 18

³¹ OYL 1:1§ Soveltamisala: Tätä lakia sovelletaan kaikkiin Suomen lain mukaan rekisteröityihin osakeyhtiöihin, jollei tässä laissa tai muussa laissa säädetä toisin. Osakeyhtiö voi olla yksityinen tai julkinen.

³² Erma, Rasila & Virtanen 2012: 9

³³ ks. esim. Hannula, Kari & Mäki 2014 ja Savela 2015

myös vanhan osakeyhtiölain (VOYL) mukaisia tuomioistuin tapauksia oikeuslähteinä³⁴. Myös tässä tutkielmassa on nostettu esiin oikeustapauksia vanhan osakeyhtiölain soveltamisen ajalta mahdollisimman kattavan kuvan saamiseksi.

Tutkielman keskeisimpinä oikeuskirjallisuuden teoksina mainittakoon Hannulan, Karin, ja Mäen vuonna 2014 kirjoittama teos: Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu³⁵ sekä Erman, Rasilan ja Virtasen vuonna 2012 kirjoittama: Hyvä hallitustyöskentely teos³⁶. Kolmantena tutkielman kannalta merkittävimpanä teoksena mainittakoon myös Ari Savelan 2015 vuonna julkaistu teos: Vahingonkorvaus osakeyhtiössä³⁷. Tutkielman rajaukset huomioon ottaen tehdään seuraavassa katsaus osakeyhtiölakiin lähinnä yksityisten osakeyhtiöiden ja erityisesti niiden hallituksen kannalta merkityksellisiin säännöksiin, sekä hallitustyöskentelyn kannalta olennaisiin oikeudellisiin periaatteisiin.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma rakentuu viiteen pääkappaleeseen, joita seuraa yhteenveto tutkimustuloksista. Aluksi esitetään tutkimuksen taustat, tutkimustehtävä ja rajaukset sekä tutkimusmetodi ja keskeisimmät käytetyistä lähteistä.

Tutkielman ensimmäisessä varsinaisessa pääkappaleessa esitetään osakeyhtiölain keskeinen sääntely ja periaatteet. Sääntelyn ja periaatteiden esittämisen jälkeen perehdytään hallituksen tehtäviin sekä hallituksen asemaan osakeyhtiön toimielimenä. Hallituksen yleistöimivalta tuo mukanaan laajan kirjon erilaisia vastuita, jonka vuoksi ennen vastuukysymysten tarkempaa tarkastelua on äärimmäisen tärkeää käydä läpi hallituksen tehtävät ja toiminta kokonaisvaltaisesti.

³⁴ Savela 2015: 6 ks. myös esim. Hannula, Kari & Mäki 2014

³⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014

³⁶ Erma, Rasila & Virtanen 2012

³⁷ Savela 2015

Tämän jälkeen tarkastellaan sitä, mitkä ovat osakeyhtiölain mukaan hallituksen vahingonkorvausvastuun syntyperusteet sekä suhteessa yhtiöön että suhteessa yhtiön ulkopuoliseen tahoon. Koska vastuun syntyperusteet eroavat toisistaan suhteessa yhtiöön ja suhteessa muuhun kuin yhtiöön, on selkeyden vuoksi nämä eroteltu omiksi kappaleikseen. Kun korvausvastuun syntyperusteet on käyty läpi, tarkastellaan lyhyesti hallituksen työjärjestyksen sekä mahdollisten osakassopimusten vaikutuksia hallituksen vastuuseen ja erityisesti sen jakautumiseen hallituksen jäsenten välillä.

Tutkielman neljännessä pääkappaleessa syvennytään tutkielman pääteemaan: Hallituksen mahdollisuuksiin rajata yhtiöoikeudellista korvausvastuutaan. Neljännessä kappaleessa tutkitaan näin ollen varsinaisia vastuunrajauskeinoja, joita tässä tutkielmassa ovat seuraavat 1) yhtiöjärjestyksessä määräys vastuun rajaajana, 2) johdon vastuuvakuutukset ja 3) vastuuvapaus yhtiökokouksen päätöksellä.

Tutkielman viidennessä kappaleessa keskitytään hallituksen vastuunrajausmahdollisuuksiin päätöksenteon yhteydessä. Päätöksenteon yhteydessä käytettäviin vastuunrajauskeinoihin katsotaan sisältyvän liiketoimintapäätöksiä suojaava liiketoimintaperiaate ja business judgment rule sekä hallituksen kokouksessa esitetty eriävä mielipide. Tutkielman viimeisessä kappaleessa esitetään tutkimuksen johtopäätökset sekä kootaan yhteen vastaukset edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

2 Osakeyhtiölaki ja hallituksen tehtävät osakeyhtiössä

2.1 Osakeyhtiölaki ja keskeiset periaatteet

Keskeisin hallitusta ja sen vastuita sääntelevä laki on osakeyhtiölaki. Osakeyhtiölaki on yleislaki, jota sovelletaan kaikkiin Suomessa rekisteröityihin osakeyhtiöihin huolimatta siitä, onko yhtiö julkinen vai yksityinen³⁸. Osakeyhtiölakia sovelletaan myös pienyhtiöihin riippumatta esimerkiksi hallituksen koosta tai osakkeenomistajien lukumäärästä.³⁹ Osakeyhtiölaki sisältää säännökset seuraavista keskeisistä asioista: osakeyhtiön yleisistä periaatteista, yhtiön perustamisesta ja osakkeista, yhtiön hallinnosta ja tilinpäätöksestä, yhtiön varojen jakamisesta, yhtiörakenteen muuttamisesta ja yhtiön purkamisesta sekä seuraamuksista ja oikeussuojasta⁴⁰.

Osakeyhtiölaki on suurelta osin dispositiivista, eli tahdonvaltaista sääntelyä. Tämä tarkoittaa, että siitä voidaan poiketa tai sen säännöksiä voidaan tarkentaa sopimuksin. Osakeyhtiössä tyypillisesti säännöksistä poikkeaminen tapahtuu yleisesti esimerkiksi yhtiöjärjestyksen tai osakassopimuksen avulla. Osakeyhtiölain 1:9 §:ssä säädetään tahdonvaltaisuudesta seuraavasti:

*OYL 1:9 § Osakkeenomistajat voivat yhtiöjärjestyksessä määrätä yhtiön toiminnasta. Yhtiöjärjestykseen ei voida ottaa määräystä, joka on tämän lain tai muun lain pakottavan säännöksen taikka hyvän tavan vastainen.*⁴¹

Kuten tahdonvaltaisuutta koskevasta pykälästä voidaan huomata, ei se kuitenkaan tarkoita sitä, että yhtiöjärjestyksellä voitaisiin sopia vastoin osakeyhtiölain pakottavia määräyksiä. Mähösen, Säiläkiven ja Villan tulkinnan mukaan uudessa osakeyhtiölaissa on

³⁸ OYL 1:1§ Lain soveltamisala

³⁹ On käyty keskustelua siitä, olisiko tarpeellista säätää erillinen pienyhtiöitä koskeva osakeyhtiölaki. Tämä esitys on kuitenkin hylätty. esim. Helminen 2007 mukaan: ”uudessa osakeyhtiölaissa on huomioitu hyvin myös pienyritykset ja sääntelyn tahdonvaltaisuuden on katsottu mahdollistavan lainsäädännön joustavuuden, minkä vuoksi ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää erityistä lakia koskemaan pienyhtiöitä”.

⁴⁰ Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624 myös esim. Hannula, Kari, Mäki 2014: 79 sekä Mähönen & Villa 2014

⁴¹ OYL 1:9§

vielä entuudestaan lisätty tahdonvaltaisuutta, sillä esimerkiksi vähemmistöosinkoa koskevan sääntelyn ollessa uudessa osakeyhtiölaissa tahdonvaltaista. Se, mitkä osakeyhtiölain säännökset ovat pakottavia ja mitkä tahdonvaltaisia, ilmenee pykälien sanamuodosta. Mikäli säännöksen tahdonvaltaisuus ei tule ilmi lain sanamuodosta tai muusta seikasta, tulee säännöstä tulkita pakottavana. Osakeyhtiölain pakottavat säännökset koskevat lähinnä velkojien suojaa tai vähemmistöosakkaiden suojaa.⁴² Osakeyhtiölain tahdonvaltaisuudesta seuraa se, että yhtiön osakkailla on suhteellisen vapaa oikeus määrätä yhtiötä koskevista asioista lain sallimissa puitteissa. Tämä osaltaan vahvistaa näkemystä siitä, että osakeyhtiölain sovellettavuus myös pienyhtiöihin on luontevaa. Vaikka suuryritykset ja pienyritykset voivat poiketa paljonkin toiminnoiltaan, niiden kantavat periaatteet ovat yhdenmukaiset.

Osakeyhtiölaki nojaa vahvasti yhtiöoikeudellisiin oikeusperiaatteisiin, jotka ohjaavat yhtiön toimintaa silloin kun tarkempaa sääntelyä ei ole⁴³. Hallitustyöskentelyn kannalta keskeisimpinä osakeyhtiölain periaatteina voidaan mainita oikeushenkilöllisyys ja osakkeenomistajan rajoitettu vastuu, pääoma ja sen pysyvyys sekä toiminnantarkoitus. Oikeushenkilöllisyydestä ja osakkeenomistajan rajoitetusta vastuusta seuraa, etteivät yhtiön osakkeenomistajat vastaa henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista. Pääoman pysyvyyden periaate näkyy hallituksen toiminnassa esimerkiksi velvollisuutena ilmoittaa oman pääoman vähenemisestä välittömästi, kun hallitus havaitsee yhtiön oman pääoman olevan negatiivinen. On kuitenkin katsottu, että oman pääoman negatiivisuudesta ei tarvitse tehdä ilmoitusta, jos tilanne korjaantuu välittömästi sen jälkeen, kun oman pääoman negatiivisuus on havaittu.⁴⁴ Kolmas hallitustyöskentelyyn erityisesti vaikuttava periaate on osakeyhtiön toiminnan tarkoitusta koskeva periaate. Osakeyhtiölaissa osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on säännelty olevan tuottaa voittoa osakkeenomistajille, ellei

⁴² Mähönen, Säiläkivi & Villa 2006: 54 ks. myös Mähönen & Villa 2014: 209

⁴³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 80 ks. myös esim. Reinikainen, Pelkonen & Lydman 2007: uudessa osakeyhtiölaissa periaatteista säädetään ensimmäisessä luvussa, jotta lain sisällön ymmärtäminen helpottuisi, ja periaatteiden merkitys oikeusperiaatteina korostuisi. Myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012 painottavat periaatteiden korostunutta merkitystä osakeyhtiöiden toiminnassa.

⁴⁴ Kyläkallio, Irola & Kyläkallio 2020: 804

yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.⁴⁵ Näiden lisäksi hallitustyöskentelyä ohjaa vahvasti enemmistö- ja yhdenvertaisuusperiaatteet, sekä huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteet, joiden soveltamiseen perehdytään tarkemmin tutkielman myöhemmässä vaiheessa. Tutkielman kannalta olennaiset yhtiön johtohenkilöiden⁴⁶ vastuuta ja vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat säännökset löytyvät osakeyhtiölain luvusta 22, johon perehdytään tarkemmin tutkielman luvussa 3.

Enemmistö- ja yhdenvertaisuusperiaatteet ovat uuden osakeyhtiölain keskeisimmät osakkeenomistajien keskinäisiin suhteisiin vaikuttavat periaatteet, joista säädetään osakeyhtiölain 1:6 ja 1:7 §:ssä⁴⁷. Osakeyhtiölain 1:6 § säädetään enemmistöperiaatteesta seuraavasti:

OYL 1 :6§ Osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa yhtiökokouksessa. Päätökset tehdään annettujen äänten enemmistöllä, jollei tässä laissa säädetä tai yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.

Vaikka OYL 1:6 § sääntely koskee nimenomaisesti yhtiökokouksen päätöksentekoa, näkyy enemmistöperiaate vahvasti myös hallituksen päätöksenteossa, sillä kuten myöhemmin hallituksen päätöksentekoa käsiteltäessä käy ilmi, perustuvat hallituksen päätökset pääsääntöisesti enemmistön mielipiteeseen, ellei yhtiöjärjestyksessä määrätä määräänemmistöä⁴⁸.

Toinen, enemmistöperiaatetta vahvemmin hallitustyöskentelyssä korostuva osakeyhtiölain kantava periaate, on yhdenvertaisuusperiaate. Yhdenvertaisuudesta säädetään osakeyhtiölain 1:7 §:ssä seuraavasti:

OYL 1 :7 § Kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto

⁴⁵ Erma, Rasila & Virtanen 2012: 10–11 ks. myös OYL Yleiset periaatteet

⁴⁶esim. Hallituksen esitys uudeksi osakeyhtiölaiksi HE 109/2005: 78 ”Osakeyhtiölain mukainen yhtiön johdon käsite kattaa hallituksen, toimitusjohtajan ja mahdollisen hallintoneuvoston.”

⁴⁷ Reinikainen, Pelkonen & Lydman 2007: 24

⁴⁸ OYL 6:3 § ks. myös Reinikainen, Pelkonen & Lydman 2007: 24

ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajille tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella.

Yhdenvertaisuusperiaate tarkoittaa yksinkertaisuudessaan kaikkien osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta ja sen tarkoituksena on ennen kaikkea suojata vähemmistöosakkaan asemaa⁴⁹. Vaikka yhdenvertaisuutta koskevan sääntelyn ensimmäisessä momentissa säädetään nimenomaisesti yhtiökokouksessa tehtävästä päätöksenteosta, sen velvoittavuus tulee huomioida myös hallituksen toiminnassa. Hallituksen yksittäisen jäsenen ja hallituksen toiminnan kannalta yhdenvertaisuusperiaate tarkoittaa velvollisuutta kohdella osakkeenomistajia yhdenvertaisesti niin päätöksissä kuin kaikessa muussakin toiminnassaan. Lisäksi yhdenvertaisuusperiaatteesta seuraa hallituksen jäsenen velvollisuus ajaa yhtiössä jokaisen osakkeenomistajan etua tasavertaisesti. Näin ollen hallituksen jäsen ei saa esimerkiksi suosia sellaista osakasta, joka on puoltanut hänen nimeämistään hallituksen jäseneksi.⁵⁰ Vaikka yhdenvertaisuusperiaatetta tulee noudattaa kaikissa päätöksissä, tulee yhdenvertaisuusperiaate sovellettavaksi useimmiten varojenjakoa koskevissa tilanteissa⁵¹.

Huomionarvoista yhdenvertaisuuden arvioinnissa on se, että sen soveltaminen ei edellytä, *”että päätöksentekijä olisi tarkoittanut hyödyttää osakkeenomistajaa tai muuta yhtiön tai osakkeenomistajan kustannuksella, vaan ratkaisevaa on, minkälaisia seurauksia päätöksestä aiheutuu tai voi aiheutua*⁵²”. Lain sanamuodon mukaisesti on riittävää, että päätös ”on omiaan” tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella, eikä siis varsinaista vahinkoa tarvitse olla edes vielä syntynyt⁵³.

⁴⁹ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen & Wilhelmsson 2014: 196 ks. myös Reinikainen, Pelkonen & Lydman 2007: 25. myös HE 109/2005: 18

⁵⁰ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 42 ks. myös Savela 2015: 13

⁵¹ Pönkä 2012: 266 ks. myös HE 109/2005: 18

⁵² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018 1: 46

⁵³ esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018 1: 46 ks. myös HE 27/1977 s.68

Se, mitä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisesta toimesta seuraa, riippuu tapauksen kokonaisarviointista, joka tehdään tapauskohtaisesti. Käytännössä hallituksen päätös voidaan jälkikäteen todeta yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiseksi ja näin ollen mitättömäksi. Tietyin perustein yhdenvertaisuuden loukkaus saattaa johtaa myös vahingonkorvausvastuuseen.⁵⁴ Jotta korvausvastuu syntyisi, yleislausekkeen vastaisen teon täytyy kuitenkin 1) johtaa vahinkoon ja 2) yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisen on täytynyt olla tuottamuksellista. Lisäksi vahingon ja tehdyn toimen välillä on vallittava syy-yhteys.⁵⁵ Huomioitavaa on myös, että saatavan edun on oltava epäoikeutettu ja ettei esimerkiksi suoraan lakiin perustuvan edun voida katsoa olevan epäoikeutettua⁵⁶. Myös siis arviointi siitä, onko yhdenvertaisuuden loukkauksesta saatu etu epäoikeutettua vai ei, tulee suorittaa tapauskohtaisesti kaikki tilannetekijät huomioon ottaen. Lisäksi tulee huomioida, että vaikka jokin toimenpide ei hyödyttäisi jokaista osakkeenomistajaa samalla tavalla ei se automaattisesti tarkoita, että yhdenvertaisuutta olisi rikottu⁵⁷.

2.2 Hallituksen muodostaminen ja tehtävät

Hallituksen toimiessa yhtiössä osakkaiden edustajana on enemmän kuin luonnollista, että hallituksen jäsenistä ja niiden lukumäärän päättämisestä vastaa yhtiökokous⁵⁸. Hallituksessa tulee olla yhdestä viiteen jäsentä ja lukumäärän ollessa kolme tai vähemmän, tulee yhtiökokouksen lisäksi valita yksi hallituksen varajäsen⁵⁹. Hallituksen kokoon vaikuttaa myös yhtiön koko. Luonnollisesti suurissa pörssiyhtiöissä hallitus on myös suurempi ja sisältää mahdollisesti ulkopuolisia asiantuntijajäseniä. Hallituksen toimikauden pituudesta ei säädetä osakeyhtiölaissa, mutta yleisesti ottaen yksityisen osakeyhtiön hallituksen jäsenen toimikausi on toistaiseksi voimassa oleva⁶⁰.

⁵⁴ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 49

⁵⁵ Savela 2015: 117

⁵⁶ Savela 2015: 117

⁵⁷ esim. Savela 2015: 119 ks. myös KKO1989:36

⁵⁸ OYL 6:9§ Yhtiökokous on kokous, jossa osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa koskien yhtiön asioita ks. myös esim. Erma, Rasila, Virtanen 2012: 15

⁵⁹ OYL 6:8§ ks. myös esim. Hannula, Kari, Mäki 2014: 15

⁶⁰ Erma, Rasila & Virtanen 2012: 27

Osakeyhtiölain tahdonvaltaisuus huomioon ottaen on kuitenkin mahdollista, että yhtiöjärjestyksessä hallituksen jäsenten lukumääräksi on määrätty useampi kuin viisi jäsentä tai että toimikauden pituus on määritelty yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöllä on kaupparekisterilain mukaan velvollisuus ilmoittaa hallituksen jäsenten tiedot kaupparekisteriin. Hallituksen jäsenen vastuu perustuu kuitenkin henkilön tosiasialliseen asemaan yhtiössä eikä esimerkiksi pelkällä kaupparekisterimerkinnällä tai sen puuttumisella ole vastuukysymyksissä merkitystä vaan vastuun syntyminen edellyttää aina tehtävässä olemista⁶¹.

Hallituksen jäsenenä toimiminen on vapaaehtoista ja näin ollen valinta edellyttää henkilön suostumusta sekä tiettyjä kelpoisuusvaatimuksia. Hallituksen jäsenen kohdistuvien vastuiden vuoksi ei voidakaan luontevasti lähteä siitä, että henkilöä voitaisiin pakottaa kyseisen vastuuroolin ottamiseen. Kelpoisuutta koskevasta sääntelystä selviää, että hallituksen jäsenen tulee olla täysi-ikäinen, hän ei saa olla vajaavaltainen eikä olla henkilökohtaisessa konkurssissa. Lisäksi hallituksen jäsen ei saa toimia yhtiössä tilintarkastajana, varatilintarkastajana eikä hallintoneuvoksen virallisena- tai varajäsenenä⁶². Osakeyhtiölain mukaan hallituksen jäsenenä voi toimia vain luonnollinen henkilö. Yhtiön edun kannalta on kuitenkin lisäksi toivottavaa, että jäseneltä löytyy liiketoiminnallista ja hallinnollista osaamista, sekä riittävää kokemusta hoitaa veloitteensa yhtiön hallituksessa⁶³.

Hallituksen jäsenyyden perustuessa vapaaehtoisuuteen, on hallituksen jäsenellä myös oikeus erota hallituksesta. Eroamisilmoitus on suositeltavaa tehdä kirjallisena. Hallituksesta eronneen jäsenen on myös suositeltavaa varmistaa, että yhtiön edustaja on tehnyt eroamisilmoituksen kaupparekisteriin. Toisaalta huomioitavaa on myös, että yhtiökokous voi myös erottaa hallituksen jäsenen kesken kauden. Tällöin kuitenkin tulee kutsua koolle ylimääräinen yhtiökokous.⁶⁴

⁶¹ Savela 2015: 13 ks. myös OYL 2:8§

⁶² OYL 6:10§ ks. myös esim. Hannula, Kari, Mäki 2014: 15

⁶³ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 24

⁶⁴ Erma, Rasila & Virtanen 2012: 29 ks. myös esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 15–16

Mikään ei myöskään estä osakeyhtiötä valitsemasta hallitukseen täysin ulkopuolista jäsentä. Koska hallitus tekee suuren osan yhtiön liiketoiminnallisista päätöksistä, voi joissakin tilanteissa olla yhtiön edun mukaista valita hallituksen jäseneksi ulkopuolinen jäsen, tai jäsen, jolla on jonkin tietyn alan erikoisosaamista. Asiantuntijajäsenen avulla yhtiö varmistuu siitä, että hallituksella on riittävät tiedot ja osaamista tehdä päätöksiä tiettyihin liiketoiminnallisiin päätöksiin.⁶⁵

Kelpoisuutta koskevassa säädöksessä säädetään lisäksi hallituksen jäsenen esteellisyydestä. Esteellisyys syntyy osakeyhtiölain mukaan sellaisessa tilanteessa, jossa käsitellään jäsenen ja yhtiön välistä sopimusta tai yhtiön ja kolmannen osapuolen välistä sopimusta ja hallituksen jäsenelle on odotettavissa siitä olennaista etua⁶⁶. Hannula, Karin ja Mäen mukaan *”esteellisyyttä ei voi välttää pelkästään sillä, että esteellinen jäsen jäävä itsensä päätöksenteosta, sillä myös osallistuminen asian käsittelyn valmisteluun sekä käsittelyyn aiheuttavat esteellisyyden”*⁶⁷.

2.2.1 Yleistoimivalta ja päätöksenteko

Pohdittaessa sitä, missä tilanteissa hallitus on vastuussa tekemisistään tai tekemättä jättämisistään, on tärkeää, että hallituksen tehtävät ja velvollisuudet on määritelty mahdollisimman tarkasti ja selkeästi. Onkin tyypillistä, että hallituksen tehtävät ovat kirjattu hallituksen työjärjestykseen⁶⁸. Tällöin kaikilla hallituksen jäsenillä on, tai ainakin pitäisi olla tieto siitä, mitkä tehtävät kuuluvat hallitukselle. Kun hallituksen tehtävät on selkeästi määritelty työjärjestykseen, on luonnollisesti myös hallituksen mahdollisuudet rajoittaa vastuutaan paremmin hallituksen jäsenten tiedossa.

⁶⁵Erma, Rasila & Virtanen 2012: 25

⁶⁶ OYL 6:4§ ks. myös Erma, Rasila & Virtanen 2012: 64

⁶⁷ Hannula, Kari & Mäki 2014: 103

⁶⁸ Keskuskauppakamari 2016: 12 Asialuettelo listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämiseksi

Sillä, että jokin tehtävä kuuluu hallitukselle, tarkoitetaan yleisesti Villan mukaan joko sitä, että *”tehtävä suoritetaan hallituksen päätöksen perusteella, tai että hallituksen velvollisuutena on huolehtia, että asia tulee suoritetuksi⁶⁹”*. Hallituksen tehtävänä voi siis varsinaisen toiminnan lisäksi olla myös velvollisuus valvoa, että jokin toimi tulee suoritetuksi. Hannula, Kari ja Mäki esittävät teoksessaan hallituksen keskeisenä tehtävänä olevan yhtiön edusta huolehtiminen ja samalla yhtiön kaikkien osakkeiden etujen valvonta yhtiössä⁷⁰. Lisäksi hallituksen tulee myös huolehtia siitä, että yhtiökokouksen tekemät päätökset tulevat täytäntöön⁷¹.

Hallituksen yleistoimivallalla tarkoitetaan hallituksen velvollisuutta huolehtia yhtiön hallinnosta sekä sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Yleistoimivaltaan kuuluu, että hallitus voi päättää kaikista niistä asioista, jotka eivät osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä määrätä nimenomaisesti kuuluvan yhtiökokoukselle tai hallintoneuvostolle. Pienyhtiöissä hallintoneuvosto tosin on suhteellisen harvinainen, jolloin suurempi määrä päätöksistä kuuluu hallitukselle.⁷² Hallitukselle kuuluu myös yhtiön strategisten- ja liiketoiminnallisten päätösten tekeminen esimerkiksi koskien yhtiön budjettia⁷³. Hannulan ja muiden mukaan hallitukselle kuuluvia päätöksiä voivat olla esimerkiksi *”epätavalliset ja suuret investoinnit, organisaatorakenteesta päättäminen, toimitusjohtajan valitseminen ja erottaminen sekä yhtiökokouksen koollekutsuminen”⁷⁴*.

Vaikka hallituksen pääasiallinen toiminta tapahtuu kokouksissa, tulee hallituksen jäsenen huomioida, että vastuu yhtiön asioista jatkuu myös kokousten välillä⁷⁵. Hallituksen

⁶⁹ Villa 2020: 49 Villan mukaan rajanvedolla on merkitystä etenkin arvioidessa sitä, mitkä asiat voidaan siirtää yhtiökokoukselle tai toimitusjohtajalle

⁷⁰ Hannula, Kari & Mäki 2014: 19

⁷¹ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen & Wilhelmsson 2014: 261

⁷² esim. Erma, Rasila & Virtanen 2017: 41

⁷³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 20

⁷⁴ Hannula, Kari & Mäki 2014: 44

⁷⁵ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2014: 67

jäsenen tulee pysyä perillä yhtiössä tapahtuvista asioista myös kokousten ulkopuolella.⁷⁶ Osakeyhtiölaissa säädetään myös kokoukselle pakollisista muotovaatimuksista. Muotovaatimukset sisältävät muun muassa säännökset hallituksen pöytäkirjan laatimisesta, sen allekirjoittamisesta, sekä numeroinnista ja säilytyksestä⁷⁷. Edellä mainitut säännökset ovat hyvin tärkeässä osassa varsinkin sellaisessa tilanteessa, jossa vastuu päätöksistä realisoituu myöhemmin ja hallitukselle syntyy näyttötaakka todistaa, että päätös on tehty säännösten mukaisesti. Jos päätökset on perusteellisesti kirjattu pöytäkirjaan, hallituksen on luonnollisesti helpompaa näyttää toteen päätöksen perustelut ynnä muut asiaan vaikuttavat seikat.⁷⁸

2.2.2 Hallituksen valvontavastuu ja riskienhallinta

Yleistoiimivallan lisäksi hallitukselle kuuluu myös erityinen valvontavastuu, joka kohdistuu osakeyhtiölain mukaan eritoten toimitusjohtajaan, jonka tehtävänä puolestaan on valvoa yhtiön toiminnan laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta⁷⁹. Valvontavastuu koskee kuitenkin käytännössä lähes kaikkea toimintaa yhtiössä. Lisäksi voidaan katsoa, että valvontavelvollisuus kattaa myös reagointi- tai toimimisvelvollisuuden, jonka mukaan hallituksen tulee reagoida mahdollisiin väärinkäytöksiin viivytyksettä.⁸⁰ Toimimisvelvollisuuden voidaan Savelan mukaan osittain katsoa kuuluvan jo hallituksen yleiseen huolellisuusvelvoitteeseen⁸¹. Valvontavelvollisuuden voidaan katsoa olevan korostetumpi yhtiön taloudellisen tilanteen ollessa heikko, tai yhtiön toiminnan ollessa erityisen riskialtista⁸². Lisäksi hallitukselle kuuluu valvontavastuu myös yhtiön kirjanpidon ja

⁷⁶ Salo 2015: 43. Tämän lisäksi toimitusjohtajalla voidaan katsoa olevan velvollisuus varmistaa, että kaikilla hallituksen jäsenillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet olla selvillä yhtiön asioista myös kokousten ulkopuolella. Katso tarkemmin kappale 3.3

⁷⁷ OYL 6:6§ ks. myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 65

⁷⁸ Erma, Rasila & Virtanen 2012: 65

⁷⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 106, ks. myös Erma, Rasila & Virtanen 2012 lisäksi alaviite 85 jossa määritelty toimitusjohtajan tehtävät OYL6:17§

⁸⁰ Savela 2015: 70

⁸¹ Savela 2015: 71

⁸² Savela 2015: 73 ks. myös Mäntysaari 2002 s.174. Vaikka Mäntysaaren tulkinta kohdistuu aikaan ennen nykyistä osakeyhtiölain voimaantuloa, voidaan valvontavelvollisuuden katsoa säilyttäneen sisältönsä samankaltaisena myös uuden osakeyhtiölain voimaan tullessa. ks. HE 109/2005

varainhoidon asianmukaisesta järjestämisestä.⁸³ Myös yhtiön tilinpäätöksen laatiminen on hallituksen vastuulla.

Hallituksen käyttäessä päätösvaltaa, voidaan myös yhtiön riskienhallinta- ja riskinotto-kyvyn arviointi liittää hallituksen tehtäviin⁸⁴. Liittyhän riskien välttäminen omalta osaltaan myös yhtiön edun ajamiseen varsinkin, kun pidetään mielessä edellä mainittu osakeyhtiön voitontuottamistarkoitus⁸⁵. Koska liiketoimintaan sisältyy väistämättä riskejä, on erityisen tärkeää, että hallitus tietää käytössään olevat keinot suojautua riskeiltä. Esimerkiksi tappiollisissa liiketoimintapäätöksissä usein vastuun poistavaksi perusteeksi riittää, että riskit on kartoitettu ja niiden olemassaolo on tiedostettu sekä analysoitu huolellisesti⁸⁶.

2.3 Hallitus yhtiön edustajana ja suhde toimitusjohtajaan

Hallituksen yleistoimivaltaan kuuluu yhtiön toiminnan asianmukaisen järjestämisen ja sen valvomisen lisäksi oikeus edustaa yhtiötä. Osakeyhtiölain 25 §:ssä säädetään hallituksen edustusosoikeudesta seuraavasti:

OYL 6 :25 §: Hallitus edustaa yhtiötä ja toimitusjohtaja voi edustaa yhtiötä asiassa joka 17 §:n nojalla kuuluu hänen tehtäviinsä⁸⁷

Lisäksi edustusosoikeudesta on mahdollista määrätä yhtiöjärjestyksessä⁸⁸

⁸³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 17

⁸⁴ esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 21 ks. myös Erma Rasila & Virtanen 2012

⁸⁵ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen & Wilhelmsson 2014: 261

⁸⁶ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 51

⁸⁷ OYL 6:17 § Toimitusjohtaja hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen jäsenelle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi.

⁸⁸ OYL 6:25 §

Yleistoimivalta kattaa hallituksen yhdessä tekemät päätökset, eikä hallituksen yksittäisellä jäsenellä siis näin ollen ole oikeutta edustaa yhtiötä yksin⁸⁹.

Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, hallituksen jäsenen tulee kaikella toiminnallaan pyrkiä yhtiön etuun ja sitä kautta myös osakkaiden etuun. Tarkasteltaessa sitä, mikä milloinkin on yhtiön edun mukaista, tulee muistaa osakeyhtiölain 1:5§:ssä säädetty osakeyhtiön toiminnan tarkoitus. Sen mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Näin ollen hallituksen tulee siis lähtökohtaisesti pyrkiä toiminnallaan yhtiön voitontuottamistavoitteeseen. Voitontuottamistarkoitusta tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida pitkän aikavälin tavoitteet.⁹⁰ Jos voitontuottamistarkoitusta tarkastellaan vain lyhyellä aikavälillä, se voi pahimmillaan johtaa pitkällä aikavälillä osakkeenomistajien huonompaan asemaan⁹¹.

Toimitusjohtaja ei ole osakeyhtiölain mukaan yhtiössä pakollinen toimielin mutta on kuitenkin yleistä, että yhtiössä on myös toimitusjohtaja⁹². *Toimitusjohtajan tehtäviin kuuluu osakeyhtiölain 6:17§:n mukaan* yhtiön juoksevan hallinnon hoitaminen hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Lisäksi toimitusjohtaja vastaa pykälän mukaan siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty. Lisäksi toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen yksittäiselle jäsenelle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi.⁹³ Hallituksen tehtäviin kuuluu vuorostaan valvoa, että edellä mainitut toimet tulevat toimitusjohtajan toimesta hoidettua asianmukaisella tavalla. Toimitusjohtajan valinta sekä erottaminen kuuluu hallitukselle ja sen voidaankin katsoa Hannulan, Karin ja Mäen mukaan olevan yksi hallituksen tärkeimmistä tehtävistä⁹⁴.

⁸⁹ Erma, Rasila & Virtanen 2014: 41

⁹⁰ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2012: 42 ks. myös Villa 2020: 166

⁹¹ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 42

⁹² Hannula, Kari & Mäki 2014: 34

⁹³ OYL 6:17 § ks. myös esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 34

⁹⁴ Hannula, Kari & Mäki 2014: 34

Hannula, Kari ja Mäki toteavatkin toimitusjohtajan vastuulla olevan myös informaation kulun varmistaminen kokousten välissä⁹⁵. He myös korostavat seuraavaa: *”Toimitusjohtajalla on aina tiedollinen ylivalta hallitukseen nähden. Toimitusjohtajan tulee huolehtia siitä, että hallitus saa mahdollisimman objektiivisen, monipuolisen ja tyhjentävän käsityksen yhtiön tilasta raportoinnin avulla*⁹⁶”. Tämä on luontevaa jo siitä syystä, että onhan toimitusjohtajan velvollisuus muutoinkin huolehtia, että hallituksella on riittävät tiedot hallituksen tehtävien hoitamiseksi. Yleensä hallituksen ollessa vahingonkorvausvastuussa on myös toimitusjohtajalla samalla vahingonkorvausvastuu. Kuitenkin edellä mainituista syistä toimitusjohtaja joutuu myös usein vahingonkorvausvastuuseen hallitusta useammin.⁹⁷

Usein pienyhtiöissä ajatellaan, että toimitusjohtajan tulee olla hallituksen jäsen, sillä hänellä on usein muita selkeämpi kuva yrityksen kokonaistilanteesta ja strategiasta. Sinänsä mikään ei estä toimitusjohtajan kuulumista hallitukseen. Erma, Rasila ja Virtanen nostavat kuitenkin esiin huomionarvoisen seikan siitä, ettei toimitusjohtajan välttämättä ole hyvä olla hallituksen jäsen, eikä ainakaan puheenjohtaja. Hallituksen vastuullahan on edellä esitetyn mukaisesti valvoa toimitusjohtajaa, joten tilanteessa, jossa toimitusjohtaja on myös hallituksen jäsen, tulisi toimitusjohtajan valvoa itseään.⁹⁸

⁹⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 35

⁹⁶ Hannula, Kari & Mäki 2014: 34

⁹⁷ Hannula, Kari & Mäki 2014: 35

⁹⁸ Erma, Rasila & Virtanen 2012: 37 myöskään hyvä hallinnointitapa ei suosittelut toimitusjohtajan olevan hallituksen jäsen, eikä ainakaan puheenjohtaja.

3 Hallituksen yhtiöoikeudellinen korvausvastuu

3.1 Vastuuperusteet osakeyhtiölain mukaan ja suhde vahingonkorvauslakiin

Osakeyhtiön oikeushenkilöllisyydestä johtuen on yhtiöllä itsellään ensisijainen vastuu. Vastuun siirtyminen hallitukselle edellyttääkin erityisiä perusteita⁹⁹. Hallitukselle kuuluu tietysti sinänsä vastuu kaikista tekemistään päätöksistä, mutta varsinainen hallituksen vahingonkorvausvastuu voi perustua vain lakiin.¹⁰⁰ Osakeyhtiölain lisäksi vastuu voi perustua esimerkiksi kirjanpitolakiin tai vahingonkorvauslakiin. Osakeyhtiölain mukaisesta johdon vahingonkorvausvastuusta säädetään OYL 22:1§:n mukaan seuraavasti:

Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään 1 luvun 8 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle.

Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava myös vahinko, jonka hän on tehtävässään muuten tätä lakia tai yhtiöjärjestystä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle.

Jos vahinko on aiheutettu rikkomalla tätä lakia muulla tavalla kuin pelkästään rikkomalla 1 luvussa tarkoitettuja periaatteita tai jos vahinko on aiheutettu rikkomalla yhtiöjärjestyksen määräystä, vahinko katsotaan aiheutetuksi huolimattomuudesta, jollei menettelystä vastuussa oleva osoita menettelleensä huolellisesti. Sama koskee vahinkoa, joka on aiheutettu 8 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yhtiön lähipiiriin kuuluvan eduksi tehdyllä toimella.

Osakeyhtiölain mukaan johdon vahingonkorvausvastuu perustuu näin ollen huolellisuusvelvoitteen, osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen rikkomisesta aiheutuvasta vahingosta, jos rikkomus on tapahtunut tahallaan tai huolimattomuudesta. Huomioitavaa on myös, että vastuu suhteessa kolmanteen osapuoleen ei synny pelkästään yleistä

⁹⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 97

¹⁰⁰ Hannula, Kari & Mäki 2014: 113

huolellisuusvelvoitetta rikkomalla vaan vaatii huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin lisäksi, että on rikottu jotain osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen tiettyä säännöstä¹⁰¹.

Arvioitaessa yhtiöoikeudellisen korvausvastuun syntyperusteita niin suhteessa yhtiöön kuin suhteessa kolmanteen, tulee huomioida normin suojatarkoituspöpi. Normin suojatarkoituspöpin mukaan ”vastuun syntyminen edellyttää, että rikottu normi on tarkoitettu suojaamaan nimenomaisesti sitä tahoa, jonka kärsimästä vahingosta on kyse”¹⁰². Normin suojatarkoituspöpin sovellettavuus yhtiöoikeudelliseen vahingonkorvausvastuuseen käy ilmi esimerkiksi korkeimman oikeuden ennakkopäätöksestä, jossa vahingonkorvausvaatimus hylättiin nimenomaisesti perustuen normin suojatarkoitukseen.

KKO 2012:65: Tapauksessa oli kyse siitä, oliko kyseessä oleva vahinko aiheutunut nimenomaisesti sellaisen normin rikkomisesta, jolla on tarkoitus ehkäistä nimenomaisesti kyseessä olevan vahingon syntymistä. Arvioitiin sitä, onko konkurssipesällä oikeus saada vahingonkorvausta hallituksen jäseneltä, joka on laiminlyönyt velvollisuuden ilmoittaa oman pääoman vähenemisestä ja näin ollen aiheuttanut toiminnallaan yhtiön varallisuuden heikentymistä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa todetaan, että ”Koska A:n laiminlyönti rikkoi sellaista velvollisuutta, joka oli säädetty yhtiön velkojien mutta ei yhtiön itsensä suojaksi, vahingonkorvausvaatimus hylättiin.”¹⁰³

Arvioitaessa normin suojatarkoitusta tulee myös muistaa, että osa osakeyhtiölain säännöksistä suojaavat niin yhtiötä, kuin yhtiön ulkopuolista tahoa. Nyström nostaa artikkelissaan esille myös Hemmonkin esittämän tarkennuksen siitä, että ”suojatarkoituspöpin näkökulmasta on kuitenkin riittävää, että aiheutuneen vahingon välttäminen on ollut yksi normin päämääristä, joita voi olla useita.”¹⁰⁴ Esimerkiksi yhtiön varojen jakoa koskeva osakeyhtiölain 13:1 § suojaa sekä yhtiötä että yhtiön ulkopuolisia tahoja¹⁰⁵.

¹⁰¹ esim. Esbjörn af Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 78 ks. myös Savela 2015: 142 myös Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018 2:802

¹⁰² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 811 ks. myös esim. Nyström 5/2012: 8 lisäksi esim. Hahto 2008: 19

¹⁰³ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 802 ks. myös esim. Savela 2015: s. 313–314 ja Nyström 5/2012: 8

¹⁰⁴ Nyström 5/2015: 8 ks. myös Hemmo 2005: 141

¹⁰⁵ OYL 13:1 §: Yhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille vain sen mukaan kuin tässä laissa säädetään: 1) voitonjaosta (osinko) ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta; 2) 14 luvussa tarkoitettusta osakepääoman alentamisesta;

Laittomaksi varojen jaoksi katsotaan pykälän 3 momentin mukaisesti kaikki muu liiketapahtuma, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta. Tämänkaltaista laitonta varojen jakoa voi olla Airaksisen, Pulkkinen ja Rasinahon mukaan esimerkiksi ”omaisuuden myyminen alihintaan tai ostaminen ylihintaan tai luoton antaminen liian alhaisella korolla.”¹⁰⁶

Osakeyhtiölain 22:1 § mukaan vastuun syntyminen vaatii myös henkilön tuottamuksesta tai vähintäänkin huolimattomasta menettelyä¹⁰⁷. Lähtökohtaisesti todistustaakan voidaan katsoa olevan vahingonkärsijällä. Pääsääntöisesti vahingonkärsijän tulee näyttää toteen yleisten korvausvastuun syntyperusteiden täyttyminen mukaan lukien tuottamus.¹⁰⁸ Tästä pääsäännöstä on kuitenkin tuottamuksen osalta säädetty poikkeus. Poikkeuksesta säädetään OYL 22:1.3:ssa, jonka mukaan hallituksen jäsenen on itse todistettava, että hän ei ole menetellyt huolimattomasti, jos vahinko on aiheutettu jollakin seuraavista tavoista:

- 1) rikkomalla osakeyhtiölakia muulla tavalla kuin pelkästään rikkomalla OYL 1 luvun yleisiä periaatteita tai
- 2) yhtiöjärjestyksen määräystä rikkomalla; taikka
- 3) vahinko on aiheutettu yhtiön lähipiiriin kuuluvan henkilön eduksi tehdyllä toimella.¹⁰⁹

Yllä mainittua käännettyä todistustaakka kutsutaan tuottamusolettamaksi. Tuottamusolettaman mukaan hallituksen jäsen välttää korvausvastuun, jos hän pystyy todistamaan huolellisen toimintansa¹¹⁰. Erma, Rasila ja Virtanen täsmentävät

3) 3 ja 15 luvussa tarkoitetusta omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta; sekä

4) 20 luvussa tarkoitetusta yhtiön purkamisesta ja rekisteristä poistamisesta.

Yhtiöllä voi tämän luvun 9 §:n mukaisesti olla muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Lahjan antamisesta säädetään 8 §:ssä.

Muu liiketapahtuma, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta, on laitonta varojenjako.

Varoja ei saa jakaa ennen yhtiön rekisteröimistä.

OYL 13:2 §: Varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttömyyden tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.

¹⁰⁶ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 14

¹⁰⁷ OYL 22:1 § ks. myös esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 802

¹⁰⁸ Kyläkallio, Irola & Kyläkallio 2017:589

¹⁰⁹ Kyläkallio, Irola & Kyläkallio 2017: 589

¹¹⁰ Kyläkallio, Irola & Kyläkallio 2017: 589

tuottamusolettaman koskevan vain tavallista tuottamusta, pois sulkien väitteen törkeästä tuottamuksesta tai tahallisuudesta. Vahingonkärsijän väittäessä vahingon aiheutuneen törkeällä huolimattomuudella tai tahallisella teolla, on vahingonkärsijän siis kuitenkin itse näytettävä väite toteen¹¹¹. Käänteinen todistustaakka koskee pykälän mukaan myös tilannetta, jossa vahinko on aiheutettu toimien yhtiön lähipiiriin kuuluvan henkilön eduksi. Lisäksi tulee muistaa, että vaikka osakeyhtiölain erityinen sääntely syrjäyttää yleisen vahingonkorvauslain, on osakeyhtiölain säännösten mukaan edellytyksenä vahingonkorvausvastuun syntymiselle myös tiettyjen yleisten vahingonkorvausoikeudellisten perusteiden täytyminen.¹¹²

3.1.1 Yleiset vahingonkorvauksen edellytykset ja kanteen nostaminen

Korvausvastuun syntyminen edellyttää aina että:

- 1) on syntynyt korvattava vahinko.
- 2) on menetelty tavalla, joka lain mukaan perustaa korvausvastuun
- 3) vahingon ja vastuun perusteena olevan menettelyn välillä on riittävä syy-yhteys¹¹³

Edellytyksenä korvausvastuun syntymiselle on, että on aiheutunut korvattava vahinko. Sille, minkälaista vahinkoa tulee olla syntynyt, ei ole oikeuskirjallisuudessa selkeää määritelmää. Periaatteessa korvattavaksi voi tulla lähes kaikki vahingot riippumatta siitä, ovatko ne välillisiä vai välittömiä vahinkoja. Hallitustoiminnassa voidaan kuitenkin puhua pääsääntöisesti vain taloudellisten vahinkojen korvaamisesta.¹¹⁴ Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho tuovat vahingon arvioimisessa esille differenssiopin hyödyntämisen. *”Differenssiopin mukaisesti vahinkoa arvioidessa verrataan toteutunutta tapahtumainkulkua ja oletettua tapahtumainkulkua, joka olisi toteutunut, jos vastuun perusteena olevaa menettelyä ei olisi tapahtunut”*¹¹⁵.

¹¹¹ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 74

¹¹² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 801

¹¹³ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 801

¹¹⁴ Hannula, Kari & Mäki 2014: 117

¹¹⁵ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 802. ks. myös Savela 2015: 336

Vastuun peruste ilmenee suoraan edellä mainitusta säännöksestä. Sen mukaan siis jo yksinomaan huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteiden rikkominen ja siitä syntyvä vahinko riittää aiheuttamaan vastuun yhtiötä kohtaan¹¹⁶. Vastuuperusteena suhteessa muuhun kuin yhtiöön tulee olla jonkin muun osakeyhtiölain erityisen säännöksen kuin yleisen huolellisuusvelvoitteen rikkominen¹¹⁷.

Lisäksi jotta vahingonkorvausvastuu ylipäättään tulisi kyseeseen, tulee hallituksen jäsenen menettelyn ja aiheutuneen vahingon välillä olla syy-yhteys. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että teosta tai laiminlyönnistä on seurannut tavalla taikka toisella vahinkoa aiheuttanut asia. Korkkan mukaan *”syy-yhteyden arviointi on erityisen olennaista yhtiön johtohenkilöiden vahingonkorvausvastuuta arvioitaessa, koska useinkaan johtohenkilön aiheuttamaksi väitetty vahinko ei johdu välittömästi yksittäisestä päätöksestä tai laiminlyönnistä vaan usean toimenpiteen, olosuhteen tai tapahtuman yhteisvaikutuksista.”*¹¹⁸ Airaksinen ja muut korostavat syy-yhteyden arvioinnissa lisäksi sitä, että syy-yhteyden tulee olla tarpeeksi selkeä ja riittävän vahva, jotta se katsotaan riittäväksi.¹¹⁹

Yhtiöoikeudellisen korvausvastuun määrä perustuu yleisen vahingonkorvausoikeuden tavoin lähtökohtaisesti täyden korvauksen periaatteeseen. Täyden korvauksen periaate on Suomen vahingonkorvausoikeudessa korvauksen laskemisen perusteena¹²⁰. Täyden korvauksen periaate tarkoittaa, että: *”Vahingonkärsijä on saatettava siihen taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi ollut, ellei vahinkotapahtumaa olisi lainkaan tapahtunut”*¹²¹. Yhtiöoikeudellinen vahingonkorvaus sisältää pääsääntöisesti myös vahingon seurauksena mahdollisesti aiheutuneen saamatta jääneen voiton.¹²²

¹¹⁶ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 802

¹¹⁷ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 802

¹¹⁸ Korkka 2016: 692 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014 tarkentavat syy-yhteyden määritelmää vielä siten, että *”vastuu voi syntyä ainoastaan teosta tai laiminlyönnistä, jolla on jonkinlainen ja yleensä ennalta arvioitavissa oleva syy-yhteys vahinkoon.”*

¹¹⁹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018: 803 ks. myös Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 25

¹²⁰ Ståhlberg & Karhu 2013: 397 ks. myös esim. Savela 2015: 339

¹²¹ Savela 2015: 338

¹²² Savela 2015: 338 ks. myös Ståhlberg & Karhu 2013 :397

Osakeyhtiölain 22:5 §:ssä säädetään vahingonkorvauksen sovittelusta. Pykälän mukaan sovittelusta ja korvausvastuun jakautumisesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvussa säädetään. Vahingonkorvauslain mukaan korvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus katsotaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet. Pykälässä kuitenkin säädetään, ettei vahingonkorvausta voida sovittaa, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, vaan korvaus maksetaan täysimääräisenä.¹²³ Poikkeuksena tähän on tilanne, jossa ”vahingonkärsijä on itse myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai jos muu vahingon aiheuttaneeseen hallituksen jäsenen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syyntä”¹²⁴. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1993:148 oli kyse vahingonkorvauksen sovittelusta ja eritoten siitä, oliko vahingonkärsijä myötävaikuttanut vahinkoon vai ei.

*Tapauksen KKO 1993:148 perusteluissa todetaan, että osuuspankki on vastaanottanut luovutussitoumuksen ja siihen liittyvän erillisen irrallisen huoneistoselitelmän varmistautumatta niiden oikeudellisesta luonteesta ja totuudenmukaisuudesta. Näin menetellessään pankki on laiminlyönyt noudattaa sitä huolellisuutta, jota ammattimaiselta luotonantajalta kohtuudella voidaan edellyttää. Vahingonkorvauksen määrää arvioitaessa on tämä myötävaikuttaminen vahingon syntyyntä otettava huomioon korvausta alentavana tekijänä. Korkein oikeus harkitsee siten oikeaksi alentaa pankille tulevaa korvausta puoleen edellä todetusta vahingon määrästä.*¹²⁵

Tapauksesta voidaan huomata, että vahingonkärsijän laiminlyödessä huolellisuusveloitteensa voidaan hänen katsoa vaikuttaneen vahingon syntymiseen tavalla, joka voi aiheuttaa sen, että vahingonkorvausta sovittelaa.

Yhtiötä kohtaan syntyneessä osakeyhtiölain mukaisessa vahingonkorvaustapauksessa kanteen nostamispäätöksen tekee lähtökohtaisesti hallitus. Kanteen nostamisesta voidaan kuitenkin päättää myös yhtiökokouksessa¹²⁶. Osakeyhtiölain 22:8 §:n mukaan

¹²³ VahKL 2:1§ ks. myös esim. Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017 s.586

¹²⁴ Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: s.586 ks. myös KKO 1985: 154 lisäksi OYL22:5 § ja VahKL 6:1 §

¹²⁵ KKO 1993:148 ks. esim. Savela 2015: 333

¹²⁶ OYL 22:6§

hallituksen jäsentä vastaan kanne on nostettava viiden vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jona kanteen perusteena oleva päätös tehtiin tai kanteen perusteena olevaan toimenpiteeseen ryhdyttiin. Osakeyhtiölain mukainen kanneaika koskee myös muiden tahojen lukuun ajettavia kanteita.¹²⁷

3.1.2 Henkilökohtaista vai yhteisvastuuta

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, jonka mukaan hallituksen vastuu on yleisesti ottaen yhteisvastuuta sen vuoksi, että hallitus toimii kollektiivisena elimenä, jossa päätöksenteko perustuu enemmistön mielipiteeseen. Lähtökohtaisesti siis hallituksen vastuu on yhteisvastuuta. Tämän johdosta hallituksen jäsenen passiivisuudenkaan ei ole katsottu vapauttavan jäsentä vastuusta.¹²⁸

Vaikka hallituksen vastuu on edellä esitetyn mukaisesti yhteisvastuuta, tulee huomioida, että varsinaisen korvausvastuun syntyminen edellyttää hallituksen jäsenen myötävaikutusta vahinkoon. Näin ollen vahingonkorvauksen syntyperusteet arvioidaan jokaisen hallituksen jäsenen kohdalla henkilökohtaisesti.¹²⁹ Sen sijaan tilanteessa, jossa kaksi tai useampi hallituksen jäsen on yhdessä aiheuttanut saman vahingon, heidän korvausvastuunsa on yhteisvastuullista. Tällöin korvausvastuun määrä jaetaan kohtuulliseksi kaikkien korvausvelvollisten kesken. Korvausmäärä jaetaan huomioiden esimerkiksi kaikkien vahingonkorvausvelvollisten syyllisyyden määrä sekä vahinkotapahtumasta mahdollisesti aiheutuneen edun laajuus yksilötasolla. Jos yhteisvastuutilanteessa yksittäinen hallituksen jäsen on maksanut yli oman osuutensa, sovelletaan tilanteeseen mitä vahingonkorvauslain 6:3 §:ssä säädetään¹³⁰. Pykälän mukaan sillä, joka on maksanut vahingonkorvausta yli oman osuutensa, on oikeus saada kultakin muulta korvausvelvolliselta, mitä hän on tämän osalta maksanut. Jos joku korvausvelvollisista on ilmeisesti maksukyvytön

¹²⁷ OYL 22:8 § ks. myös esim. Savela 2015: 282. kuitenkin: ”siltä osin kun OYL:n kanneajat eivät koske korvausvastuuta, määräytyy vanhentuminen VahKL:n sääntöjen mukaan” Savela 2015: 291.

¹²⁸ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2014: 71 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 32

¹²⁹ Savela 2015: 33 ks. myös esim. Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 586

¹³⁰ Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 586

tai jos hänen oleskelupaikkansa on tuntematon, on kunkin muista korvausvelvollisista maksettava osuutensa vajauksesta¹³¹”.

Vahingonkorvausvastuu voi kuitenkin kohdistua myös vain yhdelle hallituksen jäsenelle. Vahingonkorvausvastuu ei siis edellytä, että hallitus olisi kokonaisuudessaan vastuussa yhden jäsenen huolimattomasta toiminnasta. Jos esimerkiksi hallituksen jäsenen esteellisenä toimimisesta on aiheutunut vahinkoa yhtiölle tai sen osakkeenomistajille, on esteellisesti toiminut hallituksen jäsen velvollinen korvaamaan aiheuttamansa taloudellisen vahingon, jolloin korvausvastuu on lähtökohtaisesti henkilökohtaista.¹³²

3.2 Hallituksen vahingonkorvausvastuusta suhteessa yhtiöön

Osakeyhtiölain 22:1 §:n mukaan hallituksen jäsenen tulee siis korvata yhtiölle aiheuttamansa vahinko, jos 1) vahinko on aiheutettu hallituksen jäsenen toimessa 2) toiminta on osakeyhtiölain 1:8 §:ssä säädetyn yleisen huolellisuusvelvoitteen vastaista ja 3) huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönti on ollut tahallista tai huolimattomaa. Lisäksi korvausvastuu yhtiötä kohtaan syntyy 4) tilanteessa, jossa vahinko on aiheutettu rikkomalla osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksen määräystä, ja rikkominen on ollut tahallista tai huolimattomaa.¹³³

Osakeyhtiölaissa on määritelty johdon tehtäväksi huolellisesti toimien edistää yhtiön etua¹³⁴. Tämä osakeyhtiön johdon tehtävä sisältää kaksi keskeistä velvoitetta. Ensinnäkin velvoitteen toimia huolellisesti ja toiseksi velvollisuuden toimia yhtiön edun mukaisesti. Näitä kahta velvoitetta kutsutaan fidusiaarisiksi velvoitteiksi ja ne ovat suurelta osin ohjaamassa hallitustyöskentelyä. Fidusiaaristen velvoitteiden perimmäinen tarkoitus kiteytyy ajatukseen siitä, että johdon on syrjäytettävä omat intressinsä tai vain tiettyjen

¹³¹ VahKL 6:3 §

¹³² Hannula, Kari & Mäki 2014: 105

¹³³ OYL 22:1 § ks. myös esim. Lukander 2014

¹³⁴ ks. OYL 1:8 §

osakkeenomistajien edut kaikkien osakkeenomistajien tieltä¹³⁵. Kari Lautjärvi määrittelee johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteen perustan olevan yhtiön ja sen johdon välisessä päämies-agentti-suhteessa¹³⁶. Sen tarkoitus on suojata lähtökohtaisesti yhtiötä¹³⁷. Johdon fidusiaaristen velvoitteiden perusteellinen tunteminen on avain asemassa hallitustyöskentelyssä jo sen vuoksi, että yhtiön johto on vahingonkorvausvelvollinen nimenomaan yhtiölle toimiessaan huolellisuusvelvoitteen vastaisesti¹³⁸. Vaikka osakeyhtiölaki on suurelta osin tahdonvaltaista, ovat huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitetta koskevat säädökset pakottavaa oikeutta. Niistä ei näin ollen voida poiketa edes yhtiöjärjestyksessä sopimalla.¹³⁹

Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho tarkentavat osakeyhtiölain 22:1 § pykälän sisältöä korvausvastuusta suhteessa yhtiöön toteamalla että: *”jos johtoon kuuluva aiheuttaa tehtävänsä hoitaessaan huolimattomalla toiminnalla yhtiölle mitä tahansa vahinkoa, hän on velvollinen korvaamaan sen yhtiölle. Pykälän mukaan korvausvelvollisuuden syntyminen ei siis edellytä, että johtohenkilö (muuten) rikkoisi osakeyhtiölain säännöksiä tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä taikka menettelisi muunkaan normin vastaisesti.* ”¹⁴⁰

Yhtiötä kohtaan syntyvässä vahingonkorvaustilanteessa tahallisuus merkitsee käytännössä sitä, että hallituksen jäsen on tahallisesti aktiivisin toimin aiheuttanut vahinkoa. Hannulan ja muiden mukaan yleensä pelkän laiminlyönnin ei katsota olevan tahallista

¹³⁵ Erma, Rasila & Virtanen 2014: 73 ks. myös esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 18

¹³⁶ Lautjärvi 2017: 37 ”Päämies-agentti-suhde mielletään osakeyhtiössä yleisimmin yhtiön osakkeenomistajien ja yhtiön johdon väliseksi suhteeksi.¹²⁴ Osakkeenomistajat kantavat päämiehenä riskin siitä, että yhtiön johto toimii yhtiön parhaaksi ja siten myös osakkeenomistajien taloudellisten etujen maksimimiseksi. Yhtiön kasvaessa ja sen osakeomistuksen hajautuessa yhtiön johdon ja osakkeenomistajien eriytyneet roolit yhtiön hallinnossa korostuvat. Yhtiön johtaminen siirtyy tällöin selkeämmin osakkeenomistajista riippumattommalle yhtiön johdolle.”

¹³⁷ Lautjärvi 2017: 49

¹³⁸ OYL22:1§ ks. myös esim. Lautjärvi 2017: 49

¹³⁹ Johdon fidusiaaristen velvoitteiden sisältöihin sekä laiminlyönnin seurauksiin perehdytään tarkemmin tutkielman luvussa 3.2.1

¹⁴⁰ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 807

siinä määrin, että vahingonkorvaus yhtiötä kohtaan aktualisoituisi.¹⁴¹ Tahallisuus voi ilmetä esimerkiksi edellä esitetyn valvonta- ja toimimisvelvollisuuden laiminlyönnistä¹⁴².

Valvonta- ja toimimisvelvoitteen laiminlyönti voi aiheuttaa korvausvastuun esimerkiksi tilanteessa, jossa hallitus ei erota alempaa toimielintä tai työntekijää, vaikka siihen olisi perusteltu syy¹⁴³. Savela nostaa teoksessaan esimerkiksi tapauksen KKO 1939: 94, jossa on katsottu hallituksen olleen korvausvastuussa reagointivelvollisuuden ja valvontavastuun laiminlyönnin perusteella.

KKO1939:94: Säästöpankkitarastaja oli kahdesti kehottanut hallitusta irtisanomaan pankin kirjanpitäjänä ja kamreerina toimineen henkilön. Hallitus ei kuitenkaan näin tehnyt. Lisäksi hallitus oli jättänyt noudattamatta kassan hoitamista koskevia määräyksiä ja hallituksen tarkkailu- ja valvontatehtäviä. Hallituksen jäsenet tuomittiin korvausvastuuseen määrästä, jonka kirjanpitäjä sittemmin pankilta kaivalsi.¹⁴⁴

Toinen tyypillinen tilanne, jossa hallituksen valvontavastuu korostuu, on yhtiön varojen väheneminen. Tarkemmin sanoen varojen vähenemisestä tehtävän ilmoituksen laiminlyönti. Tämä on luontevaa, koska hallituksella voidaan lain esitöiden mukaan katsoa olevan ”yleinen ja jatkuva velvollisuus seurata yhtiön taloudellisen aseman kehittymistä¹⁴⁵.” Hallituksen velvollisuudesta ilmoittaa yhtiön varojen vähenemisestä säädetään osakeyhtiölain 20:23 §:ssä.

OYL 20:23 §:1 mukaan: Jos yhtiön hallitus havaitsee, että yhtiön oma pääoma on negatiivinen, hallituksen on viipymättä tehtävä osakepääoman menettämisestä rekisteri-ilmoitus.

Osakeyhtiölain mukainen vahingonkorvausvastuu syntyy vain silloin, kun jäsen on yhtiöoikeudellisessa toimessaan aiheuttanut vahingon¹⁴⁶. Näin ollen osakeyhtiölain mukaista

¹⁴¹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 97

¹⁴² Savela 2015: 65

¹⁴³ Savela 2015: 54

¹⁴⁴ Savela 2015: 54 ks. myös KKO 1939 94

¹⁴⁵ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 751 ks. myös HE 109/2005: 189

¹⁴⁶ Savela 2015: 14

vahingonkorvausvastuuta ei synny tilanteessa, jossa hallituksen jäsen ei toimi hallituksen jäsenen roolissa tai muussa yhtiöoikeudellisessa toimessa vahingon aiheutuessa. Rajanveto sen suhteen, milloin toimi on yhtiöoikeudellisessa asemassa suoritettu ja milloin ei, voi Savelan ja Villan mukaan olla vaikeaa. Savela kuitenkin korostaa, ettei *”tehtävässä olo -edellytystä tule kuitenkaan tulkita niin suppeasti, että se kattaisi vain toimet muodollisessa hallituksen kokouksessa”*¹⁴⁷. Hallituksen jäsenen vastuun katsotaan lähtökohdaisesti syntyvän vasta tehtävään valitsemisen jälkeen. Näin ollen hallituksen jäsen ei lähtökohtaisesti joudu vastuuseen päätöksistä, jotka on tehty ennen hänen toimikautensa alkamista.¹⁴⁸

3.2.1 Riittävän huolellisuuden vaatimus ja yhtiön etu

Huolellisuusvelvoite ja sen täyttäminen tarkoittaa käytännössä, että yhtiön johto toimii kaikissa tehtävissään huolellisesti ja tarkkaavaisesti yhtiön etua ajaen. Huolellisuusvelvoitteeseen sisältyy aktiivinen myötävaikutusvelvollisuus ja hallituksen esityksessä todehtaan, että huolellisuusvelvoitteen vastaisena pidetään myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä¹⁴⁹. Arvioitaessa huolellisuusvelvoitteen täyttämistä arvioidaan huolellisuutta objektiivisesti. Lähdetään siis siitä, että johdon tulee toimia kuten kuka tahansa huolellinen henkilö toimisi vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen.¹⁵⁰ Salo tarkentaa vielä objektiivisuuden määritelmää siten, että se *”merkitsee ennen kaikkea, etteivät puutteet johdon kyvyissä tai tiedoissa rajoita tai poista vastuuta. Jos henkilö on ottanut hallituksen jäsenyyden vastaan, vaikka hänen kykynsä eivät siihen riittäisi, hänen vastuutaan ei arvioida kykyjen puutteellisuudesta johtuen löyhemmin*¹⁵¹”. Kuitenkin oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on katsottu, että joissain tilanteissa huolellisuutta voidaan arvioida myös subjektiivisesti esimerkiksi erityisosaamiseen perustuen.

¹⁴⁷ Savela 2015: 20

¹⁴⁸ Savela 2015: 18-20

¹⁴⁹ HE 109/2005: 40 ks. myös esim. Salo 2015: 44

¹⁵⁰ ks. esim. Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kaisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen, Wilhelmsson 2014: 198

¹⁵¹ Salo 2015: 44

Tällöin kuitenkin subjektiivinen arviointi lähinnä tiukentaa vastuuta.¹⁵² Subjektiiviseen huolellisuuden arviointiin ja erityisosaamisen vaikutukseen vastuussa perehdytään tarkemmin tutkielman neljännessä luvussa.

Hannula, Kari ja Mäki kiteyttävät johdon huolellisuusvelvoitteen täyttymisen arvioinnin kriteerit kolmeen keskeiseen kohtaan. Hannulan ja muiden mukaan voidaan katsoa hallituksen toimivan huolellisesti, jos se:

- 1) toimii osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen sekä muiden lakien mukaan,
- 2) arvioi huolellisesti päätökset ja hankkii riittävät tiedot ennen päätöstä sekä
- 3) arvioi niiden riskin ja tuoton suhteen olevan oikea.¹⁵³

Kriteereistä ensimmäinen eli osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen noudattaminen on suhteellisen helposti arvioitavissa. Hallituksen päätöksenteon ja informaation riittävyyden arvioiminen voi aiheuttaa enemmän haasteita ja vaatia lähempää tarkastelua. Myös yhtiön edun ajamisen arviointi voi ajoittain tuottaa haasteita.¹⁵⁴ Edellä mainittujen lisäksi, arviointiperusteena Hannula ym. pitää sitä, että hallitus pitää aina yhtiön etua tärkeimpänä ohjenuorana eikä kukaan hallituksessa tee päätöksiä esteellisenä.¹⁵⁵

Vastuuperusteen synnyttävänä huolellisuusvelvoitteen laiminlyöntinä voidaan mainita tilanne, jossa hallitus on laiminlyönyt velvollisuutensa täyttää veroilmoitus määräaikaan mennessä, ja tämän seurauksena yhtiölle on määrätty veronkorotus.¹⁵⁶ Myös tapauksessa KKO 1994:61 on vastuu kohdistunut hallitukselle huolellisuusvelvoitteen laiminlyömisestä seurauksena.

KKO 1994:61: osakeyhtiö oli ostanut tontin, mutta lainhuudon hakeminen tonttiin oli laiminlyöty. Yhtiön hallituksen jäsenten katsottiin laiminlyöneen huolellisuusvelvollisuutensa ja olevan siksi vastuussa siitä, ettei lainhuudattamisesta ollut

¹⁵² Salo 2015: 44 ks. myös Salonen 2000: 180–181.

¹⁵³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 99

¹⁵⁴ Hannula, Kari & Mäki 2014: 99 Yhtiön edun arviointi voi olla haastavaa, mutta voidaan katsoa, että ainakin toimet, jotka ovat selkeässä ristiriidassa yhtiön edun kanssa ovat lojaliteettivelvoitteen vastaisia

¹⁵⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 99

¹⁵⁶ Siikarla 2006: 338 ks. myös Salonen 2013

huolehdittu. Huolellisuusvelvollisuuden rikkomisen arvioinnissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, ettei ratkaisussa esitetty näyttö osoittanut tehtäviä olleen jaettu vastuuseen vaikuttavalla tavalla tai että joku hallituksen jäsenistä ei olisi voinut osallistua hallituksen toimintaan.¹⁵⁷

Toinen osakeyhtiölaissa määritelty johdon fidusiaarinen velvoite on niin sanottu lojaliteettivelvoite, joka kulkee rinnakkain yllä mainitun huolellisuusvelvoitteen kanssa¹⁵⁸. Sillä tarkoitetaan osakeyhtiölain 1:8 §mukaan velvollisuutta edistää yhtiön etua ja toimia lojaalisti kaikkia osakkeenomistajia kohtaan.¹⁵⁹ Lojaliteettivelvoite sisältää osakeyhtiölain perusteluiden mukaan velvollisuuden toimia yhtiön edun mukaan sekä suhteessa yhtiöön, että sen kaikkiin osakkeenomistajiin. Sen ei kuitenkaan ole Lautjärven mukaan ole varsinaisesti katsottu velvoittavan hallituksen jäsentä toimimaan yhtiön muiden sidosryhmien kuten velkojien etujen mukaisesti.¹⁶⁰ ”Huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitetta koskeva sääntely on pakottavaa oikeutta eikä siitä näin ollen voida poiketa edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella tai yhtiöjärjestyksellä”¹⁶¹. Lojaliteettivelvoitteen noudattaminen ei kuitenkaan yksinään poista hallituksen vastuuta. Sen sijaan lojaliteettivelvoitteen noudattamatta jättäminen ja sen seurauksena syntyvä vahinko riittää vastuuperusteeksi yhtiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun syntymiseen yhtiötä kohtaan¹⁶². Esimerkiksi tilanteessa, jossa hallituksen jäsen on äänestänyt jonkin asian puolesta, vaikka se selkeästi on yhtiön edun vastaista, mutta jäsenen henkilökohtaisen edun mukaista, voi hallituksen jäsen joutua vahingonkorvausvastuuseen yhtiötä kohtaan.

Arvioitaessa lojaliteettivelvoitteen täyttämistä, tulee muistaa osakeyhtiön toiminnan tarkoitus, josta säädetään osakeyhtiölain 1:5 §:ssä.¹⁶³ Savela kuitenkin tarkentaa voiton- tuottamistarkoitusta siten, että ainakaan yleisen tulkinnan mukaan tarkoituksena ei ole

¹⁵⁷ Salo 2015: 43 ks. myös esim. Savela 2015: 38

¹⁵⁸ HE 109/2005

¹⁵⁹ OYL 1:8§ ks. myös esim. Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kaisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen, Wilhelmsson 2014: 199 myös Salo 2015: 50

¹⁶⁰ Lautjärvi 2017: 49

¹⁶¹ Lautjärvi 2017: 49

¹⁶² esim. Savela 2015: 76 ks. myös OYL 22:1§

¹⁶³ Sen mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Myös tämän normin rikkominen muodostaa osakeyhtiölaissa säädetyn vahingonkorvausvastuun suhteessa yhtiöön.

pyrkii pelkästään tuottamaan mahdollisimman suurta voittoa osakkeenomistajille osinkoina jaettavaksi vaan tarkoituksena on, että yhtiö tuottaa voittoa myös jätettäväksi yhtiölle¹⁶⁴. Tämä näkemys nojaa vahvasti myös hallituksen esityksessä esitettyyn¹⁶⁵.

Savelan näkemyksen mukaan ei voida kuitenkaan katsoa, että kaikki toimenpiteet, jotka eivät aktiivisesti edistä yhtiön voiton tuottamista, olisivat lainvastaisia ja aiheuttaisivat korvausvastuun.¹⁶⁶ Savelan mukaan normia tulee tulkita siten, että ainakin sellainen päätös, jonka ei edes välillisesti voida katsoa tuottavan voittoa yhtiölle, on osakeyhtiölain vastainen ja voi aiheuttaa vahingonkorvausvastuun. Sen sijaan, kuten myöhemmin käy ilmi, on epäonnistuneiden liiketoimien arviointikriteeriksi tarkoitettu huolellisuusvelvoite, eikä sen rikkominen aiheuta vastuuta muuta kuin yhtiötä kohtaan.¹⁶⁷

3.2.2 Tuottamus ja jäsenen myötävaikutus vahinkoon

Tuottamusta arvioidaan huolellisuusvelvoitteeseen nähden. Tällöin arvioidaan käytännössä sitä, kuinka huolellisesti hallituksen jäsen on tai ei ole toiminut. Savelan mukaan huolellisuuden tasosta on vaikea luoda mitään yleispätevää ohjeistusta, sillä lopulta arvioinnin huolellisuusvelvoitteen täyttämistä tekee tuomioistuimien tapauskohtaisesti arvioiden. Koska liiketoimintaan sisältyy aina riskejä, ei riskinottoa sinällään voida pitää automaattisesti huolimattomana toimintana.¹⁶⁸ Tuottamusta arvioitaessa tulee muistaa myös edellä mainittu tuottamusolettama.

Savelankin esiin nostaman Hahton näkökulman mukaan *”tavallisen tuottamuksen ollessa kyseessä, ei korvausvastuu pohjautu pelkästään ajatukseen siitä, että toimi olisi moitittava yleisesti¹⁶⁹”*. Savela nostaa esiin myös Hahton näkemyksen siitä, että *”yleensä edellytetään, että henkilö olisi voinut ainakin teoriassa toimia toisin, eli tavalla, jolla*

¹⁶⁴esim. Savela 2015: 78 ks. myös Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a

¹⁶⁵HE 109/2005: 39 ks. myös esim. Savela 2015: 78

¹⁶⁶Savela 2015:79

¹⁶⁷Savela 2015: 79

¹⁶⁸esim. Savela 2015: 59 ks. myös Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 808

¹⁶⁹Savela 2015: 60 ks. myös Hahto 2008: 60

*vahinko olisi voitu välttää.*¹⁷⁰ Myös tuomioistuinkäytännössä voidaan nähdä sovelletta-
van edellä mainittua lähtökohtaa tuottamuksen arvioimisessa.

Koska jokaisen hallituksen jäsenen kohdalla vahingonkorvausvastuuta arvioidaan henki-
lökohtaisesti, hallituksen jäsenen tulee olla omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vas-
tuun perustavaan toimenpiteeseen. Savelan näkemyksen mukaan hallituksen jäsenen on
katsottu myötävaikuttaneen toimenpiteeseen ainakin äänestäessään kokouksessa toi-
menpiteen puolesta.¹⁷¹

3.3 Hallituksen vahingonkorvausvastuusta suhteessa muuhun kuin yhti- öön

Osakeyhtiölain 22:1 §:stä käy ilmi, että hallitus tai sen yksittäinen jäsen voi joutua vahin-
gonkorvausvastuuseen myös suhteessa muuhun kuin yhtiöön. Vahingonkorvausvastuu
voi syntyä esimerkiksi yhtiön osakkaita, velkojia tai sopimuskumppaneita kohtaan¹⁷².
Lain esitöistä tai sanamuodosta ei suoranaisesti käy ilmi kuinka läheinen sen tarkoittama
muu taho voi olla. Jotta korvausvastuu käytännössä aktualisoituisi, tulee vahingon kärsi-
neen kuitenkin olla jonkinasteisessa kytköksessä yhtiöön.¹⁷³

3.3.1 Vastuuperusteet suhteessa muuhun kuin yhtiöön

Vahingonkorvausvastuun syntyperusteet suhteessa muuhun kuin yhtiöön poikkeavat
hieman suhteessa yhtiöön kohdistuvan vahingonkorvausvastuun syntyperusteista. En-
sinnäkin OYL 22:1 §:n sanamuodon mukaan vastuu muuhun tahoon kuin yhtiöön syntyy
vahingosta, joka on aiheutettu rikkomalla ”tätä lakia” muuten, kuin huolellisuusveloi-
tetta tai yhtiöjärjestetystä rikkomalla. Pelkkä yleisen huolellisuusveloitteen laiminlyönti

¹⁷⁰ Savela 2015: 60 ks. myös Hahto 2008: 60

¹⁷¹ Savela 2015: 33, ks. lisäksi HE 27/1977 vp.: 54, Hallituksen esitys koskee Vanhaa osakeyhtiölakia, mutta Savelan ja muiden mukaan sen voidaan katsoa edelleen olevan relevantti myös Uuden osakeyhtiölain so-
veltamistilanteessa

¹⁷² esim. Savela 2015: 141 ks. myös Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 586

¹⁷³ Savela 2015: 142

ei aiheuta hallituksen vahingonkorvausvastuuta suhteessa muuhun kuin yhtiöön, ellei yhtiöjärjestyksessä ole erikseen toisin määrätty¹⁷⁴. Tosin tämän kaltaisessakin tilanteessa korvausvastuu syntyy yhtiöjärjestysmääräystä rikkomalla, eikä varsinaisesti perustu huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteen laiminlyöntiin.¹⁷⁵

Lisäksi vastuu suhteessa muuhun kuin yhtiöön edellyttää yleisten vahingonkorvausvastuun edellytysten täyttymisen lisäksi vähintään lievää tuottamusta. Hallituksen vastuuta kolmanteen osapuoleen ei synnytä yhtiön tekemien sopimusten vastainen toiminta, vaan vastuu yhtiön sopimusrikkomuksista kuuluu yhtiölle itselleen.¹⁷⁶ Sopimusoikeudellisissa vahingonkorvausvastuutilanteissa tulee kuitenkin erityisesti huomioida se, kenen nimiin sopimukset tosiasiallisesti on tehty. Jos hallituksen jäsen siis solmii sopimuksen edustaen itseään hallituksen jäsenenä, velvoiteoikeuden sääntely pätee häneen kohdistuvassa vahingonkorvaustilanteessa kuten tavanomaisesti. Sen sijaan, jos hallituksen jäsen on tehnyt sopimuksia sovitusti edustaen yhtiötä, lähtökohtaisesti vastuu on yhtiöllä.

Todistustaakan ollessa pääsääntöisesti vahinkoa kärsineellä taholla on vahingonkärsijän pystyttävä osoittamaan jokin tietty osakeyhtiölain kohta tai yhtiöjärjestyksen määräys, jonka vastainen toimi on aiheuttanut vahingon¹⁷⁷. Vastuu muuta tahoa kuin yhtiötä kohtaan voi siis syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa velkojien asemaa heikennetään maksamalla osinkoja enemmän kuin osakeyhtiölaki sallii tai tilanteessa, jossa yhdenvertaisuusperiaatetta on rikottu¹⁷⁸. Näkemykseni mukaan yhdenvertaisuusperiaatteen perimmäinen sisältö liittyykin vähemmistöosakkaan suojaamisen lisäksi vahvasti erityisesti johdon määräysvallan väärinkäytöksen kontrollointiin. Näkemystä tukee myös Airaksisen, Pulkkinen ja Rasinahon esittämä tulkinta siitä, että *”yhdenvertaisuusperiaatteen keskeinen sisältö on nimenomaisesti enemmistöosakkeenomistajille ja johdolle suunnattu kieltä väärinkäyttää määräysvaltaa yhtiössä*¹⁷⁹. Useimmiten yhdenvertaisuusperiaatteen

¹⁷⁴ Savela 2015: 146 ks. myös Mähönen & Villa s.402 myös OYL 22:1§

¹⁷⁵ Savela 2015: 147

¹⁷⁶ esim. Savela 2015: 142 ks. myös Villa 2020: 15

¹⁷⁷ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 810

¹⁷⁸ Hannula, Kari & Mäki 2014: 112 ks. myös Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 810

¹⁷⁹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018: 40 ks. myös HE 27/1977

merkitys korostuu sellaisissa tilanteissa, joissa tehty päätös tai muu toimi liittyy taloudelliseen etuun¹⁸⁰.

Käytännön esimerkkeinä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisesta toimesta ja sen seurauksena mahdollisesti aiheutuvasta vahingonkorvausvelvollisuudesta voidaan mainita esimerkiksi päätökset liian suurten palkkojen maksamisesta tietyille osakkeenomistajille, omaisuuden ostamisesta heiltä ylihintaan tai lisäosingon maksamisesta vain tietyille osakkeenomistajille¹⁸¹. Edellä mainitussa esimerkkitilanteessa voisi osakkeenomistajalla, jonka yhdenvertaisuutta on rikottu, olla oikeus vahingonkorvaukseen olettaen, että muut vahingonkorvauksen perusedellytykset täyttyvät. Yhdenvertaista kohtelua arvioitaessa on huomioitava osakkeenomistajien tosiasiallinen asema, eli arvioitavana olevan tapauksen tosiseikasto ja vallitsevat olosuhteet. Näin ollen siis pelkkä muodollinen osakkeenomistajien yhdenvertainen kohtelu ei riitä, vaan kohtelun pitää myös tosiasiasa olla yhdenvertaista.¹⁸²

Osakeyhtiölain tahdonvaltaisuus huomioon ottaen täytyy kuitenkin muistaa, että myös yhdenvertaisuudesta voidaan tietyin edellytyksin poiketa. Joissain tapauksissa voidaan siis katsoa olevan hyväksyttävää asettaa osakkeenomistajat eri asemaan. Tämän kaltainen tilanne voi Airaksisen, Pulkkinen ja Rasinahon mukaan olla käsillä tilanteessa, jossa ”*Osakkeenomistajia eri tavoin kohtelevaa päätöstä lienee pidettävä yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisena ainakin silloin, kun päätös on selvästi kaikkien osakkeenomistajien etujen mukainen eikä vastaavaan päämäärään voitaisi päästä sellaisella tavalla, joka kohtelee osakkeenomistajia tasapuolisemmin*”¹⁸³. Olennaista yhdenvertaisuutta koskevassa arvioinnissa on Airaksisen ym. mukaan myös se, ”*että yhtiön osakkeenomistajien taloudellinen asema pysyy muuttumattomana tai että se paranee mahdollisimman tasaisesti*”¹⁸⁴.

¹⁸⁰ Pönkä 2012: 266 ks. myös Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 18.

¹⁸¹ esim. Jurinet 2020 Yhdenvertaisuusperiaate

¹⁸² esim. Savela 2015: 119 ja HE 109/2005: 40

¹⁸³ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 42–43 ks. myös Nobel tapaus ruotsissa.

¹⁸⁴ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 44

Koska hallituksen vastuulla on täytäntöön panna yhtiökokouksen päätökset, voidaan arvioida myös sitä, millainen vastuu hallituksella on muiden tahojen päätösten täytäntöönpanosta. Osakeyhtiölain mukaan hallitus ei saa täytäntöön panna yhtiökokouksen päätöstä, joka on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisuuden myötä pätemätön¹⁸⁵. Jos hallitus kuitenkin syystä taikka toisesta toimeenpanee tai myötävaikuttaa yhtiökokouksen päätökseen, joka on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastainen, vahingonkorvausvastuu voi kohdistua hallitukselle. Edellä mainittua vastuutyyppiä kutsutaan yleisesti oikeuskirjallisuudessa ”esittelijän vastuuksi”.¹⁸⁶

Jos päätös on pätemätön, mutta sen voidaan katsoa korjaantuvan päätöksenteon moiteajan kuluessa ilman, että kanteiden nostaminen on tarpeellista, ei täytäntöönpano pääsääntöisesti aiheuta vastuuta. Lisäksi Savelan näkemyksen mukaan tulkinnanvaraisissa yhtiökokouksen päätöksissä tulee hallituksen arvioida päätöksen pätemättömyys ja arvioida päätöksen täytäntöönpanon vaikutukset. Jos päätöksen pätemättömyys on huolellisesti arvioitu hallituksessa ja myöhemmin todettaisiinkin päätös moitittavaksi, välttyy hallitus vastuulta sillä tuottamuskyynys ei täyty. Hallituksella on siis edellä kuvulla tavalla omanlaisensa vastuu myös päätösten täytäntöönpanon seurauksena.¹⁸⁷

3.3.2 Osakeyhtiölaki ja siihen rinnastettavat lait

Lain sanamuodon mukaan vahingonkorvausvastuu syntyy vain rikkomalla ”tätä lakia”, muuten kuin osakeyhtiölain 1:8 §:n huolellisuusvelvoitetta rikkomalla. Savelan mukaan tulee kuitenkin huomioida myös eräitä osakeyhtiölakiin rinnastettavia normeja. Tämänkaltaisia osakeyhtiölakiin tässä yhteydessä rinnastettavia normeja ovat ainakin

¹⁸⁵ OYL 6:2.2 ja OYL 6:19.1

¹⁸⁶ Savela 2015: 43 ks. myös Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 218

¹⁸⁷ Savela 2015: 43

kirjanpitolaki ja -asetus, tilintarkastuslaki, kaupparekisterilaki ja -asetus sekä laki liiketoimintakiellosta¹⁸⁸.

Edellä mainittujen lakien rinnastaminen osakeyhtiölakiin ja erityisesti OYL 22:1 §:än sanamuotoon ”tämä laki” on tärkeää jo siitä syystä, että ilman edellä mainittujen lakien rinnastamista osakeyhtiölakiin jäisi suuri osa yhtiöoikeudellisesta normistosta täysin vaille vahingonkorvausseuraamusta¹⁸⁹. Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho täsmentävät näkemystä siten, että *”osakeyhtiölain rikkomisesta on kysymys silloin, kun toimitaan sellaisen muun säädöksen vastaisesti, jota osakeyhtiölain mukaan on noudatettava”*¹⁹⁰. Esimerkkinä mainittakoon hallituksen esityksessäkin esiin nostettu tilanne, jossa tilinpäätöstä ei ole osakeyhtiölain 8:3 §:n mukaisin tavoin laadittu kirjanpitolain mukaisesti¹⁹¹.

Arvioitaessa korvausvastuuta suhteessa muuhun kuin yhtiöön tulee huomioida myös edellä esitetty Airaksinen ym. esiin nostama seikka, jonka mukaan arviointiin vaikuttaa myös oppi normin suojatarkoituksesta¹⁹².

3.4 Hallituksen työjärjestys ja osakassopimukset

Hallituksen työjärjestys ja erilaiset osakassopimukset voivat vaikuttaa osaltaan hallituksen toimintaan ja vastuihin. Hallituksen työjärjestys on sopimusoikeudellinen instrumentti, jolla voidaan sopia suhteellisen laajasti hallituksen toiminnasta ja käytännöistä¹⁹³. Hallituksen työjärjestyksessä voidaan myös määritellä hallituksen tehtäviä tiettyjen jäsenten vastuu alueiksi perustuen esimerkiksi jäsenen erityisosaamiseen. Näkemykseni mukaan hallituksen työjärjestyksen olemassaolo vaikuttaa vastuuseen eniten tilanteessa, jossa hallituksen työjärjestyksessä on määritelty tietyt vastuualueet hallituksen jäsenten

¹⁸⁸ Savela 2015: 145 ks. myös esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 810

¹⁸⁹ Savela 2015: 145

¹⁹⁰ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 812 ks. myös esim. Savela 2015 ja Erma, Rasila & Virtanen 2012

¹⁹¹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 812 kts. myös HE 109/2005 s.195

¹⁹² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 811

¹⁹³ ks. esim. Keskuskauppakamarin asialista listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämiseksi 2016

erityisosaamisen perusteella ja sitä kautta pyritty vaikuttamaan myös korvausvastuun jakautumiseen jäsenten kesken. Osakassopimuksilla taas pyritään yleisesti ottaen sopimaan esimerkiksi yhtiön hallinnon, voitonjaon tai osakkeiden luovutuksen pelisäännöistä¹⁹⁴.

3.4.1 Hallituksen työjärjestys ja erityisosaamisen vaikutus vastuuseen

Osakeyhtiölaissa ei säädetä erikseen hallituksen tehtävien jakautumisesta hallituksen jäsenten välillä. Usein hallitustyöskentely pyritään kuitenkin järjestämään tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että hallituksen jäsenten erityisosaaminen tai kokemus tukevat yksittäisen jäsenen tehtäviä¹⁹⁵. Lisäksi tehtävien määrittelemine tietyille hallituksen jäsenelle perustuen esimerkiksi erityisosaamiseen, voi tietyissä tilanteissa vaikuttaa myös yksittäisen jäsenen korvausvastuun määrään.

Suurissa yrityksissä perustetaan usein erilaisia valio- tai toimikuntia hoitamaan tiettyä ennalta määriteltyä tehtävää¹⁹⁶. Pienyrityksissä tämä ei usein ole mahdollista vähäisten resurssien vuoksi. Erillisten toimikuntien sijaan pienyrityksissä delegointi tapahtuukin usein siirtämällä tiettyjä tehtäviä tai vastuualueita yksittäisille hallituksen jäsenille esimerkiksi jäsenen henkilökohtaisen erityisosaamisen tai kokemuksen perusteella. Hallituksen tehtävien tarkempi toteuttamistapa ja tiettyjen tehtävien delegointi tietyille taholle voidaan toteuttaa esimerkiksi hallituksen työjärjestyksen kautta.

Hallituksen työjärjestys on kirjallinen dokumentti, johon kirjataan hallituksen keskeiset tehtävät ja toimintaperiaatteet. Keskuskauppakamarin listaamattomien yhtiöiden hallitustyöskentelyn kehittämisen tueksi rakennetun asialistan mukaan hallituksen työjärjestyksellä voidaan lisätä hallituksen tehokkuutta. Työjärjestys ei ole osakeyhtiölain mukaan pakollinen, mutta siitä voi erityisesti vastuukysymyksiä tulkittaessa olla hyötyä

¹⁹⁴ Alho, Mattila, Rönkkö & Ståhlberg 2009: 15

¹⁹⁵ esim. Villa 2020: 62 ks. myös Savela 2015: 48

¹⁹⁶ esim. Savela 2015: 48

hallitukselle. Työjärjestykseen voidaan kirjata esimerkiksi työnjako hallituksen jäsenten kesken, sopia siitä, kuinka usein hallituksen kokouksia pidetään tai siitä, kuinka hallituksen jäsenet kutsutaan koolle.¹⁹⁷

Hallituksella on työjärjestyksen avulla myös mahdollisuus vaikuttaa osittain vastuunjakautumiseen ja myös mahdollisen korvausvastuun kohdistumiseen hallituksen jäsenten välillä. Kysymys siitä, onko hallituksella työjärjestys vai ei, saattaa nousta esiin esimerkiksi arvioitaessa sitä, onko jokin tehtävä kuulunut erityisesti tietyn hallituksen jäsenen vastuulle ja onko näin ollen muilla hallituksen jäsenillä ollut oikeus luottaa, että tehtävä tulee hoidetuksi asianmukaisella tavalla. Kun työjärjestyksessä on selkeästi määritelty hallituksen jäsenten tehtävät sekä mahdolliset asiantuntijuuteen perustuvat vastuualueet, hallituksen on myös vahingon realisoituessa helpompi näyttää toteen, mitä hallituksen kesken on sovittu.

Savelan ja Villan mukaan arvioitaessa mahdollisen työnjaon vaikutusta vastuun jakautumiseen on ensimmäisenä ratkaistava, onko kyseisen tehtävän delegointi sallittu¹⁹⁸. Tarkasteltaviksi nousee vastuu siitä, onko henkilöt valittu oikein, onko henkilöille annettu oikea ja riittävä ohjeistus tehtävän hoitamiseen sekä onko henkilöiden toimia valvottu riittävästi¹⁹⁹. Jos delegointi on sallittu ja henkilö on ollut sopiva tehtävän hoitamiseen, tai ainakin näin on ollut perusteita olettaa, delegointi voi vaikuttaa vastuun jakautumiseen jäsenten kesken.

Työnjaon vaikutus vastuuseen ei kuitenkaan ole yksiselitteinen eikä automaattisesti poista tai kohdenna vastuuta, vaan tilanteet on arvioitava tapauskohtaisesti. Vaikka tehtävienjako on suositeltavaa tehdä kirjallisesti työjärjestykseen, voi työnjaon aiheuttama vastuu kuitenkin toteutua myös ilman varsinaista sopimusta perustuen jäsenten tosiasialliseen tehtävienjakoon yhtiössä²⁰⁰.

¹⁹⁷ Keskuskauppakamari 2016: 12 Asialuettelo listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämiseksi.

¹⁹⁸ Villa 2020: 63 ja Savela 2015: 47

¹⁹⁹ Savela 2015: 47

²⁰⁰ Savela 2015: 48 ks. myös HE 109/2005: 82

Vaikka hallituksen tehtäviä olisikin delegoitu jäsenten kesken, on hallituksen jäsenillä myös tietty valvontavastuu delegoiduista tehtävistä. Savelan mukaan tämän valvontavelvollisuuden täyttämiseksi riittää usein, että delegoitujen tehtävien hoitamiseen puututaan vain, mikäli siihen on erityinen syy. Tämä perustuu Savelan mukaan siihen, että *”yhtiötä ei voida johtaa epäluulon periaatteella, vaan johtajien on oltava oikeutettuja luottamaan yhtiön muihin johtohenkilöihin, ellei ole erityistä syytä olla luottamatta.”*²⁰¹ Esi-merkiksi KKO 1987:122 tapauksessa tuli pohdittavaksi se, onko hallituksen jäsenillä ollut edellä mainittu valvontavastuu myös tietyille jäsenille delegoiduista talousasioiden asiallisesta hoitamisesta. Tai tarkemmin kysymys siitä, oliko hallituksen jäsenillä edellä mainittua ”erityistä syytä” valvoa talousjaoston toimintaa, tai oliko tätä velvoitetta rikottu. Myös tapauksen perustelut puoltavat osaltaan edellä mainittua Savelan näkemystä valvontavelvollisuudesta delegoituja tehtäviä kohtaan vain erityisen syyn vuoksi.

KKO 1987:122 perustelut:

*”Kun kuitenkin hallituksessa on toteutettu edellä mainittu, sinänsä asiallinen työnjako ja talousjaosto sen mukaisesti on itsenäisesti hoitanut sen vastualueeseen kuuluneet tehtävät, jaostoon kuulumattomilla hallituksen jäsenillä on ollut vain erityisestä syytä velvollisuus valvoa yhdistyksen varainhoitoa. Joskin hallituksen kokouksissa on usein käsitelty yhdistyksen toiminnassa ilmenneitä taloudellisia ongelmia, kysymys ennakonpidätysten ja sosiaaliturvamaksujen maksamatta jäämisestä ei ole tullut esille aikaisemmin kuin loppuvuodesta 1977 yhdistyksen omaisuuden konkurssiin luovuttamiseen johtaneiden selvittelytoimenpiteiden yhteydessä. Myöskään muuta erityistä syytä valvontaan tämän laiminlyönnin varalta ei ole osoitettu. Muilla kuin talousjaoston jäsenillä ja hallituksen puheenjohtajilla ei siten ole ollut aihetta erikseen valvoa sanottujen pidätysten ja maksujen suorittamista.”*²⁰²

3.4.2 Osakassopimusten oikeudellinen luonne ja vaikutus vastuuseen

Osakeyhtiöissä käytetään usein myös osakassopimuksia, joiden avulla osakkaat voivat sopia yhtiön asioista kirjaamatta niitä yhtiöjärjestykseen. Erma, Rasila ja Virtanen

²⁰¹ Savela 2015: 53

²⁰² Savela 2015: 53

määrittelevät osakassopimuksen sopimukseksi, ”jossa on sovittu osapuolina olevien osakkaiden toiminnasta yhtiössä ja sen päätöksenteossa”²⁰³. Osakeyhtiölain tahdonvaltaisuudesta johtuen osakkaat voivat sopia osakassopimuksella suhteellisen vapaasti yhtiön ja hallituksen toimintaan liittyvistä asioista. Alhon, Mattilan, Rönkön ja Ståhlbergin mukaan ”osakassopimuksella halutaan usein myös varmistaa, että yhtiön hallintoa hoidetaan ja toimintaa kehitetään yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti”²⁰⁴. Keskeisiä osakassopimuksella sovittavia asioita ovat Erman, Rasilan ja Mäen mukaan esimerkiksi:

- *sopimuksen osapuolet*
- *yhtiön toiminnan tarkoitus ja osakkaiden tavoitteet*
- *yhtiön harjoittama liiketoiminta*
- *rahoitusasiat*
- *osakkaiden panokset ja velvoitteet yhtiölle*
- *päätöksenteko hallituksessa ja yhtiökokouksessa*
- *toimitusjohtajan ja avainhenkilöiden valinta sekä palkitseminen*
- *toimitusjohtajan ja osakkaiden kompensatiot sekä voitonjako*
- *osakkeiden myynti ja omistuksista irtaantuminen*²⁰⁵

Osakassopimus sitoo vain sopimuksen osapuolia, mutta hallituksella tulee olla mahdollisuus ”riittävässä määrin saada tietoa mahdollisen sopimuksen olemassaolosta sekä sen sisällöstä”²⁰⁶. Osakassopimuksia tulkitaan pääsääntöisesti samoin velvoiteoikeudellisin periaattein kuin mitä tahansa sopimusta. Sopimusluonteesta johtuen osakassopimus on yhtiöjärjestyksestä huomattavasti joustavampi ja laajempi vaihtoehto. Lisäksi osakassopimus on lähtökohtaisesti yksityinen asiakirja yhtiöjärjestyksen ollessa julkinen.²⁰⁷ Toisaalta osakassopimuksen sopimusoikeudellisesta luonteesta johtuen, sen yhtiöoikeudellinen sitovuus on yhtiöjärjestyksestä heikompi. Osakassopimuksen heikompi sitovuus näkyy esimerkiksi siinä, että ”osakeyhtiölain mukaan yhtiökokouksen tai hallituksen päätöstä ei voida moittia pelkästään sillä perusteella, että päätös on ollut osakassopimuksen

²⁰³ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 15 ks. myös esim. Alho, Mattila, Rönkkö & Ståhlberg 2009: 15

²⁰⁴ Mattila, Rönkkö & Ståhlberg 2009: 18

²⁰⁵ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 15

²⁰⁶ Erma, Rasila & Virtanen 2017: 15

²⁰⁷ esim. Erma, Rasila & Virtanen 2017: 15

*vastainen.*²⁰⁸” Vaikka edellä mainitun mukaan hallituksen päätöstä ei voida moittia vain sillä perusteella että se on osakassopimuksen vastainen, on oikeuskirjallisuudessa nostettu esiin, kysymys siitä, voisiko osakassopimuksen vastaisessa päätöksessä ollut kyse huolellisuusvelvoitteen tai lojaliteettivelvoitteen rikkomisesta. Osakassopimukset yleisesti ilmentävät vahvasti yhtiön omistajatahtoa, joka voitaisiin osaltaan ottaa huomioon siinä, onko päätös tai toimi edistänyt yhtiön etua. Osakassopimukset voivat siis lähtökohdaisesti saada hallitusta sitovaa vaikutusta vain huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteen kautta.²⁰⁹

Vaikka osakassopimus ei ole osakeyhtiölain alainen instrumentti, vaikuttavat osakassopimuksen määräykset osaltaan hallituksen toimintaan. Käytännössä osakassopimuksissa sovitaan Hannulan, Karin ja Mäen mukaan hyvinkin *”suoraviivaisesti hallituksen toimintaan ja päätöksentekoon liittyvistä asioista”*²¹⁰. Osakassopimuksen rikkominen ei kuitenkaan aiheuta hallitukselle tai sen yksittäiselle jäsenelle osakeyhtiölain mukaista vahingonkorvausvastuuta, toisin kuin yhtiöjärjestysmääräyksen rikkominen. Usein osakassopimuksissa on kuitenkin sovittu jonkinlainen sanktio sopimuksen vastaisesta toiminnasta. Yleisimpänä sanktiokeinona hyödynnetään ennalta määrättyä sopimussakkoa.²¹¹ Osakassopimus voidaan nähdä myös tietynlaisena keinona rajoittaa hallituksen vastuuta ja keinona hallita yhtiön riskejä, sillä vaikka osakassopimus sitoo vain sen osapuolia, voidaan sen avulla varautua joustavasti erilaisiin tilanteisiin²¹².

²⁰⁸ Hannula, Kari & Mäki 2007: 15

²⁰⁹ Pönkä 2017: 106

²¹⁰ Hannula, Kari & Mäki 2007: 107

²¹¹ Hannula, Kari & Mäki 2007

²¹² Hannula, Kari & Mäki 2007: 13

4 Hallituksen mahdollisuudet rajoittaa yhtiöoikeudellista korvausvastuuta

4.1 Yleistä vastuunrajauskeinoista

Hallitukselle ja sen yksittäiselle jäsenelle voi siis syntyä vahingonkorvausvastuu aiheuttamastaan vahingosta monin eri tavoin. Vaikka osakeyhtiölain mukaista vahingonkorvausvastuuta koskeva sääntely on nimenomaisesti pakottavaa oikeutta, on olennaista huomata, että hallituksen korvausvastuuta voidaan myös rajata²¹³. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on yleisesti suhtauduttu kielteisesti johdon vahingonkorvausvastuun rajoittamismahdollisuuteen sopimuksin tai yhtiöjärjestysmääräyksin. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin nostettu esiin myös päteviä syitä sille, miksi vastuunrajoittaminen tulisi olla mahdollista.²¹⁴

Vastuunrajauskeinojen tarpeellisuutta voidaan Hannulan, Karin ja Mäen mukaan perustella sillä, että *”ainakin teoriassa voisi ajatella, että mahdollisuus rajata jäsenen henkilökohtaista vastuuta saattaisi alentaa rimaa saada nimekkäitä ulkomaisia ja kotimaisia henkilöitä helpommin suostumaan hallituksen jäseniksi, jos vastuun rajaamisesta on riittävällä tasolla sovittu”*²¹⁵. Myös Savela jakaa edellä mainitun Hannulan ym. näkemyksen vastuunrajoituskeinojen tarpeellisuudesta²¹⁶. Tämä puoltaa lisäksi myös pienten osakeyhtiöiden mahdollisuutta saada hallitukseen laaja-alaisempaa osaamista ja ulkopuolisia henkilöitä.²¹⁷

Vastuulta suojautuminen on tärkeää jo siitä syystä, että vahingonkorvausvaatimukset voivat olla moninkertaiset suhteessa hallituksen tai sen yksittäisen jäsenen varallisuuteen. Näin ollen vastuunrajauskeinojen hyödyntäminen on sekä vahingonaiheuttajan

²¹³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 227

²¹⁴ Savela 2015: 467

²¹⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 228

²¹⁶ ks. Savela 2015: 467. Savelan mukaan *”Syistä vähäisin ei ole tarve saada päteviä henkilöitä houkuteltua yritysjohtoon.”*

²¹⁷ Hannula, Kari & Mäki 2014: 227

että vahingonkärsijän edun mukaista. Esimerkiksi johdon vastuuvakuutukset turvaavat osaltaan myös vahingon aiheuttajan mahdollisuuden suoriutua vahingonkorvausvelvoitteestaan. Samalla se turvaa vahingonkärsijän oikeuden saada ansaitsemansa korvaus vahingosta.²¹⁸

Seuraavassa esitetään erilaisia vaihtoehtoja, joilla hallitus voi rajata tai poistaa vastuutaan sekä tutkimuksen perusteella löydettyjä keinoja, joilla hallitus ja sen yksittäinen jäsen voi ennaltaehkäistä vahingonkorvausvastuun syntymistä. Varsinaisina vastuunrajauskeinoina nähdään tässä tutkielmassa yhtiöjärjestyksellä tehty vastuunrajaus, johdon vastuuvakuutukset sekä vastuuvapaus yhtiökokouksen päätöksellä.

Näiden lisäksi hallitus voi ennalta ehkäistä vastuun syntymistä sekä hallita päätöksenteosta aiheutuvia riskejä noudattamalla päätöksenteossa hyvän liiketoimintapäätöksen edellytyksiä, joihin perehdytään tarkemmin luvussa 5.2. Lisäksi yksittäinen hallituksen jäsen voi tietyissä tapauksissa välttyä vastuultaan ilmaisemalla eriävän mielipiteensä hallituksen kokouksessa. Hallituksen jäsenen vastuuta on myös mahdollista rajoittaa sopimusten avulla. Usein kuitenkin yhtiöjärjestyksellä määrätty vastuunrajoitus toimii käytännössä samalla tavalla kuin sopimusperusteinen vastuunrajoitus²¹⁹.

4.2 Vastuuvapaus yhtiökokouksen päätöksellä

Varsinaisessa yhtiökokouksessa tulee päättää OYL 5:3 §:n mukaan johdon vastuuvapaudesta²²⁰. Yhtiökokous voi joko myöntää tai kieltää vastuuvapauden²²¹. Airaksisen, Pulkkinen ja Rasinahon mukaan *”vastuuvapauspäätös koskee niitä henkilöitä, jotka edellisen tilikauden aikana ovat olleet yhtiön hallituksen jäseniä.”*²²² Käytännössä vastuuvapaus

²¹⁸ Saukkola 2019: 27 ks. myös Hoppu & Hemmo 2006: 315

²¹⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 230

²²⁰ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 271

²²¹ Siikarla 2006: 108

²²² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 276 ks. myös OYL 5:3§

myönnetään yleisimmin päättyneeltä tilikaudelta²²³. Savela nostaa kuitenkin esiin korkeimman oikeuden tapauksen, jonka perusteluissa on todettu, että vastuuvapaus voidaan myöntää myös muussa kuin varsinaisessa yhtiökokouksessa, jos asian käsittely on mainittu kokouskutsussa.²²⁴ Vaikka vastuuvapaus siis annetaan yleisesti varsinaisessa yhtiökokouksessa ja se kohdennetaan näin ollen usein menneeseen tilikauteen, voidaan vastuuvapaus myöntää myös kesken tilikauden, jolloin vastuuvapaus kohdistuu kuluvan tilikauden aikaan. Vastuuvapauden voimassaolo kohdistuu menneeseen aikaan, eikä yhtiökokous tai yhtiö voi jälkikäteen peruuttaa sitä uudella päätöksellä.²²⁵

*”Yhtiökokouksella on vapaus myöntää vastuuvapaus täysin riippumatta siitä, miten suurta vahinkoa johtajat ovat yhtiölle aiheuttaneet.”*²²⁶ Vastuuvapaus voidaan myöntää joko yhtenäisesti koko hallitukselle, tai kohdentaa suojaamaan vain yhtä tai useampaa hallituksen jäsentä. Toisaalta tilanteessa, jossa vastuuvapaus on myönnetty täysin samoin toimineista jäsenistä vain toiselle, voi Savelan mukaan johtaa yhteisvastuutilanteessa kaikkien jäsenten vastuusta vapautumiseen. Lisäksi on huomioitava, että yhtiökokouksella on myös oikeus evätä vastuuvapaus vetoamalla esimerkiksi epäluottamukseen²²⁷.

4.2.1 Vastuuvapauden ala ja oikeat tiedot

Kyläkallio, Iirola ja Kyläkallio määrittelevät vastuuvapauden oikeudellisen merkityksen seuraavasti: *”Kun vastuuvapaus on myönnetty, yhtiö ei voi enää toteuttaa mahdollista korvaussaatavaansa asianomaisia kohtaan siltä osin kuin asianomaisen vahinkoa tuottanut käyttäytyminen yhtiölle aiheutettuine vahinkoineen on ollut yhtiökokouksen tiedossa.*²²⁸ ” Huomionarvoista edellä mainitussa oikeudellisessä merkityksessä on

²²³ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 593

²²⁴ Savela 2015: 252 ks. myös KKO1978 ja Kyläkallio & Iirola & Kyläkallio 2012: 573 myös esim. Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2018: 593

²²⁵ Savela 2015: 253

²²⁶ Savela 2015: 251

²²⁷ Savela 2015: 251–253

²²⁸ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 594

erityisesti se, että yhtiökokouksella on oltava oikeat ja riittävät tiedot, jotta vastuuvapaus on sitova.

Useat vastuunrajauskeinot suojaavat hallitusta ja sen jäsentä vastuulta nimenomaan yhtiötä kohtaan. Myös yhtiökokouksen myöntämä vastuuvapaus koskee vain yhtiön lukuun ajettavia kanteita, eikä se anna suojaa kolmansia tahoja kohtaan. Lisäksi vastuuvapaus suojaa vain osakeyhtiölaista seuraavaa vahingonkorvausvastuuta, eikä näin ollen kata esimerkiksi vahingonkorvauslakiin perustuvaa vahingonkorvausvastuuta. Huomionarvoista kuitenkin on, että vastuuvapaus kattaa lähtökohtaisesti myös rikoksella aiheutetut vahingot, mikäli yhtiökokoukselle on esitetty riittävät oikeat tiedot.²²⁹

Yhtiökokouksen antama vastuuvapaus ei kata kaikkea hallitustoimintaa, vaan vastuuvapaus myönnetään nimenomaisesti tiettyyn tehtävään. Lisäksi, vaikka hallituksen jäsenenä toimivalle toimitusjohtajalle olisi myönnetty hallituksen jäsenenä vastuuvapaus, sen ei pääsääntöisesti voida katsoa kattavan hänen tekemiään toimia toimitusjohtajana tai muussakaan roolissa²³⁰. Vastuuvapaus koskee siis vain hallituksen jäsenen roolissa tehtyjä toimia. Myönnetyn vastuuvapauden voidaan katsoa olevan siinä mielessä lopullinen, että lähtökohtaisesti se poistaa hallituksen jäsenen korvausvastuun pysyvästi²³¹.

Osakeyhtiölain 22:6.2 §:ssä on määritelty vastuuvapauden sitovuuteen liittyvät rajoitukset.

OYL 22:6.2 §. mukaan:

”Yhtiökokouksen päätös vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenelle, hallintoneuvoston jäsenille tai toimitusjohtajalle ei ole sitova, jos yhtiökokoukselle ei ole annettu olennaisesti oikeita ja riittäviä tietoja korvausvelvollisuuden perusteena olevasta päätöksestä tai toimenpiteestä. Päätös vastuuvapauden myöntämisestä ei sido yhtiön konkurssipesää tai yrityksen saneerauksesta annetussa laissa tarkoitettua selvittäjää, jos yhtiö asetetaan konkurssiin tai saneerausmenettely aloitetaan hakemuksesta, joka tehdään kahden vuoden kuluessa päätöksestä.”²³²

²²⁹ Savela 2015: 253–255

²³⁰ Savela 2015: 253

²³¹ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 594

²³² OYL 22:6.2 §

Vastuuvapaus koskee siis vain vahinkoja, joista yhtiökokouksella on ollut oikeat ja riittävät tiedot ennen päätöksen tekemistä. Sen arviointi, mitkä tiedot ovat kulloinkin riittävät, voi ajoittain tuottaa haasteita. Lähtökohtaisesti voidaan Savelan mukaan katsoa, että *”vastuuvapaus tulee sitomattomaksi vain, jos kyseisestä vahinkoa aiheuttaneesta toimesta on annettu olennaisesti puutteellinen tai väärä kuva”*²³³.

Tiedot tulee antaa nimenomaisesti yhtiökokoukselle. Näin ollen esimerkiksi enemmistöosakkaiden tietoisuus ei vaikuta yhtiökokouksen tietoisuuteen. Tämä johtuu osaltaan myös siitä, että vastuuvapaudella on merkittävä vaikutus myös suhteessa mahdollisiin vähemmistöosakkaisiin. Sen sijaan Savelan näkemyksen mukaan kaikkien yhtiökokoukseen osallistuvien tietoisuus asiasta tulisi tulkita yhtiökokouksen tietoisuudeksi. Näin ollen kaikkien yhtiön osakkaiden tietoisuus riittää vastuuvapauden tehokkuuden syntymiseen, mutta korostaa kuitenkin, että tietojen on tullut olla saatavilla ennen vastuuvapauden myöntävää päätöksentekoa.²³⁴

Oikeiden ja riittävien tietojen vaatimukseen sisältyy kaikki seikat, jotka vaikuttavat päätökseen kanteen nostamisesta.²³⁵ Tällaisina olennaisina seikkoina pidetään Savelan ja Huttusen mukaan:

*”tuottamusta, syy-yhteyttä, vahingon aiheutumista, vahingon määrää ja vahingon aiheuttajaa. Lisäksi kvalifioidun tuottamuksen osalta ei riitä, että ilmoitetaan vahingon aiheutuneen tuottamuksellisella menettelyllä; mikäli kyseessä on ollut törkeä tuottamus tai tahallisuus, on siitä kerrottava.”*²³⁶

Savelan mukaan riittävänä tietojen antamisena voitaneen pitää sitä, *”että yhtiökokoukselle on ennen päätöksentekoa kerrottu kattavasti ne olosuhteet, joissa ratkaisu on*

²³³ Savela 2015: 255

²³⁴ esim. Savela 2015: 256 ks. myös Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 593

²³⁵ Savela 2015: 257 kts. myös HE 27/1977: 113 TaVM 2006:7 s.9. Korostetaan, että vaadittavien tietojen tason on oltava korkea erityisesti siksi, koska kyseessä on yhtiön yksipuolisesta luopumisesta korvausoi-
keuteen.

²³⁶ Savela 2015: 258

*tapahtunut, ottamatta kantaa tuottamuksen asteeseen.²³⁷” Kyläkalliot ja Iirola täsmen-
tävät oikeiden ja riittävien tietojen määrittelyä vielä siten, että ”yleensä edellytetään,
että yhtiökokouksella on ollut tiedot sekä hallituksen jäsenten käyttäytymisen laadusta
ja vahingon määrästä että hallituksen jäsenten käyttäytymisen oikeudenvastaisuudesta
sekä sen ja vahingon välisestä syy- yhteydestä”²³⁸.*

*KKO2000:69 ”Korkeimman oikeuden ratkaisussa liikepankki vaati johtokuntansa jä-
sentä vastaan ajamassaan kanteessa korvausta erästä luottopäätöksestä aiheu-
tuneesta vahingosta. Luottopäätöstä väitettiin huolimattomasti tehdyksi useiden
eri asioiden perusteella. Vastuuvapauden myöntäneelle yhtiökokoukselle ei ollut
annettu tietoa kaikista näistä seikoista. Koska annetut tiedot olivat kuitenkin anta-
neet oikean kokonaiskuvan luottopäätöksestä ja siitä aiheutuneesta vahingosta,
vastuuvapauden myöntämisen katsottiin estävän tähän luottopäätökseen perus-
tuvan kanteen nostamisen.”²³⁹*

Kuten edellä mainitusta tapauksesta käy ilmi, ei oikeiden ja riittävien tietojen arviointi ole aina kovinkaan yksiselitteistä, vaan arviointi tapahtuu tapauskohtaisesti eikä siihen näin ollen voida antaa mitään yleispätevää kaiken kattavaa ohjeistusta.

4.2.2 Vastuuvapauden tehokkuus

Vastuuvapaus voidaan myös tietyissä tapauksissa todeta pätemättömäksi. Vastuuvapaus voidaan todeta pätemättömäksi ensinnäkin, mikäli se on syntynyt osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen määräysten vastaisesti, tai jos se rikkoo osakeyhtiölain 1:7§:ssä säädettyä yhdenvertaisuusperiaatetta aiheuttaen epäoikeutettua etua²⁴⁰. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys siitä, että pätemättömänä tulisi pitää myös vastuuvapauspäätöstä, joka on myönnetty ennen kuin tilintarkastus on suoritettu²⁴¹. Tältä osin on kuitenkin korostettu, että edellä mainitussa tilanteessa vastuuvapaus voidaan katsoa päteväksi niiden asioiden osalta, jotka ovat olleet yhtiökokouksen tiedossa päätöstä annettaessa.²⁴²

²³⁷ Savela 2015: 258

²³⁸ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2017: 594

²³⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 238. KKO 2000:69

²⁴⁰ Savela 2015: 258

²⁴¹ Savela 2015: 259

²⁴² Savela 2015: 259

Tämä on loogista jo siitä syystä, ettei vastuuvapaus muutenkaan kohdistu muihin kuin sellaisiin seikkoihin, jotka on ollut yhtiökokouksen tiedossa vastuuvapautta myönnettessä.

Yhtiökokouksen antaman vastuuvapauden pääasiallinen tehtävä vapauttaa hallituksen jäsenet vastuusta esimerkiksi tilinpäätöksestä. Näin ollen vastuuvapautta ei sinänsä useinkaan käytetä muutoin rajaamaan yleisesti hallituksen jäsenten vastuuta. Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho myös painottavat, ettei yhtiökokoukselle useinkaan toimiteta oikeita ja riittäviä tietoja korvausvaatimuksen perusteena olevasta päätöksestä, jolloin vastuuvapaus ei olekaan pätevä²⁴³. Lisäksi Rasinaho ja muut tuovat esiin ongelman siitä, etteivät ulkomaiset sijoittajat useinkaan ymmärrä, minkä vuoksi vastuuvapaus edes tulisi antaa. Vastuuvapausvaatimuksen poistamista onkin ehdotettu myös osakeyhtiölain työryhmässä ja hallituksen esityksessä.²⁴⁴ Vastuuvapauden merkitys hallituksen vastuunrajausinstrumenttina on suhteellisen pieni sen tarkan sääntelyn vuoksi.

4.3 Yhtiöjärjestys ja vastuunrajauslauseke

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, hallituksen tulee noudattaa osakeyhtiölain lisäksi kaikessa toiminnassaan myös yhtiöjärjestyksen määräyksiä. Hallituksen kannalta yhtiöjärjestyksessä erityisen olennaista onkin se, että sen vastaisesta toimesta ja siitä aiheutuva vahingosta voi syntyä vahingonkorvausvastuu niin yhtiötä kuin yhtiön ulkopuolistakin tahoja kohtaan²⁴⁵. Kuitenkin olennaista on myös huomata, että uuden osakeyhtiölain mukaan yhtiöjärjestys voi toimia myös vastuuta rajaavana instrumenttina.

Osakeyhtiölain 2:3 §:n mukaan osakeyhtiöllä on oltava yhtiöjärjestys, joka tulee merkitä kaupparekisteriin. Yhtiöjärjestyksessä tulee mainita vähintään yhtiön toiminimi,

²⁴³ esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 276 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 237

²⁴⁴ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 276 ks. myös HE 109/2005: 19

²⁴⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 82 ks. myös OYL 22:1 §

kotipaikkana oleva Suomen kunta, sekä yhtiön toimiala²⁴⁶. Yhtiöjärjestyksessä voidaan kuitenkin edellä mainittujen vähimmäisvaatimusten lisäksi määrätä lähes mistä tahansa asioista, kunhan määräykset eivät ole lain tai hyvän tavan vastaisia²⁴⁷. Osakeyhtiölain tahdonvaltaisuus mahdollistaa sen, että osakkeenomistajat voivat lain säännösten lisäksi määrätä yhtiöjärjestyksellä yhtiötä koskevista seikoista ja usein näin onkin.²⁴⁸

Hallituksen kannalta keskeisimpiä yhtiöjärjestyksessä usein mainittavia määräyksiä ovat esimerkiksi hallituksen jäsenten lukumäärä, hallituksen toimikauden pituus tai poikkeava oikeus edustaa yhtiötä.²⁴⁹ Koska hallituksen on kaikella toiminnallaan edistettävä yhtiön etua, on hallituksen erittäin tärkeää olla tietoinen myös siitä, onko yhtiöjärjestyksessä määrätty yhtiön toiminnan tarkoitukseksi jokin muu kuin voitontuottaminen. Yhtiöjärjestyksessä voidaan lisäksi määrätä hallitukselle kuuluvien liiketoimintapäätösten siirtämisestä yhtiökokoukselle. Osakeyhtiölain mukaan oikeus päätöksentekovallan siirtämiseen koskee kuitenkin vain liiketoimintapäätöksiä, jotka kuuluvat hallituksen yleistoimivaltaan. Näin ollen esimerkiksi hallitukselle kuuluvia erityistehtäviä ei voida lähtökohtaisesti siirtää yhtiökokoukselle.²⁵⁰

4.3.1 Yhtiöjärjestyksen määräys vastuun rajaajana

Yhtiöjärjestyksellä voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa hallituksen vastuuta. Yhtiöjärjestykseen sisällytettävästä vastuunrajoituslausekkeesta säädetään OYL22:9§:ssä.

Lainkohdan mukaan:

Yhtiöjärjestyksessä ei voida rajoittaa yhtiön tämän luvun tai tilintarkastuslain 51 §:n mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen, jos vahinko on aiheutettu:

²⁴⁶ OYL 2:3 § ks. myös esim. Erma, Rasila & Virtanen 2014: 12

²⁴⁷ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018: 74

²⁴⁸ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen, Wilhelmsson 2014: 210

²⁴⁹ Reinikainen, Pelkonen & Lydman 2007: 385–387 ks. myös OYL6:8.1 §, OYL6:11 §, OYL6:24 § ja OYL6:26 §

²⁵⁰ Immonen & Nuolimaa 2017: 121

- 1) rikkomalla säännöksiä, joista ei voida poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksellä; taikka
- 2) muuten tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta.

Yhtiön oikeutta vahingonkorvaukseen voidaan muuten yhtiöjärjestyksessä rajoittaa vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella.

Yhtiöjärjestyksessä ei voida rajoittaa osakkeenomistajan tai muun henkilön tämän luvun tai tilintarkastuslain 51 §:n mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen tai kannattamiseksi.²⁵¹

Pykälässä säädetään siis käänteisesti siitä, minkälaisissa tilanteissa vastuuta ei ole mahdollista rajoittaa yhtiöjärjestyksellä. Ensinnäkin vastuunrajoittaminen yhtiöjärjestyksellä on mahdollista vain tilanteessa, jossa yhtiö on oikeutettu vahingonkorvaukseen. Yhtiöjärjestyksellä ei siis voida rajoittaa yhtiön ulkopuolisten, kuten osakkeenomistajien tai velkojien oikeutta vahingonkorvaukseen.²⁵²

Pykälän ensimmäisen ja toisen momentin mukaan vastuuta ei voida rajoittaa, ensinnäkin mikäli vahinko on aiheutettu rikkomalla säännöksiä, joista ei voida poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksellä muutenkaan, eikä tilanteessa, jossa vahinko on aiheutettu tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta. Konkreettisenä esimerkkinä tämänkaltaisesta säännöksestä voidaan mainita vähemmistöosakkaan suojaksi tarkoitettu yhdenvertaisuusperiaate. Kuten edellä kappaleessa 2.1 on esitetty, ei yhdenvertaisuudesta voida poiketa edes yhtiöjärjestyksellä, joten näin ollen ei myöskään siihen perustuvaa vahingonkorvausvastuuta voida rajoittaa yhtiöjärjestyksellä.²⁵³ Kyläkallio, Iiro ja Kyläkallio kuitenkin kyseenalaistavat edellä esitetyn esimerkin tarkoituksenmukaisuutta, sillä harvoin yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen toimi aiheuttaa vahinkoa yhtiölle. Sen sijaan he nostavat esiin esimerkin siitä, ”ettei hallituksen jäsenen vastuuta voida rajoittaa tilanteissa, joissa he menettelevät esimerkiksi varojen jako säännösten vastaisesti varoja jakaessa”²⁵⁴. Kuten edellä mainitusta lainkohdasta voidaan huomata, ovat

²⁵¹ OYL:22:9 §

²⁵² OYL 22:9.5 § esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018 2: 856 ks. myös Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 591

²⁵³ OYL 22:9.1 § ja OYL 22:9.2 § ks. myös esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 856

²⁵⁴ Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 592

vastuunrajoittamismahdollisuudet yhtiöjärjestyksellä kuitenkin siis suhteellisen rajalliset. Toisen momentin sulkiessa vastuunrajoitusmahdollisuuksien ulkopuolelle vahingot, jotka ovat aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella, voidaan katsoa, että yhtiöjärjestyksellä voidaan kuitenkin rajoittaa tavalliseen huolimattomuuteen perustuva vastuu.²⁵⁵

Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho nostavat tyyppiesimerkkinä yhtiöjärjestyksellä tehdystä vastuunrajoittamisesta rajauksen liittyen yleiseen huolellisuusvelvoitteeseen. Yhtiöjärjestyksellä voidaan rajoittaa huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnistä aiheutuvaa vahingonkorvausvastuuta esimerkiksi siten, että *”yhtiön johtoon kuuluva vastaa yhtiötä kohtaan yleisen huolellisuusvelvollisuutensa rikkomisesta vain, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta”*²⁵⁶.

4.3.2 Yhtiöjärjestyksen oikeudellinen luonne ja vastuunrajauslauseke käytännössä

Yhtiöjärjestyksen oikeudellinen luonne on Airaksisen ja muiden mukaan suhteellisen epämääräinen, eikä sen oikeudellinen määrittely olekaan täysin aukotonta. Airaksisen ja muiden tulkinnan mukaan *”yhtiöjärjestyksestä on lähtökohtaisesti pidettävä osakkeenomistajien välisenä sopimuksen omaisena instrumenttina, vaikkakin siihen liittyy monenlaisia sopimuksesta poikkeavia erityispiirteitä”*²⁵⁷. Airaksinen ja muut nostavat erityispiirteistä esiin ainakin yhtiöjärjestyksen syntymisen ja sitovuuden. Osakkeenomistajat tulevat yhtiöjärjestyksen sitomiksi ainoastaan ostamalla osakkeita ja irtautuvat siitä myymällä osakkeita, muuta keinoa yhtiöjärjestyksestä irtautumiselle ei ole.²⁵⁸

Toinen huomionarvoinen seikka mikä erottaa yhtiöjärjestyksen perinteisestä sopimus-suhteesta on sen rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset. Perinteisiin

²⁵⁵ Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 591 ks. myös Savela 2015

²⁵⁶ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 857

²⁵⁷ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 74

²⁵⁸ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 75

sopimussuhteisiinhan sovelletaan oikeustoimilakia, mutta yhtiöjärjestyksen vastaisen toimen seuraamuksista taas säädetään osakeyhtiölaissa, eikä oikeustoimilaki näin ollen sovellu yhtiöjärjestyksen rikkomustilanteissa. Airaksinen ja muut pitävät kuitenkin sopimusanalogista tulkintaa parhaimpana käytössä olevana vaihtoehtona tulkintatilanteissa. Airaksisen ja muiden mukaan esitetyistä erityispiirteistä johtuen, tulee kuitenkin yhtiöjärjestyksen tulkintatilanteissa antaa enemmän merkitystä niin kutsutulle objektiiviselle tulkinnalle ja jättää osakkeenomistajien subjektiivinen tarkoitus vähemmälle huomiolle kuin perinteisessä sopimuksen tulkinnassa.²⁵⁹

Vastuunrajoituslausekkeen lisääminen yhtiöjärjestykseen edellyttää kaikkien osakkeenomistajien suostumusta. Tätä puoltaa jo osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimus osakkeenomistajien yhdenvertaisesta kohtelusta. Vastuunrajoituslausekkeen sisällyttäminen yhtiöjärjestykseen onkin siten lain perusteluissa todettu olevan käytännössä mahdollista vain yhtiötä perustettaessa tai yhtiössä, jossa on suhteellisen pieni osakaskunta²⁶⁰. Huomionarvoista vastuunrajoituslausekkeen käytössä on, että vastuunrajoituksen ei ole pakko kattaa kaikkia hallituksen jäseniä vaan rajoitus voi koskea myös vain osaa hallituksen jäsenistä²⁶¹.

Jos vastuunrajoituslauseke otetaan käyttöön vasta yhtiön perustamisen jälkeen, se astuu voimaan sen rekisteröinti hetkellä²⁶². Savelan näkemyksen mukaan: *”jollei yhtiöjärjestyksessä lähemmin määrätä asiasta, lienee vastuunrajoitusta tulkittava siten, ettei se koske vahingonkorvausta, joka perustuu määräyksen rekisteröintiä edeltävään menettelyyn*²⁶³.” Vastaavasti jos yhtiöjärjestyksen vastuunrajoituslauseke on yhtiön perustamisen jälkeen määrätty koskemaan myös vahinkoja ennen määräyksen rekisteröintiä, kattaa se Savelan mukaan pääsääntöisesti myös ne vahingot, joista yhtiökokouksella ei ole ollut tietoa päätöstä tehtäessä.²⁶⁴

²⁵⁹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 75

²⁶⁰ Savela 2015: 468 ks. myös HE 109/2005: 203

²⁶¹ Savela 2015: 470

²⁶² Savela 2015: 469 ks. myös HE 109/2005: 203

²⁶³ Savela 2015: 469 ks. myös HE 109/2005: 203

²⁶⁴ Savela 2015: 469 kts. myös HE 109/2005: 203

4.3.3 Vastuunrajauslausekkeen tehokkuus

Vastuunrajoituslausekkeen lisääminen yhtiöjärjestykseen yhtiön perustamisen jälkeen suhteellisen hankalaa. Tästä syystä vastuunrajauslausekkeen käyttö ei olekaan kovin yleistä. Toisaalta vastuunrajauslauseke voisi tulla kysymykseen pienissä yhtiöissä, joissa osakkeenomistajia on vain muutamia, jolloin kaikkien suostumus lausekkeen lisäämiseen jälkikäteen olisi helpommin saatavilla. Edelleen tulee kuitenkin muistaa, ettei yhtiöjärjestysmääräyksellä tehdyllä vastuunrajaamisella voida rajoittaa korvausvastuuta suhteessa muuhun kuin yhtiöön²⁶⁵.

Savela pitää yhtiöjärjestysmääräykseen perustuvaa vastuunrajoitusta tehokkaampana kuin edellä mainittua vastuuvapautta ensinnäkin sen vuoksi, ettei yhtiöjärjestysmääräykseen perustuva vastuunrajoitus edellytä mitään lisätoimia, vaan syntyy automaattisesti rekisteröinnillä. Vastuunrajoituksen syntyminen ei siis edellytä esimerkiksi tietojen luovuttamista yhtiökokoukselle kuten edellä esitetty vastuuvapauden myöntäminen edellyttää.²⁶⁶

Hannulan, Karin ja Mäen näkemyksen mukaan vastuunrajoittaminen yhtiöjärjestysmääräyksellä on *”heikkouksistaan huolimatta ainakin tavallisen huolimattomuuden osalta on vartenotettava vaihtoehto. Tällä olisi merkitystä ainakin taloudellisten vahingon korvaamisen kannalta, koska myös vahingonkorvauslaissa taloudellisen vahingon korvausvastuun raja on nostettu tavallista tuottamusta korkeammalle.”*²⁶⁷ Lisäksi vastuunrajoittaminen yhtiöjärjestyksellä voisi madaltaa potentiaalisten jäsenten halukkuutta ryhtyä hallituksen jäseneksi.

²⁶⁵ esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 856

²⁶⁶ Savela 2015: 471

²⁶⁷ Hannula, Kari & Mäki 2014: 228

4.4 Johdon vastuuvakuutukset

Hallituksella on myös mahdollisuus suojautua vastuulta myös erilaisin vakuutuksin. Useimmiten puhuttaessa hallituksen korvausvastuuta koskevasta vakuutuksesta on kyseessä niin kutsuttu johdon vastuuvakuutus. Vakuutusten tarkoituksena on varautua johonkin tiettyyn riskiin²⁶⁸. Johdon vastuuvakuutuksissa kyse on varautumisesta mahdolliseen riskiin vahingonkorvausvastuun realisoitumisesta. Vastuuvakuutukset ovat yleisesti hyvin suosittu vaihtoehto, kun halutaan vähentää henkilökohtaista vastuuta²⁶⁹. Vastuuvakuutuksella tarkoitetaan vahingonkorvausvelvollisuuden kattavaa vakuutusta. Vastuuvakuutus siis korvaa lähtökohtaisesti sen vahingon, josta vakuutettu, tässä tapauksessa yhtiön johto, on vahingonkorvausvelvollinen.²⁷⁰ Vastuuvakuutukset ovat yleistyneet viime vuosikymmeninä huomattavasti niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin²⁷¹. Suomeen johdon vastuuvakuutukset ovatkin löytäneet tiensä anglosaksisista maista ja myös kehittyneet samaan suuntaan. Suomessa ei kuitenkaan suosita juurikaan kansainvälisille markkinoille tarkoitettuja vastuuvakuutuksia jo yksinomaan niiden kalleuden vuoksi.²⁷² Varsinkin pienikokoiset yritykset suosivat suomalaisia vakuutuksia. Tätä osaltaan puoltaa se, että suomalaisissa vastuuvakuutuksissa ehdot ovat yleisesti yksinkertaisempia ja hinnat edullisempia, kuin kansainvälisissä vastuuvakuutuksissa.²⁷³

4.4.1 Vastuuvakuutukset käytännössä

Vastuuvakuutuksia koskeva sääntely löytyy vakuutuslainsäädännöstä²⁷⁴. Kuten edellä on esitetty, vastuuvakuutuksen tarkoituksena on suojata hallituksen jäsentä

²⁶⁸ Rantala & Kivisaari 2020: 57

²⁶⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 230

²⁷⁰ Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 88

²⁷¹ esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 231 ks. myös esim. Hemmo 2005: 12

²⁷² Hannula, Kari & Mäki 2014: 231

²⁷³ Hannula, Kari & Mäki 2014: 233

²⁷⁴ VaKL 543/1994 ks. myös Hällström, Ijäs, Laasonen 2014: 88 Vakuutuslainsäädännössä vakuutukset on jaettu kahteen ryhmään, jotka ovat henkilövakuutukset sekä vahinkovakuutukset. Vastuuvakuutukset kuuluvat vahinkovakuutuksiin, joiden kohteena ovat esinevahingot, vahingonkorvausvelvollisuus tai muu varallisuusvahinko.

vahingonkorvausvastuulta minkä hän on toimessaan aiheuttanut. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää myös siihen, että vahingon tulee olla nimenomaisesti ”korvattava vahinko”.²⁷⁵ Syntyneen vahingon tulee täyttää tietyt vahingonkorvausoikeudelliset yleiset perusteet, jotta kyse olisi korvattavasta vahingosta. Vahingon tulee siis lähtökohtaisesti olla aiheutettu tuottamuksella, vastuuperusteena olevan tapahtuman ja vahingon välillä tulee vallita syy-yhteys, vahinko tulee olla ennakoitavissa, eikä vahingonkärsijä ole saanut myötävaikuttaa vahinkoon.²⁷⁶

Vastuuvakuutuksen ottamisesta vastaa pääsääntöisesti hallitus²⁷⁷. Osakeyhtiölaissa ei säädetä vastuuvakuutuksen pakollisuudesta eli yhtiöllä on vapaus päättää, vakuutaanko yhtiön johto vai ei. Osakeyhtiölaissa ei myöskään suoranaisesti säädetä siitä, voiko yhtiö suorittaa johdon vastuuvakuutuksen maksut. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, ettei tälle ole estettä.²⁷⁸ Käytännössä vastuuvakuutusten hinnat vaihtelevat hyvin paljon, mutta yleisesti niiden hinnoittelu perustuu joko yhtiön liikevaihtoon tai taseen loppusummaan. Suomessa yleisimmin hinnoittelu perustuu liikevaihtoon. Liikevaihdon lisäksi hinnoitteluun voi vaikuttaa esimerkiksi yhtiön toimiala.²⁷⁹ Tämä on luontevaa jo siksi, että jotkut toimialat ovat riskialttiimpia tietyn tyyppisille vahingoille kuin toiset.

On mahdotonta määritellä vakuutusten ehtoja yleispätevästi, sillä ne vaihtelevat huomattavasti vakuutusten tarjoajista riippuen. Tämän vuoksi hallituksen jäsenten on hyvä perehtyä vakuutuskirjoihin ja niistä selviäviin vakuutusehtoihin kattavasti. Vakuutusten välillä voi olla suuriakin eroja sekä siinä, kuinka vahingot korvataan, että esimerkiksi siinä, missä vaiheessa vahingot korvataan. Lisäksi huomionarvioista on myös se, että vastuun enimmäiskorvausmäärät voivat luonnollisesti vaihdella paljonkin vakuutusten välillä.²⁸⁰ Hannula ja muut painottavatkin että ”*osana ammattimaista toimintaa hallituksen*

²⁷⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 230

²⁷⁶ Hoppu & Hemmo 2006: 317

²⁷⁷ Savela 2015: 476

²⁷⁸ esim. Savela 2015: 476 ks. myös Saukkola 2019

²⁷⁹ Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 159

²⁸⁰ Hannula, Kari & Mäki 2014: 231

jäsenen on täysin korrektaa edellyttää yhtiötä toimittamaan vakuutusasiakirja, joka osoittaa vakuutuksen voimassaolon ja siihen sovellettavat ehdot”²⁸¹.

4.4.2 Vastuuvakuutusten suoja-ala

Vastuuvakuutuksessa vakuutuksenottaja on yhtiö ja vakuutettu on yhtiön johto. Vastuuvakuutus sopimus siis solmitaan yhtiön ja vakuutuksenantajan välille. Vastuuvakuutukset otetaan lähtökohtaisesti suojaamaan johtoa vahingonkorvausvastuulta suhteessa yhtiön ulkopuoliseen tahoon mutta vakuutusehdoista riippuen, voi vakuutus antaa suojaa myös yhtiön lukuun ajettavilta kanteilta.²⁸²

Vahingonkorvausvastuuta ei koskaan voida vastuuvakuutuksin kokonaan suojata vaan vastuuvakuutukseen liittyy aina tiettyjä ehtoja. Hällströmin, Ijäksen ja Laasonen mukaan syitä rajausten tarpeellisuudelle ovat esimerkiksi se, että *”osa riskeistä on katettu lakisääteisillä vakuutuksilla, riskin vakuuttaminen voisi johtaa piittaamattomaan riskikäyttämiseen ja vastuuvakuutuksen käyttöön tavalla, joka ei ole yleisesti hyväksyttävissä tai esimerkiksi se, että riskien toteutumisen todennäköisyys on liian suuri”²⁸³*. Usein johdon vastuuvakuutuksissa ehdot ovat ilmaistu nimenomaisesti käänteisesti mikä tarkoittaa, että vakuutus korvaa kaikki ne vahingot, joista vakuutettu on vahingonkorvausvastuussa, jos niitä ei ole vakuutus sopimuksessa poissuljettu.²⁸⁴

Hopun ja Hemmon mukaan voimassaoloa on yleensä rajattu ainakin:

- 1) *maantieteellisesti*
- 2) *vakuutetun harjoittaman liiketoiminnan laadun kannalta*
- 3) *vahinkolajikohtaisesti*
- 4) *vastuun perusteena olevaa oikeussuhdetta tai normistoa silmällä pitäen*²⁸⁵

²⁸¹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 231

²⁸² Saukkola 2019: 27

²⁸³ Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 89

²⁸⁴ Hällström, Ijäs & Laasonen 2014: 89

²⁸⁵ Hoppu & Hemmo 2006: 316 myös esim. Hällström, Ijäs, Laasonen 2014: 101 lisäksi Hannula, Kari & Mäki 2014: 231 jakavat yhteneväisen näkemyksen yleisimmistä rajausehdoista.

Maantieteellisellä rajoitusehdolla rajaam nimensä mukaisesti vakuutus koskemaan vain tietyn maantieteellisen alueen sisällä tapahtuneita vahinkoja. Usein johdon vastuuvakuutukset ovat rajattu koskemaan esimerkiksi vain Suomessa tai Euroopassa tapahtuneita korvattavia vahinkoja. Liiketoiminnan laatuun perustuva rajaus nousee esille esimerkiksi tilanteissa, joissa punnittavaksi tulee tilanne, jossa vahinko on aiheutettu toimessa, joka ei varsinaisesti kuulu yhtiön ydintoimialaan²⁸⁶. Vahinkolaji kohtainen rajaus voi sulkea pois esimerkiksi puhtaat varallisuusvahingot, mutta yleisesti ottaen johdon vastuuvakuutukset kuitenkin kattavat varallisuusvahingot. Vastuunperusteena olevaan oikeussuhteeseen perustuvilla rajauksilla suljetaan yleisesti pois esimerkiksi sopimukseen perustuva vastuu, tai vahingot, joista voidaan saada korvaus lakimääräisistä vakuutuksista.²⁸⁷

Hannula, Kari ja Mäki täydentävät yllä olevaa rajausehtojen listaa vielä mainitsemalla omistuserusteisen rajausehdon. Omistuserusteinen rajausehto voi rajata vakuutuksen suoja alan ulkopuolelle esimerkiksi hallituksen jäsenet, jotka omistavat tietyn vakuutusehdoissa määritellyn vähimmäismäärän yhtiön osakkeista.²⁸⁸ Lisäksi Hannula ja muut painottavat myös vastuuvakuutusten ajallisen kattavuuden eroavaisuuksia²⁸⁹. Edellä mainittujen rajausehtojen lisäksi on vastuuvakuutuksissa yleensä ehto, jonka mukaan riskoksella aiheutettua vahinkoa ei korvata. Lisäksi vastuuvakuutukseen ei korvaa tahallisesti aiheutettuja vahinkoja.²⁹⁰

²⁸⁶ Hoppu, Hemmo 2006: 316 ”Esimerkiksi vakuutuslautakunnan tapauksessa 142/02 kiinteistönvälitysliikkeellä oli kiinteistönvälitystoimintaa koskeva varallisuusvastuuvakuutus. Välitysliike oli toiminut välittäjänä kaupassa, jossa oli myyty osakeyhtiön liiketoiminta. Välitysliikkeelle oli syntynyt korvausvastuu liiketoiminnasta annettujen puutteellisten tietojen vuoksi. Lautakunta totesi, ettei välitysliikkeen huolimattomuus perustunut kiinteistönvälitystoiminnassa annettuihin tietoihin eikä kiinteistönvälitykseen rajoittuneesta vastuuvakuutuksesta siten tullut suorittaa korvausta.”

²⁸⁷ Hoppu & Hemmo 2006: 317 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 232–233

²⁸⁸ Hannula, Kari & Mäki 2014: 232

²⁸⁹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 232

²⁹⁰ Hannula, Kari & Mäki 2014: 230

4.4.3 Vastuuvakuutusten tehokkuus

Vastuuvakuutukset ovat hyvin suosittuja ja lähes jokaisella yrityksellä onkin jonkinlainen vastuuvakuutus yhtiön johtohenkilöiden aiheuttamien vahinkojen varalle. Yhtiön riskienhallinnan kannalta vakuutukset ovat viime kädessä ainoa konkreettinen vaihtoehto varautua vahingonkorvausvastuun aiheuttamiin kuluihin. Vaikka vastuuvakuutukset nähdään lähtökohtaisesti hyvänä keinona vastuuriskin hallitsemiseen, tulee siinäkin huomioida myös siihen liittyvät haasteet.

Haasteellisuutensa vastuuvakuutuksiin tuovat niiden sisällölliset eroavaisuudet. Kuten edellä on käynyt ilmi, voi vakuutusten välillä olla vakuutusten antajien välillä merkittäviä eroja. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että vakuutusten ehtoihin on perehdytty huolellisesti ennen vakuutuksen ottamista. Lisäksi johdon vastuuvakuutukset voivat erota hinnoiltaan hyvinkin suuresti. Varsinkin pienyhtiöissä on vakuutusten hintaeroilla suuri merkitys. Toisaalta vastuuvakuutusten hyvänä puolena voidaan nähdä se, että vastuuvakuutusten avulla yhtiön johto voi suojautua vahingonkorvausvastuulta myös yhtiön ulkopuolista tahoa kohtaan. Vakuutusten merkittävänä hyötynä Hannula, Kari ja Mäki näkevät sen, että vastuuvakuutukset kattavat varsinaisen vahingonkorvauksen lisäksi myös muita kuluja kuten mahdollisesta oikeudenkäynnistä tai esitutkinnasta aiheutuvat kulut. Lisäksi johdon vastuuvakuutusten kattavuuteen voidaan usein vaikuttaa myös hankkimalla niin sanottuja ”lisäturvia” maksamalla enemmän. ²⁹¹

²⁹¹ Hannula, Kari & Mäki 2014: 233

5 Hallituksen päätöksenteko ja vastuunrajaaminen

5.1 Hallituksen päätöksenteko ja puheenjohtajan rooli

Hallituksen toiminta perustuu pitkälti hallituksen kokouksiin, joista säädetään osakeyhtiölaissa. Osakeyhtiölain mukaan hallituksen kokouksen katsotaan pääsääntöisesti olevan päätösvaltainen silloin, kun yli puolet hallituksen jäsenistä on paikalla²⁹². Vaikka yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä suuremmastakin paikallaolijoiden määrästä. Hallituksen esityksestä voidaan kuitenkin johtaa päätelmä, ettei yhtiöjärjestyksessä kuitenkaan voida alentaa päätösvaltaisuuden kynnyttä.²⁹³ Esteellistä jäsentä ei katsota paikalla olevaksi, mutta se kuitenkin lasketaan kuuluvaksi hallituksen jäsenten kokonaismäärään²⁹⁴. Lisäksi esteellisen jäsenen tulee jäädä itsensä ja vetäytyä päätöksen käsittelystä²⁹⁵.

Osakeyhtiölain 6:3 § mukaan:

Hallituksen päätökseksi tulee enemmistön mielipide, jollei yhtiöjärjestyksessä edellytetä määräenemmistöä. Jos äännet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni. Jos äännet menevät puheenjohtajan vaalissa tasan, eikä hallitusta valittaessa tai yhtiöjärjestyksessä ole määrätty muuta, vaali ratkaistaan arvalla.

Toimivassa hallituksessa päätökset tehdään kuitenkin yleisesti nimenomaisesti enemmistön mielipiteeseen perustuen yhteisymmärryksessä, jolloin varsinaista äänestystä ei tarvita. Yleensä äänestys tilanteessa kyse onkin todellisuudessa jonkun jäsenen eriävän mielipiteen ilmaisemisesta. Eriävän mielipiteen ilmaisuun hallituksen kokouksessa ja sen vaikutuksesta vastuuseen perehdytään tarkemmin tutkielman luvussa 5.3.²⁹⁶ Yhdenvertaisuusperiaatteestakin seuraten on jokaisella hallituksen jäsenellä oltava yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kokoukseen ja tulla kuulluksi. Poikkeustapauksissa hallituksen päätökset voidaan tehdä myös ilman varsinaista kokousta. Jos päätös on tehty ilman

²⁹² OYL6:3 Erma, Rasila & Virtanen 2014: 56 ks. myös esim. Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 539 myös Savola 2015: 111 HE 1977:27 s. 54

²⁹³ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 465

²⁹⁴ OYL6:3 § ks. myös esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 465

²⁹⁵ Hannula, Kari & Mäki 2014: 64

²⁹⁶ Rasila 23.03.2021 sähköpostihaastattelu

varsinaista kokousta, tulee päätökset kirjata, allekirjoittaa, numeroida ja säilyttää kuten hallituksen kokouksen pöytäkirjasta 6:6 §:ssä säädetään²⁹⁷. Osakeyhtiölain 5 §:n mukaan hallituksen puheenjohtajalla on vastuu siitä, että hallitus kokoontuu tarvittaessa. Yleisesti hallituksen kokouksia pidetään keskimäärin viidestä yhdeksään kokousta vuodessa²⁹⁸. Edellä esitettyjen päätöksenteon kriteereiden vastainen päätös voi myöhemmin osoittautua pätemättömäksi. Osakeyhtiölaissa ei kuitenkaan säädetä siitä, miten kyseiseen pätemättömyyteen voitaisiin vedota, eikä se hallituksen päätösten osalta ole kovinkaan yleistä.²⁹⁹

Osakeyhtiölain 6:8 §:n toisen momentin mukaan hallituksella tulee olla puheenjohtaja. Puheenjohtajan valinta tapahtuu pääsääntöisesti samoin tavoin kuin hallituksen päätökset yleisesti eli enemmistön mielihiteellä. Pääsääntöisesti hallituksen jäsenet valitsevat puheenjohtajan keskuudestaan, mutta tästäkin voidaan yhtiöjärjestyksessä sopia toisin³⁰⁰. Käytännössä yhtiöjärjestyksessä voidaan esimerkiksi määrätä, että yhtiökokous valitsee hallituksen puheenjohtajan hallituksen sijasta.³⁰¹ Kuitenkin pienyhtiöissä ei useinkaan ole tarpeellista säätää asiasta yhtiöjärjestyksessä, vaan tyypillisesti puheenjohtajan valitsee hallitus. Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho toteavatkin, että pienyhtiöissä tämänkaltainen yhtiöjärjestyksessä määritys saattaisi aiheuttaa vain ”tarpeettoman järjestäytymiskokouksen” pitämisen vain puheenjohtajan valintaa varten³⁰².

OYL 6:5.1:ssä säädetään puheenjohtajan velvollisuudesta huolehtia, että hallitus kokoontuu tarvittaessa, sekä velvollisuudesta kutsua hallitus koolle hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan näin vaatiessa. Puheenjohtajan vastuulla on myös varmistua siitä, että kaikilla hallituksen jäsenillä on mahdollisuus osallistua hallituksen kokouksiin³⁰³.

²⁹⁷ OYL: 6:6§ kts. myös Kyläkallio, Iiro & Kyläkallio 2017: 539 Hallituksen jäsenillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua asian käsittelyyn.

²⁹⁸ Erma, Rasila & Virtanen 2014: 60

²⁹⁹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018a: 470

³⁰⁰ OYL6:8§ ks. myös esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 497

³⁰¹ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 497

³⁰² Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018b: 498

³⁰³ OYL5.1§ ks. myös esim. Savela 2015: 87

Toisaalta, kuten korkeimman oikeuden tapauksesta KKO 2000:69 voidaan huomata, kuuluu tietynlainen vastuu mahdollisuudesta osallistua kokouksiin kaikille hallituksen jäsenille.

KKO 2000:69: Tapauksessa asetettiin kaikille päätöksen tekoon osallistuneille jäsenille osaltaan vastuu siitä, että päätös oli tehty varaamatta kaikille jäsenille tilaisuutta osallistua päätöksentekoon.³⁰⁴

Puheenjohtajan vastuulla on myös huolehtia että, kokouksissa käsiteltävät asiat ovat riittävän hyvin valmisteltu ennen käsittelyä. Jotta hallituksen puheenjohtaja voi täyttää edellä mainitut velvoitteensa, voidaan häneltä odottaa parempaa tietämystä yhtiön asioista, kuin muilta hallituksen jäseniltä. Tätä näkemystä puoltaa myös korkeimman oikeuden tapauksen KKO 1999: 86 perustelut.³⁰⁵

KKO 1999:86 Toisaalta sellaiselle hallituksen jäsenelle, joka ei osallistu yhtiön joka-päiväiseen toimintaan, ei voida asettaa pitkälle menevää vaatimusta seurata aktiivisesti yhtiön taloudellisia asioita, jollei siihen ilmene erityistä syytä. Hallituksen puheenjohtajalta voidaan kuitenkin edellyttää muuta hallituksen jäsentä aktiivisempaa seuranta.³⁰⁶

Hallituksen päätökset kirjata pöytäkirjaan ja äänten mennessä tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni. Osakeyhtiölain 6:6 §:n mukaan on puheenjohtajan vastuulla myös tarkastaa pöytäkirjan oikeellisuus sekä allekirjoittaa pöytäkirja vähintään yhden hallituksen valitsemien jäsenen kanssa³⁰⁷. Lisäksi hallituksen puheenjohtajan vastuulla on viime kädessä huolehtia, että päätöksenteko menettely on asianmukainen ja laillinen sekä että esteellisyys- ja äänestysääntöjä noudatetaan. Hallituksen puheenjohtajan tulee myös varmistua siitä, että hallituksen jäsen saa eriävän mielipiteensä kirjatuksi pöytäkirjaan.³⁰⁸

³⁰⁴ Savela 2015: 87, KKO 2000:69

³⁰⁵ Savela 2015: 87

³⁰⁶ Savela 2015: 87

³⁰⁷ OYL 6:6 § ks. myös esim. Savela 2015: 88 ks. myös HE2005:109 s.81. Sen mukaan kuitenkin hallitus voisi poikkeuksellisesti päättää, että kokouksen puheenjohtajan sijasta, joku toinen jäsen allekirjoittaisi pöytäkirjan.

³⁰⁸ Savela 2015: 88

Jos hallituksen kokoukseen, jossa päätös on syntynyt, on osallistunut esteellinen jäsen, esteellisyys voi johtaa päätöksen myöhempään mitätöintiin tai aiheuttaa vahingonkorvausvastuun³⁰⁹. Esteellisyyttä arvioitaessa tulee myös huomioida hallituksen esityksessäkin esiin nostettu seikka, jonka mukaan jo edun todennäköisyys riittää aiheuttamaan esteellisyyden. Edun ei siis tarvitse olla täysin varma, sillä jos vahinko on syntynyt ja on todennäköistä, että kyseessä on yhtiön edun kanssa ristiriidassa oleva hallituksen jäsenen etu, voidaan esteellisyydskriteereiden katsoa täyttyneen.³¹⁰ Jos hallituksen jäsen on asianmukaisesti ilmoittanut esteellisyytensä ja jäävännyt itsensä päätöksen teosta sekä asian käsittelystä, ei hänelle lähtökohtaisesti voida kohdistaa vahingonkorvausvastuuta. Esteellisenä toiminut hallituksen jäsen voi kuitenkin joutua vahingonkorvausvastuuseen osakeyhtiölain perusteella, jos hän on esteellisyydestään huolimatta osallistunut vahingon aiheuttavaan päätökseen tai asian käsittelyyn.³¹¹

5.2 Hallituksen vastuu liiketoimintapäätöksistä

Liiketoiminnan koostuessa hyvin pitkälti erinäisistä päätöksistä, joista hallituksen vastuulla on suuri osa, tuovat ne väistämättä mukanaan myös riskin vahingosta. Koska päätökset ovat liiketoiminnalle välttämättömiä, ei mitenkään voida olettaa, että niistä syntyvät riskit eivät koskaan realisoituisi. Toisaalta ei myöskään voida olettaa, että yritykset pystyvät toiminnassaan täydellisesti varautumaan kaikkiin mahdollisiin vahinkoihin³¹². Liiketoiminnassa onkin lähtökohdaksi otettava se, että kaikkia riskejä on mahdotonta ennakoida ja että osa päätöksistä ja toimista osoittautuu jälkepäin arvioituina väistämättäkin vääriksi tai jopa tappiollisiksi.

Business judgment rule (myöhemmin BJR) on Salon mukaan eräänlainen osakeyhtiöoikeudellinen periaate, jonka avulla voidaan määritellä sitä, millainen

³⁰⁹ Savela 2015: 24

³¹⁰ Savela 2015: 111 ks. myös HE1977/27: 54

³¹¹ Savela 2015: 26

³¹² esim. Savela 2015:92 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 104

liiketoimintapäätösprosessi on asianmukainen. BJR on käytössä useissa eri valtioissa sen oikeudellisen luonteen vaihdellessa kirjoitetusta laista oikeuskäytännön kautta muodostuneeseen periaatteeseen³¹³. BJR ottaa huomioon sekä laissa säädetyt velvoitteet, kuten huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteet että liiketaloudelliset realiteetit.³¹⁴ Seuraavassa on esitetty lyhyesti alun perin angloamerikkalaisen Business Judgment Rulen pääasiallinen sisältö ja tarkoitus. Tämän jälkeen tarkastellaan sitä, kuinka edellä mainitun periaatteen soveltaminen näkyy Suomen oikeudessa. Tarkemmin sitä, miten periaatetta voidaan hyödyntää hallituksen päätöksenteossa ja hyvän liiketoimintapäätöksen tekemisessä.

5.2.1 Yhdysvaltojen Business Judgment Rule

Yhdysvalloissa Business Judgment rule on lakiin kirjattu säännös, joka suojaa johtoa vahingonkorvausvastuulta päätöksissä jos:

- 1) *Kyseessä ei ole oikeustoimi hallitukseen kuuluvan henkilön kanssa, ja hallituksella ei ole intressiristiriitaa käsiteltävän asian suhteen*
- 2) *hallitus todella käsittelee ja ratkaisee asian eikä laiminlyö sitä*
- 3) *hallituksen jäsenet hankkivat asianmukaisen informaation ennen päätöksentekoa ja*
- 4) *hallituksen toimet eivät ole täysin perusteettomia tai epärationaalisia.*³¹⁵

Savelan tulkinnan mukaan BJR on oletettava siitä, että johdon tehdessä liiketoiminnallista päätöstä, toimii johto riittävien tietojen pohjalta sekä vilpittömässä mielessä uskoen että tehty toimi tai päätös on liiketoiminnan edun kannalta paras vaihtoehto. BJR:n tarkastelun kohteena ei näin ollen ole varsinaisesti päätös, joka on tehty, vaan päätöksentekoprosessia. Oikeus arvioi siis ainoastaan niitä tekijöitä ja toimenpiteitä, joiden kautta johto on ratkaisuun päätenyt. BJR:ssa todistustaakka on sillä taholla, joka väittää johdon tekemän päätöksen syntyneen virheellisesti.³¹⁶

³¹³ Salo 2015: s. 23 ”Esimerkiksi osassa Yhdysvaltoja ja Australiassa BJR on kirjattu lakiin. UK:ssa, Suomessa ja Ruotsissa BJR on sen sijaan lakiin kirjaamattoman, mutta voimassa olevaan oikeuteen kuuluvan periaatteen asemassa.” Salo 2015: 23

³¹⁴ Salo 2015: 1

³¹⁵ Savela 2015: 94 ja Savelan käyttämä lähde

³¹⁶ esim. Savela 2015: 93–94 ks. myös Salo 2015: 73

Vaikka BJR suojaa Yhdysvalloissa lähes kaikkea johdon päätöksentekoa, ei se kuitenkaan anna suojaa tilanteessa, jossa johtaja ei toimi mitenkään, vaan silloin arviointi tapahtuu yleisen huolellisuusvelvollisuuden kautta. Mielenkiintoista kuitenkin on, että BJR edellä esitetystä huolimatta antaa suojaa tilanteessa, jossa johto tekee päätöksen olla toimimatta mitenkään. Tämä perustuu siihen, että johdon pitää tosiasiallisesti tehdä jokin konkreettinen päätös, jotta suojaa voi saada.³¹⁷

5.2.2 Hyvä liiketoimintapäätös vastuusta vapauttajana

Vaikka Suomessa BJR: a ei ole sisällytetty lakiin, voidaan sen Salon mukaan katsoa sisältyvän Suomessa voimassa olevaan oikeuteen periaatteen roolissa³¹⁸. Myös Savelan näkemyksen mukaan Yhdysvaltalaista BJR: a vastaava ajattelu on voimassa Suomessakin³¹⁹. Hallituksen esityksessä tuodaankin ilmi BJR:n osittainen soveltuvuus Suomen oikeuskäytännössä sillä Suomessakaan johto ei lähtökohtaisesti joudu vastuuseen liiketoiminnallisista virhearvioinneista, kunhan tietyt edellytykset päätöksiä tehtäessä toteutuvat³²⁰. BJR voidaankin näin ollen nähdä myös eräänlaisena hallituksen vastuunrajoituskeinona päätöksenteosta aiheutuvaa vahingonkorvausta vastaan. Tai tarkemmin hallituksen keinona vapautua vastuulta tappiollisistakin liiketoimintapäätöksistä.

Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, hallituksen tulee pyrkiä huolellisesti kaikessa toiminnassaan yhtiön etuun. Näin ollen myös hallituksen tekemien päätösten tulee tavoitella yhtiön etua. Edellä mainittujen velvoitteiden ollessa suuressa osassa myös johdon vahingonkorvausvastuuta määriteltäessä, niiden velvoittavuus tulee huomioida myös päätösprosessin asianmukaisuutta arvioitaessa³²¹. Päätökseen ei siis saa vaikuttaa johdon jäsenten eturistiriidat. Pääsääntöisesti eturistiriidat näkyvät lähinnä taloudellisena etuna,

³¹⁷ esim. Savela 2015: 94 ks. myös Aronson v. Lewis, 473 A-2d 805 (Delaware Supr. 1984), s.813

³¹⁸ Salo 2015: 23 ks. myös esim. Salo 2015: 1 ja HE2005/109 s. 195

³¹⁹ Savela 2015: 96

³²⁰ esim. Savela 2015: 96

³²¹ Salo 2015: 1 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 104

mutta eturistiriitana voidaan nähdä myös sosiaaliin tai ammatillisiin suhteisiin jäsenten välillä³²². Päätöksentekoon vaikuttavat tietysti myös yhtiön sisäiset normit, jotka pitää osaltaan huomioida päätöstä tehtäessä³²³. Päätöksenteon lopputulokseen liittyy kuitenkin väistämättä myös ennakoimattomia seikkoja, eikä päätöksenteon onnistumista tai epäonnistumista voida arvioida pelkästään päätöksen lopputuloksen perusteella. Näin ollen myös päätöksentekijän vahingonkorvausvastuuta koskeva arviointi tulee Salon mukaan perustua siihen, miten päätökset on viimekädessä tehty.³²⁴

Merkityksellistä on se, mitä päätöksentekijä tiesi, tai mitä hänen olisi pitänyt tietää päätökseen tai toimeen ryhdyttäessä. Toimet ja päätökset tulee siis olla huolellisesti valmisteltuja ja perusteltavissa myös jälkikäteen.³²⁵ Huolellisuuden arviointi ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä, vaan arvioinnissa tulee ottaa huomioon niin sanotun perushuolellisuuden lisäksi muutamia seikkoja, jotka päätöksenteossa tulee täyttyä, jotta vastuuvapaus tulisi kyseeseen.

Hallituksen esityksen määritelmän mukaan osakeyhtiölain mukainen huolellisuusvelvoite päätöksenteossa on lähtökohtaisesti täytetty kun:

- 1) ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto
- 2) sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi
- 3) eivätkä päätöksen tai muun toimen tekoon ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat³²⁶.

Lähtökohtaisesti siis hallitus ei joudu vastuuseen tappiollisistakaan päätöksistä, kun päätöksenteko on tehty huolellisesti ja yhtiön etua ajaen.³²⁷ Salo on tutkinut väitöskirjassaan hyvän liiketoimintapäätöksen elementtejä BJR:n pohjalta. Kun hallitus mukailee päätöksenteossaan hyvän liiketoimintapäätösprosessin elementtejä, voi johto olla

³²² Salo 2015: 54

³²³ Salo 2015: 83 esim. yhtiöjärjestysmääräykset ym. yhtiön sisäiset toimintaohjeistukset

³²⁴ Salo 2015: 1

³²⁵ esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 104-105 ks. myös. esim. Savela 2015: 96

³²⁶ Savela 2015: 97 ks. myös HE 2005:109 s.41, lisäksi Salo 2015: 36

³²⁷ esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 104

suhteellisen varma siitä, että päätös on tehty huolellisesti, eikä näin ollen aiheuta korvausvastuuta, vaikka se jälkikäteen todettaisiinkin tappiolliseksi.

Salo määrittelee BJR:n pohjalta hyvän liiketoimintapäätösprosessin elementit kahteen päävaiheeseen itse päätöksenteon lisäksi: 1) informaation hankkiminen päätöksenteon tueksi; sekä 2) päätöksenteon dokumentointi ja valvonta.³²⁸ Erytystä huomiota tulee siis kiinnittää myös siihen, ettei päätöksenteko prosessi tosiasiallisesti lopu päätöksentekoon, vaan tulee muistaa myös asianmukainen dokumentointi sekä valvonta. Kun hallituksen tekemät päätökset ovat tarkkaan dokumentoitu, on hallituksen helpompi myös osoittaa kartoittaneensa eri vaihtoehdot, sekä punninneensa riskin ja hyödyn suhteen perusteellisesti.³²⁹

Arviointi siitä onko ratkaisun taustaksi hankittu riittävät tiedot, tehdään kussakin tilanteessa tapauskohtaisesti ja sen arviointi voi toisinaan tuottaa haasteita. Lähtökohtaisesti hankittujen tietojen riittävyyden arviointi tulee suhteuttaa myös käytettävissä olevaan aikaan. Koska liiketoiminta voi toisinaan vaatia nopeaakin reagointia ja päätöksentekoa, ei asioiden selvittelyyn voida käyttää rajattomasti aikaa.³³⁰ Täydellisen informaation hankkiminen voisi aiheuttaa myös kohtuuttomia kustannuksia suhteessa päätökseen. Näin ollen täydellisen informaation hankkimista päätöksenteon pohjaksi ei voidakaan edellyttää³³¹. Riittävän informaation hankkimista voidaan kuitenkin Salon mukaan pitää ”*kaiken rationaalisen päätöksenteon perustana*.”³³² Tämä on enemmän kuin loogista jo siitä syystä, että nojaahan ihmisen päätöksenteko arkielämässään hankitun taustainformaation varaan. Nyströmin tulkinnan mukaan huolellisen taustainformaation hankkimisessa ja olosuhteiden huomioon ottamisessa, voidaan esimerkiksi katsoa se, että hallitus hyödyntää ulkopuolisia asiantuntijoita esimerkiksi riskisempien

³²⁸ Salo 2015: 255

³²⁹ Salo 2015: 255 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 105

³³⁰ esim. Savela 2015: 101 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014: 105

³³¹ Savela 2015: 101 ks. myös tapaus KKO 1982 103: Tapauksessa oli kyse vahingonkorvauksesta liiketoimintapäätöksestä. Vahingonkorvauksen sovittelussa huomioitiin kyseessä olleen päätöksen kiireellisyys ja näin ollen vahingonkorvausta soviteltiin.

³³² Salo 2015: 257

investointipäätösten tukena³³³. Vaikka huolellisuuden arviointi tehdään aina tapauskohtaisesti kokonaisarvio huomioon ottaen, voi Nyströmin mukaan se, että hallitus on käyttänyt asiantuntija apua tukea näkemystä siitä, että hallituksen jäsenet eivät ole toimineet huolimattomasti.³³⁴

Salo korostaa tulkintaansa siitä, että päätöksenteossa korostuvat aina toisaalta liiketoiminnallinen peruste, sekä toisaalta tälle hyväksyttävä riski³³⁵. Riskin ja siitä mahdollisesti saadun hyödyn suhteen arviointi onkin avain asemassa arvioitaessa riskinottoa. Savela viittaakin tässä yhteydessä kustannusarvioon: mukaan kyse onkin ”*jos riski on erittäin pieni, vahingon välttämisen aiheuttamat kulut ovat suhteessa todennäköisten vahinkojen kuluihin niin suuret, ettei välttämisen katsota olevan järkevää.*”³³⁶. Hallituksen tuleekin aina liiketoimintapäätöksiä tehdessään punnita tarkasti päätöksestä mahdollisesti aiheutuvan riskin ja sen välttämisestä syntyvät kustannukset sekä suhteuttaa ne toisiinsa ennen varsinaisen päätöksen tekemistä. Myös huolellisuuden arviointi korostuu mitä suuremmasta päätöksestä on kyse. Vastaavasti pienempiin liiketoimintapäätöksiin ei voida kohtuudella olettaa johdon selvittävän jokaista pienintäkin seikkaa asiaan liittyen³³⁷. Liiketoimintapäätöksistä syntyvää vastuuta arvioitaessa tulee luonnollisesti huomioida myös tilanteessa vallinneet olosuhteet ja niiden vaikutus hallituksen päätökseen tekoon³³⁸.

³³³ Nyström 2014: 16

³³⁴ Nyström 2014: 16

³³⁵ Salo 2015: 257

³³⁶ Savela 2015: 92

³³⁷ Savela 2015: 101

³³⁸ Vahtera 2004: 11 HO 8.7.2004 S 03/1287 tapauksessa hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvelvollisuuden yhtiötä kohtaan ei katsottu syntyneen olosuhteet huomioon ottaen. Hallituksen ja toimitusjohtajan ei katsottu toimineen huolimattomasti antaessaan luottopäätöksen, joka jälkikäteen todettiin yhtiölle epäedulliseksi. Tapauksen perusteluissa todetaan, että ”*vaikka johtohenkilöt ovat jälkikäteen arvioiden toimineet huolimattomasti, tehtyjä toimenpiteitä voidaan pitää tuolloin vallinneissa olosuhteissa oikeina ja perusteltuina.*”

5.3 Eriävä mielipide vastuusta vapauttajana

Kuten edellä on esitetty, tulee hallituksen jäsenen korvausvastuun syntyperusteet arvioida henkilökohtaisesti. Hallituksen päätösten perustuessa pääsääntöisesti enemmistön mielipiteeseen, on hallitus kuitenkin lähtökohtaisesti yhteisvastuussa tekemistään päätöksistä. Pääsääntöisesti päätöstä vastaan äänestäneelle ei synny OYL:n mukaista vahingonkorvausvastuuta.³³⁹ Tämä ei kuitenkaan ole ehdoton tulkinta, sillä vaikka hallituksen jäsen olisikin äänestänyt toimenpidettä vastaan, mutta tosiasiallisilla toimillaan edistänyt toimenpiteen täytäntöönpanoa voidaan katsoa vastuun syntyneen myös toimenpidettä äänestyksessä vastustavalle jäsenelle. Näin ollen myöskään se, että jäsen äänestää toimenpidettä vastaan ei aina riitä poistamaan vastuuta.

Tietyissä tilanteissa hallituksen jäseneltä voidaan lisäksi edellyttää aktiivisia toimia vahingon välttämiseksi.³⁴⁰ Osakeyhtiölain 6:6§:ssä säädetään hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan oikeudesta saada eriävä mielipiteensä kirjatuksi pöytäkirjaan³⁴¹. Kun jäsen on esittänyt eriävän mielipiteen ja se on kirjattuna kokouspöytäkirjaan, voidaan vastuuta arvioitaessa pitää tätä niin kutsuttuna aktiivisena toimimisena, jolla voi olla vaikutusta vastuun arvioinnissa³⁴².

5.3.1 Eriävän mielipiteen esittäminen hallituksen kokouksessa

Hallituksen jäsen voi vapautua vahingonkorvausvastuusta vastustamalla hallituksen kokouksessa päätösehdotusta³⁴³. Ensisijaisesti eriävän mielipiteen esittäjän tulee itse huolehtia siitä, että eriävä mielipide tosiasiaassa kirjataan pöytäkirjaan. Rasila korostaakin,

³³⁹ Savela 2015: 35 ks. myös KKO 1985 2:82: ”Kaksi *hallituksen* jäsentä eivät olleet vastuussa toimialan ylittävän toiminnan aiheuttamista vahingoista enää sen jälkeen, kun he olivat hallituksen kokouksessa esittäneet kyseisen toiminnan välitöntä lopettamista.”

³⁴⁰ Savela 2005: 33–35, ks. lisäksi HE 1977:27 s.54, *Hallituksen esitys koskee Vanhaa osakeyhtiölakia, mutta Savelan ja muiden mukaan sen voidaan katsoa edelleen olevan relevantti myös Uuden osakeyhtiölain soveltamistilanteessa

³⁴¹ OYL 6:6 §

³⁴² Hannula, Kari, Mäki 2014: 229

³⁴³ Hannula, Kari, Mäki 2014: 229

että jokainen tunnollinen hallituksen jäsen kirjaa kokouksissa käsitellyt asiat myös henkilökohtaiseen muistioon, johon luonnollisesti kirjaa myös merkinnän eriävistä mielipiteistään perusteluineen.³⁴⁴ Kuitenkin kuten edellä on käynyt ilmi, tulee hallituksen puheenjohtajan viime kädessä huolehtia, että eriävä mielipide tulee kirjatuksi kokouspöytäkirjaan. Jos hallituksen puheenjohtaja on laiminlyönyt velvollisuutensa varmistua eriävän mielipiteen kirjaamisesta pöytäkirjaan, on eriävän mielipiteen esittäjällä mahdollisuus laatia eriävistä mielipiteistään erillinen asiakirja ja saada se kirjatuksi täten. Jos eriävä mielipide on esitetty erillisenä asiakirjana, tulee asiakirja liittää kokouspöytäkirjaan.³⁴⁵

Eriävän mielipiteen esittäjän on ilmoitettava eriävä mielipiteensä pääsääntöisesti asian käsittelyn yhteydessä. Kyläkallion mukaan eriävää mielipidettä ei siis lähtökohtaisesti voi esittää enää sen jälkeen, kun asia on hallituksen kokouksessa käsitelty ja päätetty. Kyläkallion mukaan asiassa on esitettävä selkeästi mihin päätökseen tai käsiteltävään asiaan eriävä mielipide liittyy sekä esittää mahdolliset perustelut. Perusteluja ei Kyläkallion tulokinnan mukaan ole mahdollista esittää enää päätöksenteon jälkeen. Lisäksi *”eriävällä mielipiteellä tulee lisäksi olla asiallinen yhteys käsiteltävään asiaan”*³⁴⁶. Se, mitä tarkoitetaan *”asiallisella yhteydellä”* arvioitaneen tapauskohtaisesti.³⁴⁷ Rasila tarkentaa eriävän mielipiteen vaatimaa *”asiallista yhteyttä käsiteltävään asiaan”* vielä siten, että eriävä mielipide ei ole sama asia kuin se, että jäsenet ovat eri mieltä käsiteltävänä olevasta asiasta. Eriävä mielipide sen sijaan tulee olla perusteltavissa. Eriävä mielipide voi Rasilan näkemyksen mukaan perustua esimerkiksi lainvastaisuuteen tai muuhun selkeästi virheelliseen toimintaan.³⁴⁸

³⁴⁴ Rasila 23.3.2021 sähköpostihaastattelu

³⁴⁵ Kyläkallio 4/2014 Artikkelit tilisanomat

³⁴⁶ Kyläkallio 4/2014 Artikkelit tilisanomat

³⁴⁷ Kyläkallio 4/2014 Artikkelit tilisanomat, Jos hallituksen kokouksesta ei ole laadittu pöytäkirjaa ja eriävän mielipiteen esittäjä on hallituksen jäsen ja on ollut läsnä kyseisessä kokouksessa, hän voi laatia kokouksen pöytäkirjan, johon asianmukainen eriävä mielipide on merkitty ja toimittaa laatimansa pöytäkirja muille hallituksen jäsenille ja mahdolliselle toimitusjohtajalle.” Kyläkallio 4/2014 tilisanomat

³⁴⁸ Rasila 23.3.2021 sähköpostihaastattelu

5.3.2 Eriävän mielipiteen tehokkuus ja vaikutus jäsenen korvausvastuuseen

Eriävän mielipiteen tehokkuudesta ja vaikutuksista vastuuseen on oikeuskirjallisuudessa esitetty suhteellisen eriäviä näkemyksiä. Yhtenäistä kuitenkin on, että eriävä mielipide ei useinkaan yksin riitä poistamaan vastuuta, vaan lisäksi edellytetään aktiivisia toimia vahingon estämiseksi. Oikeuskirjallisuudessa on myös yleisesti esitetty johtajan velvollisuudesta viime kädessä jopa erota hallituksesta vahingonkorvausvastuun torjumiseksi³⁴⁹.

Jos hallituksen yksittäinen jäsen havaitsee, että hallitus on tekemässä tai täytäntöönpanemassa laittoman päätöksen tai toimenpiteen, on hallituksen jäsenen suositeltavaa 1) vaatia äänestystä ja äänestää päätöstä vastaan, 2) merkitä eriävä mielipiteensä pöytäkirjaan edellä kuvatun mukaisesti perusteluineen, 3) vaatia tehdyn päätöksen täytäntöönpanosta luopumista sekä 4) viime kädessä erota hallituksesta, jos hallitus jatkaa päätöksen täytäntöönpanoa eikä itse jäsenenä kykene estämään sitä.³⁵⁰

Huomionarvioista on myös se, että eriävän mielipiteen esittäjän osallistuessa myöhemmin kyseisen päätöksen täytäntöönpanoon, on hän korvausvelvollinen samoin perustein kuin muut hallituksen jäsenet.³⁵¹ Savelan mukaan se, mitkä aktiiviset toimenpiteet ovat riittäviä vastuun poistamiseksi, tulee arvioida olosuhteiden perusteella tapauskohtaisesti³⁵².

³⁴⁹ esim. Savela 2015: 36 ks. myös Mähönen & Villa 2010 3: 251 myös esim. Rasila 23.3.2021 sähköpostihaastattelu

³⁵⁰ Rasila 23.3.2021 sähköpostihaastattelu ks. myös Hallituspartnerit Ry HHJ koulutus materiaali

³⁵¹ Hannula, Kari, Mäki 2014: 229 ks. myös Kyläkallio 4/2014 Artikkelit tilisanomat ks. myös esim. Savela 2015: 34

³⁵² Savela 2015: 35

6 Lopuksi

6.1 Tutkimustulokset ja pohdintaa

Tutkielmassa tarkasteltiin osakeyhtiön hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen yhtiöoikeudellisen korvausvastuun syntyperusteita, sekä arvioitiin hallituksen mahdollisuuksia rajata yhtiöoikeudellista korvausvastuuta. Varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi nousivat seuraavat kysymykset:

1. Missä tilanteissa yhtiöoikeudellinen korvausvastuu kohdistuu hallitukselle tai sen yksittäiselle jäsenelle yhtiön sijaan?
2. Miten eri keinoin yhtiön hallitus voi tehokkaasti rajoittaa yhtiöoikeudellista korvausvastuutaan?

Hallituksen pääasiallinen tehtävä on yhtiön sisäisestä hallinnosta huolehtiminen sekä yhtiön edustaminen ja sen toiminnan asianmukainen järjestäminen. Johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteista seuraa, että hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen tulee huolellisesti toimien edistää yhtiön etua kaikella toiminnallaan sekä pyrkiä osakkeenomistajien yhdenvertaiseen kohteluun. Hallituksen jäsenyys tuo siis mukanaan myös suuren määrän vastuita ja velvollisuuksia.

Osakeyhtiölain 22:1§:n mukaan hallituksen jäsen on velvollinen korvaamaan yhtiölle aiheuttamansa vahingon, jos vahinko on aiheutettu hallituksen jäsenen toimessa, toiminta on ollut edellä esitetyn huolellisuusvelvoitteen vastaista ja huolellisuusvelvollisuuden rikkominen on ollut tahallista tai huolimattomasti. Lisäksi hallituksen jäsen on korvausvelvollinen yhtiötä kohtaan aiheuttamastaan vahingosta, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai huolimattomasti rikkomalla osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksen määräystä. Vahingonkorvausvastuu muuta tahoja kuin yhtiötä kohtaan, edellyttää että vahinko on aiheutettu tahallisesti tai huolimattomasti rikkomalla osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksen määräystä. Pelkän huolellisuusvelvoitteen rikkominen ei siis riitä vastuuperusteeksi suhteessa muuhun tahoon kuin yhtiöön. Vahingonkorvauslain mukaan korvausvastuun

syntyminen edellyttää lisäksi, että 1) on tosiasiasa syntynyt korvattava vahinko 2) vahingon aiheuttaja on menetellyt tavalla, joka osakeyhtiölain mukaan aiheuttaa korvausvastuun 3) vahingon ja vastuun perusteena olevan toimen välillä on ollut syy- yhteys.³⁵³ Yhtiöoikeudellisen korvausvastuun syntyminen edellyttää lisäksi aina tahallista tai huolimattontaa toimintaa.

Hallituksen vastuu on lähtökohtaisesti kollektiivista eikä jäsenen passiivisuus poista vastuuta. Myöskään hallituksen jäsenen tietämättömyys tai ammattitaidon puute ei poista vastuuta. Näin ollen hallituksen jäsenen rooliin ryhtyessä voisi olla hyvä perehtyä hallitustyöskentelyyn ja sitä koskevaan sääntelyyn jo ennen päätöstä hallituksen jäseneksi ryhtymisestä. Vaikka vastuu on pääsääntöisesti yhteisvastuuta, arvioidaan jokaisen jäsenen tuottamus ja osallisuus toimenpiteeseen tai päätökseen henkilökohtaisesti.³⁵⁴ On kuitenkin hyvä muistaa, että joissain tilanteissa erityisosaamisella saattaa kuitenkin olla vaikutusta esimerkiksi huolellisuutta arvioitaessa. Tosin yleisesti erityisosaamisen vaikutukset ovat vain vastuuta tiukentavia. Hallitus voikin pyrkiä vaikuttamaan vastuun jakautumiseen jäsenten kesken esimerkiksi hallituksen työjärjestyksen avulla.

Vastuunrajaaminen voidaan toteuttaa esimerkiksi yhtiökokouksen myöntämällä vastuuvapaudella. Vastuuvapauden pätevyys edellyttää, että yhtiökokoukselle on annettu oikeat ja riittävät tiedot asiasta mitä vastuuvapaus koskee. Näin ollen vastuuvapaus ei tule useinkaan kysymykseen muulloin, kuin varsinaisessa yhtiökokouksessa tilinpäätöksen esittämisen yhteydessä. Vastuuvapauden myöntämisellä ei myöskään ole vaikutusta yhtiön ulkopuolisiin tahoihin vaan vastuuvapaus kattaa vain yhtiötä kohtaan syntyvän vahingonkorvausvastuun.³⁵⁵

Vastuuvapauden lisäksi hallitus voi rajata vastuutaan yhtiöjärjestykseen sisällytettävällä vastuunrajoituslausekkeella. Yhtiöjärjestykseen otetulla vastuunrajoituslausekkeella

³⁵³ Airaksinen, Pulkkinen, Rasinaho 2018 2: 801

³⁵⁴ esim. Savela 2015: 79

³⁵⁵ esim. Siikarla 2006: 108 ks. myös Airaksinen, Pulkkinen, Rasinaho 2018 1: 271 lisäksi Savela 2015

rajoitetaan kuitenkin vastuuta vain yhtiötä kohtaan. Koska vastuunrajoituslausekkeen ottaminen osaksi yhtiöjärjestystä vaatii kaikkien osakkeenomistajien suostumuksen, on yleistä, että tällainen lauseke otetaan ainoastaan yhtiön perustamisen yhteydessä. Voidaankin sanoa, että vastuunrajoituslausekkeen ottaminen myöhemmin osaksi yhtiöjärjestystä on oikeastaan mahdollista vain yhtiöissä, joissa osakaskunta on pieni. Tästä syystä vastuunrajoituslauseke ei olekaan käytännössä kovin suosittu.³⁵⁶

Kolmas Suomessakin yleisesti käytetty mahdollisuus suojautua vahingonkorvauksesta aiheutuvilta kustannuksilta ovat erilaiset johdon vastuuvakuutukset, jotka ovat kansainvälisesti hyvin suosittuja. Johdon vastuuvakuutukset suojaavat yritystä mahdollisilta vahingonkorvauseuraamuksilta tehokkaasti. Tulee kuitenkin muistaa, että vastuuvakuutuksetkaan eivät varsinaisesti poista vastuuta, vaan yhtiöön kohdistuvan kuluvaateen maksaa vakuutusyhtiö yhtiön puolesta. Johdon vastuuvakuutukset kuitenkin tarjoavat suojaan niin yhtiötä että yhtiön ulkopuolisiakin kohtaan sattuneilta vahingoilta.³⁵⁷

Näiden lisäksi hallitus voi vapautua, ja usein vapautuukin liiketoimintapäätöksistä seuraavasta korvausvastuusta. Tämä kuitenkin edellyttää, että päätöksentekoprosessi ja itse päätös on tehty huolellisesti ja sen tekemiseen on hankittu tilanteen edellyttämä taustainformaatio, jonka pohjalta päätös tai muu toimi on tehty. Lisäksi päätöksen tai muun toimen tekoon ei saa olla vaikuttanut johdon jäsenten eturistiriidat. Lähtökohtaisesti johto ei siis joudu korvausvastuuseen edes tappiollisista päätöksistä, kunhan päätöksenteko on täyttänyt edellä esitetyt vaatimukset.³⁵⁸ Hallituksen yksittäinen jäsen voi tietysin edellytyksin vapautua vastuultaan myös ilmaisemalla eriävän mielipiteen hallituksen kokouksessa. Eriävä mielipide ei kuitenkaan automaattisesti poista sen antajalta korvausvastuuta vaan voi edellyttää myös muita aktiivisia toimia.³⁵⁹

³⁵⁶ esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018: 74 ks. myös OYL22:9 §

³⁵⁷ esim. Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018 2: 856 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014

³⁵⁸ esim. Salo 2015 ks. myös Hannula, Kari & Mäki 2014

³⁵⁹ OYL6:6 § ks. myös esim. Hannula, Kari & Mäki 2014: 229 ja Kyläkallio 4/2014 tilisanomat

Hallituksen yhtiöoikeudellinen korvausvastuun ala on suhteellisen laaja. Hallituksen jäsenen on tärkeää olla tietoinen osakeyhtiölain mukaisen vahingonkorvausvastuun syntyperusteista lähtiessään mukaan yhtiön hallitukseen. Lisäksi vaikka hallituksen vastuuta voidaan edellä esitetyn mukaisesti myös rajoittaa, kannattaa hallituksen sekä sen yksittäisten jäsenten olla tietoisia vastuistaan alusta asti ja pyrkiä toimimaan riskejä ennaltaehkäisevästi koko hallituskautensa ajan. Toisaalta koska riskien ottaminen on yritystoiminnan kannalta välttämättömyys, tulee hallituksen ja sen jäsenten myös olla tietoisia vastuunrajausmahdollisuuksista. On kuitenkin hyvä huomata, että vastuunrajauskeinot suojaavat pääsääntöisesti yhtiön johtoa vahingonkorvausvelvollisuudelta nimenomaisesti suhteessa yhtiöön eivätkä useinkaan suojaa hallituksen tai sen jäsenen vastuulta yhtiön ulkopuolisia tahoja kohtaan syntyneistä vahingoista. Vastuunrajauskeinojen käyttäminen ei toisaalta myöskään saa vaikuttaa hallituksen riskinottoon suhteettomasti. Ei siis voida päätyä tilanteeseen, jossa hallituksessa otetaan turhan suuria riskejä ja turvaututaan ajatukseen siitä, että esimerkiksi vastuuvakuutus korvaa mahdollisen vahingonkorvausvastuun määrän. Mikään keino ei siis poista hallituksen vastuuta ja velvollisuutta toimia huolellisesti ja pyrkiä yhtiön etuun.

Näkemykseni mukaan tehokkain tapa suojautua yhtiöoikeudelliselta korvausvastuulta hallituksen jäsenenä, on toimia huolellisesti yhtiön etua ajaen kaikessa toiminnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hallituksen tulisi tarkoin huolehtia erityisesti päätösten kirjaamisesta, sekä niiden perusteluista. Koska hallituksen käytettävissä olevat tiedot voivat myöhemmin olla suuressa roolissa sen arvioinnissa, onko päätös tehty huolellisesti, on aina pysähdyttävä miettimään sitä, millä perusteella kyseiseen päätökseen on päädytty. Mikäli perustelut kirjataan ylös, johtaa se automaattisesti myös siihen, että hallituksen on täytynyt punnita asioita ja käytettävissä olevia vaihtoehtoja tarkemmin. Tältä osin voitaisiin välttyä tilanteilta, joissa päätöksiä tehdään kevein perustein. Kun hallitus ja sen jäsenet toimivat kaikissa toimissaan huolellisesti yhtiön etua ajaen ja hankkivat riittävät tiedot päätöksenteon tueksi sekä dokumentoivat ja arvioivat hallitustyöskentelyä jatkuvasti on korvausvastuun syntyminen suhteellisen epätodennäköistä.

Lähteet

- Airaksinen, M., Pulkkinen, P., & Rasinaho, V. (2018a) Osakeyhtiölaki 1. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-3293-4
- Airaksinen, M., Pulkkinen, P., & Rasinaho, V. (2018b) Osakeyhtiölaki 2. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-3296-5
- Alho, J-P., Mattila, K., Rönkkö, H. & Ståhlberg, M. (2009) Osakassopimukset. Käsikirja osakassopimuksen laadintaan. Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-4844-9
- Af Hällström, E., Ijäs, H. & Laasonen, J. (2014). Vastuuvakuutus. Finanssi ja vakuutus kustannus Oy. ISBN 978-952-5684-52-0
- Alho, J-P., Mattila, K., Rönkkö, H. & Ståhlberg, M. (2009) Osakassopimukset. Käsikirja osakassopimuksen laadintaan. Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-4844-9
- Erma, J., Rasila, T., & V. Virtanen, O. (2012). *Hyvä hallitustyö*. Helsingin Kamari Oy. ISBN 978-952-246-052-3
- Erma, J., Rasila, T., & V. Virtanen, O. (2017). *Hyvä hallitustyö*. Kauppakamari.
- Hahto, V. (2008) *Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa*. ISBN 978-952-63-2845-4 HTML.
- Hannula, A., Kari, M. & Mäki, T. (2007). Osakassopimukset. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-63-2802-7
- Hannula, A., Kari, M. & Mäki, T. (2014). Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2303-1
- HE 109/2005. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi
- HE 27/1977 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi
- Helminen, S. (2007). Osakeyhtiölaki pienyhtiön näkökulmasta. Defensor Legis N:o 4/2007. Noudettu 25.1.2021 osoitteesta https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/4767.pdf
- Hemmo, M. (2005). *Vahingonkorvausoikeus*. Talentum Media cop. ISBN 978-952-63-2854-6
- Hirvonen, M. (2011) Mitkä metodit? Noudettu 16.12.2020 osoitteesta https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf
- Hoppu, E. & Hemmo, M. (2006). Vakuutus oikeus. Talentum cop. 2006. ISBN 978-952-63-2855-3. Verkkokirjahylly Alma Talent

- Immonen, R., & Nuolimaa, R. (2017). Osakeyhtiöoikeuden perusteet. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-3080-0
- Jurinet (2020). Yhdenvertaisuusperiaate. Noudettu 22.2.2021 <https://jurinet.fi/yhdenvertaisuusperiaate/>
- Keskuskaupakamari (2016). Asialuettelo listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämiseksi (2016). Noudettu 22.2.2021 <https://kauppakamari.fi/vaikuttaminen/yritysten-toimintaymparisto/yhtiooikeus-ja-corporate-governance/listaamattomien-yhtioiden-hallinnointi/>
- Korkka, H. (2016) Syy-yhteystarkastelun rakenne yhtiön johtohenkilön ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuussa. Lakimies 5/2016 s. 691–717
- Kalle Kyläkallio (2014) Artikkel: Eriävä mielipide. Noudettu 22.2.2021 <https://tilisanomat.fi/yritysjuridiikka/kokousmenettely-yhtiössä>
- Kyläkallio, J., Iirola, O. & Kyläkallio, K. (2017). Osakeyhtiö I. Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-7344-1
- Kyläkallio, J., Iirola, O. & Kyläkallio, K. (2020) Osakeyhtiö II. Edita Publishing Oy. ISBN 978-951-37-7859-0
- Lautjärvi, K. (2017). Yhtiön etu yhtiön johdon päätöksissä ja toimissa. Alma. ISBN 978-952-14-2903-3
- Lukander, H. (2013). Osakeyhtiön hallituksen vastuu yhtiötä kohtaan. Noudettu 8.1.2021 osoitteesta <https://www.lrhto.fi/artikkelit/yhtiooikeus/osakeyhtion-hallituksen-vastuu-yhtiota-kohtaan/>
- McConville, M. & Chui W.H. (2007) Research Methods for Law. Edinburgh University Press. ISBN 9780748633593
- Mähönen, J., Säiläkivi, A. & Villa, S. (2006). Osakeyhtiölaki käytännössä. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-63-2807-2
- Mähönen, J., Säiläkivi, A. & Villa, S. (2007). Osakeyhtiölaki pienyhtiössä. Talentum cop. 2007 ISBN 978-952-63-2808-9
- Nyström, P. (2012). Yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu ja oppi normin suojatarkoituksesta. Oikeustieto 2012/5 <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeustieto/9135.pdf>

- Nyström, P. (2014). Osakeyhtiön hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuu yhtiötä kohtaan. Oikeustieto 2014/3
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2021). Kaupparekisteri. *Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä*. Noudettu 25.1.2021 <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>
- Pönkä, V. (2012). Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä. Talentum. ISBN 978-952-63-1125-8
- Pönkä, V. (2017). Osakeyhtiöoikeuden oppikirja. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. ISBN 978-951-51-2532-3
- Rantala, J. & Kivisaari, E. (2020) Vakuutusoppi. Finanssi- ja vakuutuskustannus Finva. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-7285-22-0>
- Reinikainen, M., Pelkonen, J., & Lydman, K. (2007) Uusi osakeyhtiölaki. Tietosanoma Oy. ISBN 978-951-885-260-8
- Salo, M. (2015). Hyvä liiketoimintapäätös ja johdon vastuu. Talentum. ISBN 978-952-14-2631-5
- Salonen, J. (2014). Osakeyhtiön hallituksen jäsenen yhtiöoikeudellinen vastuu ja sen taloudellinen rajaaminen sekä kohdistaminen. [pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.] Helda. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201508063009>
- Saukkola, L. (2019). Johdon vastuuvakuutukset osana osakeyhtiön hallituksen vahingonkorvausvastuun hallintaa. [pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.] Trepo. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201905171751>
- Savela, A. (2015). Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2149-5
- Siikarla, P.-J. (2006) Osakeyhtiölaki & käytäntö. Yrityskirjat Oy. ISBN 952-9660-68-5
- Ståhlberg, P. & Karhu, J. (2013) Suomen vahingonkorvausoikeus. ISBN 978-952-14-1930-0 PDF
- Tilastokeskus. Noudettu 22.2.2021 <https://www.stat.fi/meta/kas/mikroyritys.html>
- Vahtera, V. (2004) *Osakeyhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuu*. Oikeustieto 2004/6 s.10 Oikeustapauskommentti

- Villa, S., Airaksinen, M., Jauhiainen, J., Kaisanlahti, T., Knuts, M., Kuoppamäki, P., Mähönen, J., Pihlajarinne T., Raitio, J., Rissanen, K., Viitanen, K., & Wilhelmsson T. (2014) Yritysoikeus. Talentum Media Oy. ISBN 978-952-14-2301-7
- Villa, S. (2020) Hallituksen ja toimitusjohtajan oikeudet ja vastuu osakeyhtiössä. Helsingin Kamari Oy. ISBN 978-952-246-648-8

Oikeustapausluettelo

Korkein oikeus

29.6.1982 taltio 122	KKO 1982 II: 103
16.5.1985 taltio 4042/84	KKO 1985 II :82
11.10.1985 taltio 2683	KKO 1985-II-154
11.12.1987 taltio 3398	KKO 1987: 122
22.11.1993 taltio 4210	KKO 1993: 148
1.7.1994 taltio 2478	KKO 1994: 61
8.6.2000 taltio 1194	KKO 2000: 69
4.9.2001 taltio 1651	KKO 2001: 85